

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Elif HAZAR

**PEYAMİ SAFA’NIN “FATİH HARBİYE”, HONORÉ DE BALZAC’IN
“GORİOT BABA” VE HARPER LEE’NİN “BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK”
ESERLERİNDE “BABA” KARAKTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Elif HAZAR

**PEYAMİ SAFA’NIN “FATİH HARBİYE”, HONORÉ DE BALZAC’IN
“GORİOT BABA” VE HARPER LEE’NİN “BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK”
ESERLERİNDE “BABA” KARAKTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

1.1. KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİNE GENEL BİR BAKIŞ	5
1.2. DÜNYA EDEBİYATINDA KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİ	9
1.2.1. Türkiye’de Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi	11

İKİNCİ BÖLÜM

BABA KARAKTERİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. BABA KARAKTERİ	14
---------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FATİH HARBİYE, GORİOT BABA VE BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ADLI ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. PEYAMİ SAFA’NIN FATİH HARBİYE, HONORÉ DE BALZAC’IN GORİOT BABA VE HARPER LEE’NİN BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ADLI ESERLERİ HAKKINDA KARŞILAŞTIRMA.....	20
3.1.1. Eserlerin Adı.....	21
3.1.2. Eserlerin Mesajı.....	21
3.1.3. Eser Kahramanlarının Yazarlarıyla İlişkisi	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PEYAMİ SAFA VE FATİH HARBİYE ESERİ

4.1. PEYAMİ SAFA’NIN YAŞADIĞI DÖNEME KISA BİR BAKIŞ PEYAMİ SAFA’NIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	23
4.2. FATİH HARBİYE ESERİNİN İÇERİĞİ.....	27
4.3. FATİH HARBİYE ROMANINDA BABA KAVRAMI	30

BEŞİNCİ BÖLÜM

HONORÉ DE BALZAC VE GORİOT BABA

5.1. HONORÉ DE BALZAC'IN YAŞADIĞI DÖNEME KISA BİR BAKIŞ, HONORÉ DE BALZAC'IN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	35
5.2. GORİOT BABA ROMANININ İÇERİĞİ	38
5.3. GORİOT BABA ROMANINDA BABA KAVRAMI	40

ALTINCI BÖLÜM

HARPER LEE VE BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK

6.1. HARPER LEE'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	43
6.2. BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANININ İÇERİĞİ.....	43
6.3. BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANINDA BABA KAVRAMI	46

YEDİNCİ BÖLÜM

FATİH HARBİYE, GORİOT BABA VE BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK

ROMANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

7.1. PEYAMİ SAFA'NIN FATİH HARBİYE, HONORÉ DE BALZAC'IN GORİOT BABA VE HARPER LEE'NİN BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANLARINDA “BABA” KARAKTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI..	50
7.2. HER ÜÇ ROMANDAKİ BENZERLİKLER	52
7.3. HER ÜÇ ROMANDAKİ FARKLILIKLAR	67
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	84

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PEYAMİ SAFA'NIN "FATİH HARBİYE", HONORÉ DE BALZAC'IN "GORIOT BABA" VE HARPER LEE'NİN "BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK" ESERLERİNDE "BABA" KONUSUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Elif HAZAR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

2023, 95 sayfa

Bu çalışma kapsamında Türk yazar Peyami Safa'nın "Fatih Harbiye" adlı eseri, Fransız yazar Honoré de Balzac'ın "Goriot Baba" adlı eseri ve Amerikalı yazar Harper Lee'nin "Bülbülü Öldürmek" adlı eserindeki baba karakterlerinin karşılaştırılması ve eserlerdeki baba karakteri ele alınmıştır. Yine bu çalışma kapsamında üç farklı milleti yansıtan söz konusu eserlerde, çocukların babaya atfettiği değer ile çocukların babalarıyla iletişim biçimleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler, baba karakterini konu alan çeşitli eserlerin incelenmesi, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Karşılaştırmalı edebiyat biliminin sunduğu yöntemler kullanılarak söz konusu üç eser, baba karakteri bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Peyami Safa, Honoré de Balzac, Harper Lee, Fatih Harbiye, Goriot Baba, Bülbülü Öldürmek, Baba Karakteri.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**A COMPARISON OF THE FATHER CHARACTERS IN PEYAMI SAFA'S
“FATIH HARBIYE”, IN HONORÉ DE BALZAC'S “OLD GORIOT” AND
HARPER LEE'S “TO KILLING A MOCKINGBIRD”**

Elif HAZAR

Advisor: Prof. Dr. Tamella ALIYEVA

2023, Page: 95

Within the scope of this study, comparison and evaluation of father figures in Turkish writer “Peyami Safa’s Fatih Harbiye”, French writer “Honoré de Balzac's Old Goriot” and American writer “Harper Lee's To Kill a Mockingbirdwhich” it is discussed. Within the scope of this study, the values that children attribute to their fathers and the way children communicate with their fathers are examined comparatively in the works that reflect three different nationalities. The data obtained in the study were created by examining, analyzing, and evaluating various works on the father figure. The three works in question were evaluated in the context of the father figure by using the methods offered by the comparative literature science.

Key Words: Peyami Safa, Honoré de Balzac, Harper Lee, Fatih Harbiye, Old Goriot, To Kill a Mockingbird, Fatherfigure.

ÖN SÖZ

Karşılaştırmalı edebiyat, farklı ulus veya aynı ulustan en az iki eserin benzer ve farklı yönlerini esas alarak konu edindiği eserleri inceleyen edebiyat dalıdır. Bu bilim dalı belirlenmiş bir bakış açısıyla eserlerin benzer ve farklı yönlerini inceleyip değerlendirerek ilgili konunun derinleştirilmesini ve farklı açılardan araştırılmasını sağlar. Farklı toplumlarda ve kültürlerde aynı konuların/temaların nasıl ele alındığının, edebi esere nasıl yansıtıldığının bilinmesi araştırmacıya (aynı zamanda okura) hem o toplumu ve kültürü daha yakından tanıma imkânı verir hem de insanın farklı kültürlerdeki insan zihninin çalışma sistematiğini öğrenmesine katkı sağlar. Karşılaştırmalı edebiyat araştırmacıya karşılaştırdığı eserlerden hareketle benzer konulara farklı açılardan nasıl yaklaşılması gerektiğini de göstererek araştırmacının bakış açısını da genişletir.

Bu doğrultuda Peyami Safa'nın *Fatih Harbiye*, Honoré de Balzac'ın *Goriot Baba* ve Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserlerindeki baba karakterleri de karşılaştırmalı olarak çeşitli açılardan incelenmiştir. Böylece farklı sosyolojik tabanlara sahip uluslardaki baba karakterinin edebiyata yansımaları ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu çalışma kapsamında Türk edebiyatı, Fransız edebiyatı ve Amerikan edebiyatına dahil olan üç eser incelenmiş ve incelenen eserler karşılaştırmalı edebiyatın yöntemleri doğrultusunda edebî, sosyolojik ve psikolojik yönlerden değerlendirilmiştir. Çalışmaya konu edinilen baba karakteri, literatür içerisinde belirli değerlendirme kriterlerine sahip olmadığından ilgili üç eserin kendi yazarının gözlemi ve eserdeki karakterlerin tutum ve davranışları temel alınarak elde edilen veriler çalışmanın genel hatlarının şekillendirilmesinde kullanılmıştır.

Bu çalışmada hep yanımda olan sayın danışman Hocam Prof. Dr. Tamella ALİYEVA'ya, tezin daha sistematik hale gelmesi için yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. İsmail SÜPHANDAĞI'na, ve Doç. Dr. Mehmet Bakır ŞENGÜL'e, ve Dr. Öğt. Üyesi Servet ŞENGÜL'e, lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım boyunca desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Mehmet ÖZGER'e, akademik hayatımda ilerlemem için desteğini esirgemeyen sınıf arkadaşım Ramazan Volkan ÇOBAN'a, tezimi farklı bir göz olarak inceleyen kuzenim Şevval BURTAŞKIRAY ve arkadaşım Tuğçe ÇİFLİKLİ'ye, bu zor süreçte yanımda olan sevgili aileme teşekkür ederim.

MUŞ-2023

Elif HAZAR

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	:	aktaran
bk.	:	bakınız
çev.	:	çeviren
hızl.	:	hazırlayan
s.	:	sayfa
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDK	:	Türk Dil Kurumu
yay.	:	yayımları
yy.	:	yüzyıl

GİRİŞ

Ebeveyne atfedilen özellikler, genel olarak değişken yargıları beraberinde getirir. Kişinin düşünce ve duygu dünyasında var olan veya algılanan baba karakteri de bu bağlamda kişiden kişiye değişkenlik göstermektedir. Baba karakteri geleneksel bir algı ile değerlendirildiğinde babaya yüklenen rollerin çoğunlukla babanın otoriter, korkulması gereken bir karakter olduğu, ev içerisindeki işlere çoğunlukla karışmayan fakat ters giden durumlarda tepki gösteren, çocuklarla iletişimi sınırlı olan ve çoğunlukla anne aracılığıyla iletişimi sağlayan bir vasıfla ortaya çıkmaktadır. Ağır, otoriter ve saygı duyulması gereken bir karakter olan baba, yukarıda sayılan özelliklere sahip olduğunda çocuklarının özgüven ve benlik algılarını negatif etkilemektedir. Çocukların babalarından korkmaları dolaylı olarak kendilerini eksik, babalarını ise eksiksiz olarak görmelerine neden olacağı için çocukların gelecek yaşamları babayla olan ilişkiden hayli etkilenmektedir (Özbek, 2014. 22). Fakat baba karakterinin davranışları tüm aile üyelerine karşı aynı olsa da çocuğun kendi karakter yapısı ve özellikleri ebeveynin tutumlarını farklı şekilde etkilemektedir. Öyle ki aynı ev içerisinde yaşayan kardeşler arasında dahi baba karakterinin değişkenliği söz konusu olmaktadır. Baba karakterinin rolleri ve algılanış biçimi aynı zamanda içerisinde yaşanan topluma (toplumsal roller), kültüre, sosyo-demografik değişkenlere bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Baba ve çocuk ilişkisi çoğunlukla karmaşıktır ve içerisinde psikolojik olarak bireylerin yaşamlarında kilit role sahip olan problematik birtakım yaşantılara neden olabilmektedir. Bu denli karmaşık ve kişinin duygu-düşünce dünyasını değiştiren bir durumun edebiyata sıklıkla konu olması şaşırtıcı değildir. Karşılaştırmalı edebiyat kapsamında incelenen “baba” karakteri de doğal olarak farklı sosyolojik tabanlara sahip milletleri temsil eden farklı eserlerde, ifade ettiği anlam yönünden birbirlerinden ayrılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, üç farklı eserde insanların hayatında bu denli önemli bir yer kaplayan baba karakterinin bahsi geçen bu farklılık göz önünde bulundurularak değerlendirilmesini ve eserlerde karakteri nasıl yansıttıklarına değinilmesini ve onları görünür kılmayı hedeflemektedir. Bu amaç ışığında eserlerde yazarların baba karakterine olan bakış açılarının da açığa çıkarılması sağlanacaktır.

Bu çalışmada incelenmek üzere seçilmiş olan eserler, baba karakterlerinin etkilediği kahramanlara sahiptir ve eserlerin tümü toplum-baba ilişkisini iyi derecede yansıtmaktadır. Bu eserlerin incelenmesinde kullanılan veriler ise benzer konuları işleyen, elektronik ve basılı çeşitli bilimsel metinler taranarak elde edilmiştir. Ayten Genç'in, 1992 yılında yayınladığı “*Fatih Harbiye Romanında Doğu Batı Çatışması*” adlı makalesinde “doğu-batı” çatışmasına şöyle değinilir:

“Safa, problemin bu iki genç arasında değil, temelde Batı-Doğu kutupluluğundan kaynaklandığını ve Şinasi ile Macit'in, Batı-Doğu değerlerini simgeleyen somut örnekler olduğunu dile getirmektedir. Roman kurgusu içinde yer alan alafranga müzik, alaturka musiki ve müzik aletleri de Batı ve Doğu'yu simgeler. Şinasi ve Faiz Bey, alaturka musikiden hoşlanırlar. Macit ise alafranga müzikle ilgilenir. Neriman, ud dersleri almaktadır, ancak Darülelhan'ın alafranga bölümüne devam etmek ister: Taşdığı udun torbasından bile tiksindir.” (Genç, 1992: 354).

Genç, roman içindeki çatışmaları ele almış ve karakterler üzerinden çatışmayı anlatmıştır. Nezahat Özcan, 2002 yılında “*Fatih-Harbiye Romanında Bir Kültür Sonu Olarak Batılılaşma*” konusunu şu şekilde ele alır:

“Yedi yaşına kadar babasının memuriyeti dolayısıyla Anadolu'da saf Türk muhitlerinde büyüyen Neriman, yedi yaşından itibaren büyük dayısının ailesinden gelen etkilerle genç kızlığa adım atar. O da “akraba ve arkadaşlardan, örneklerden, gittikçe medenileşen İstanbul'un dekorundan, kitaplardan, resimlerden, tiyatro ve sinemalardan gelen telkinlerin”, ‘kanunlarla desteklenmesi’ neticesinde, iki ayrı medeniyetin çatışmasını nefsinde yaşar. Yakın ve uzak çevrenin tesiri altında kalarak büyüyen Neriman'ı, Beyoğlu'na, vitrinlere, dolayısıyla asrî hayata çeken Macit olur. Neriman, Macit'in randevularına Şinasi'den gizli olarak birkaç kez gider. Neriman'ın gördüklerinden etkilenmesi ve bundan dolayı babasıyla çatışması olağandır. Bu bağlamda sunulan bakış açısı yarar sağlar.” (Özcan, 2002: 3).

Elmas Şahin “Balzac ile Esendal'ın Kiracıları *Goriot Baba* ve *Ayaşlı ile Kiracıları* Adlı Romanlara Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım” adlı çalışmasıyla karşılaştırmalı edebiyat biliminden yararlanır. Çalışmada aristokrat-kentsoylu toplum, şatafatlı yaşamlarıyla, gelenekleriyle, görenekleriyle, ahlâkî ve hukukî yapılarıyla hicvedilmektedir. Materyalist aristokratlar, varoşlardaki ve kırsal kesimlerdeki, alt tabakadaki insanlarla karşılaştırılarak ast-üst tabakalar arasındaki uçurum büyük bir titizlikle incelenmiş ve aile içi kokuşmuşluk eleştiri yağmuruna tutulmuştur (2010: 123-131). Elmas Şahin'in sunduğu eleştiriler genel anlamda romanlar için haklı olarak değerlendirilen yorumlar olarak görülmektedir. Zira Balzac romanında asilzadeleri eleştirmektedir.

Zeynep İspir, 2018 yılında yayınladığı “*Bülbülü Öldürmek* ve Hukukçunun İşi Bağlamında Değerli Eylem Olanağı” adlı çalışmasında *Bülbülü Öldürmek* romanının ana mesajlarından biri olan Atticus’ın üstlendiği dava üzerine araştırma yapmıştır:

“İki bölümden oluşan eserin ilk bölümünde, ağırlıklı olarak, romanın çocuk kahramanı Scout’ın dilinden hem kendi ailesinin hem Maycomb’ta yaşayan diğer kasaba sakinlerinin başından geçenleri okuruz. Tüm kasabayla birlikte Scout ve Jem’in yaşamında önemli etkisi olan olaylar, babalarının üstlendiği bir davadaki avukatlık faaliyeti etrafında gelişir. İkinci bölüm ağırlıklı olarak bu yargılama sürecine ayrılmıştır. Tom Robinson isimli sanığın, kasaba sakinlerinden Mayella Violet Ewell’e tecavüzdten suçlanması sebebiyle yargılandığı davaya, Robinson’u savunmak üzere avukat olarak Atticus’ın atanmasıyla, Finch ailesinin ve neredeyse kasabanın tümünün yaşamı, bu yargılama sürecinin bir parçası haline gelmiştir. Kasabalılar Atticus’ın söz konusu yargılamada savunmayı üstlenmesini hiç hoş karşılamazlar. Çünkü sanık bir siyahtır ve bu nedenle başkaca hiçbir delil aranmaksızın, sadece suçlamayı yapanların beyanlarına dayanılarak, suçu işlediğine kesin gözüyle bakılmaktadır” (İspir, 2018: 6).

Bizim çalışmamızda karşılaştırmalı edebiyatın yöntemlerinden yararlanılarak “baba” kavramı üç eserde incelenmiş ve bu kavram bağlamında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu üç eser karşılaştırılırken doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya konu olan eserler doküman analizi yöntemiyle titizlikle ve sistematik olarak analiz edilerek incelenmiştir (Wach, 2013). Aynı zamanda doküman analizi, herhangi bir araştırma hakkında diğer şahıslar veya kurumlar tarafından yazılmış belge ve materyallerin toplanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir (Seydioğlu, 2016). Belge tarama yöntemi olarak da bilinen bu yöntem var olan bilgi ve belgelerin incelenmesine dayanmaktadır. Doküman analizinde belli bir amaca yönelik veriler bulunarak incelenir ve kayıt altına alınarak değerlendirmeler yapılır (Karasar, 2005).

Bu çalışmada incelenen üç eser: Peyami Safa’nın “*Fatih Harbiye*”, Honoré de Balzac’ın “*Goriot Baba*” ve Harper Lee’nin “*Bülbülü Öldürmek*” eserleridir. Söz konusu üç eserde yer alan üç baba karakterinin benzer ve farklı yönleri bulunmaktadır. Ancak bu çalışma kapsamında bu üç eserin seçilmesindeki başlıca neden eserlerdeki babaların amaçlarının birbirine benzer yapıda olmasıdır: İncelenen üç baba karakteri de çocuklarını düşünen kişilerdir ve bu açıdan tipleşmeye meyillidirler. Ayrıca üç eserde incelenen babalar farklı kültür ve sosyo-demografik özelliklere sahip olmaları nedeniyle aralarındaki farklılık ve kıyaslamalar da okuyucuya açıkça sunulabilmiştir. Eserlerdeki babaların içerisinde yaşadıkları toplumun tabanından etkilendikleri fakat bazı noktalar

açısından da özgün davranabildikleri görülmektedir. Bu açıdan bahsedilen babaların tutum ve davranışları, çocuklarının hayatının şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Bu hususta babaların benzer yönlerine örnek olarak üç baba da çocuklarının hayatının kendi hayatlarına kıyasla daha iyi olması için çalışmış, çocuklarının yanında durmuşlardır. Ancak tamamen aynı olduklarını ifade etmek doğru değildir. Örneğin Faiz Bey daha otoriterken Goriot Baba kendi hayatını kızlarına göre şekillendirmiştir, diğer yandan Atticus da çocuklarına doğruyu öğretirken otoriter yanını çocuklarını kırmadan gösterir.

Bu çalışmada birinci bölümde karşılaştırmalı edebiyat bilimi hakkında genel bilgi verilmiş, dünyada ve Türkiye’de karşılaştırmalı edebiyat biliminin doğuşu ve gelişimi hakkında veriler ortaya konmuştur. İkinci bölümde ise “baba” kavramı hakkında genel bir bilgi verilerek geçmişten günümüze kadar gelen baba kavramının zaman içerisindeki değişimi ve gelişimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Peyami Safa’nın *Fatih Harbiye*, Honoré de Balzac’ın *Goriot Baba* ve Harper Lee’nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserleri hakkında karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada dördüncü, beşinci ve altıncı bölümlerde sırasıyla; Peyami Safa, Honoré de Balzac ve Harper Lee’nin yaşadığı dönem, hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilip *Fatih Harbiye*, *Goriot Baba* ve *Bülbülü Öldürmek* eserlerinin içeriği, eserdeki baba karakterlerinin her üç esere nasıl yansıdığı gösterilmeye çalışılmıştır. Yedinci bölümde ise üç eserdeki baba karakterleri karşılaştırılarak benzer ve farklı yönleri incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise eserler arasındaki karşılaştırma değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

1.1. KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin başlangıç noktasında Goethe'nin Weltliteratür yaklaşımı yer almaktadır. Bu yaklaşım edebi eserlerin belirli bir ulus ya da kültüre değil tüm dünya edebiyatına hitap etmesi gerektiğine dayanmaktadır ve Gürsel Aytaç da konu hakkında şunları ifade eder:

“Karşılaştırmalı edebiyat biliminin temelinde Goethe'nin “weltliteratür” dediği dünya edebiyatı düşüncesi yatar ki, bu da her şeyden önce farklı milletlerin birinci sınıf, yani klasik eserlerinin, insanlığın ortak edebiyat hazinesini yaratması demektir.” (Aytaç, 2019: 13).

Karşılaştırmalı edebiyat, eserleri belirli açılardan karşılaştırmalı olarak inceleyen ve bu karşılaştırmalardan çeşitli sonuçlara ulaşmaya çalışan bir bilim dalıdır. Buna da “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi” denmektedir. Bu bilimin amacı; millet, sosyal sınıf, tarihsel dönem gibi farklılık gösteren farklı tabana sahip en az iki eseri konu, düşünce ve/veya biçim bakımından inceleyerek bunların ortaklıklarını ve farklılığını araştırarak bunları tespit etmek ve ulaşılan sonuçları oluşturan nedenlerini tartışmak ve yorumlamaktır (Aytaç, 2019: 11). Bu bilim dâhilinde belli yöntemlerle incelenen ve karşılaştırılan eserlerdeki konu, düşünce ve biçim gibi hususlar detaylı bir şekilde araştırılarak okuyuculara sunulmakta ve okuyucuya karşılaştırılan metinler aracılığı ile daha farklı bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmaktadır. Edebî eserlerin anlamlarını ortaya çıkarabilmek, aslında vermek istedikleri mesajları çözebilmek ve doğru çözümlenmeler yapabilmek ayrı bir araştırma alanıdır. Bazı durumlarda ise eserlerin anlamlarına yaklaşabilmek için karşılaştırmaların yapılması, çözümlenmeler için daha kolaylaştırıcı olmaktadır.

Evrende her şey anlamla değerini belirlemektedir ve anlam ise düşünce ve araştırmayla meydana getirilmektedir. Anlam arayışının yanında geçerlilik, süreklilik ve tutarlılık çalışmalarda önemlidir. Sanat toplumun aynası niteliğindedir. Yukarıda bahsedilen süreçler edebiyat içinde geçerlidir. İnsanın içinde bitip tükenmeyen merak duygusu vardır. Bu merak insanoğlunun başka edebiyatları araştırmasına sebep olur ve bu merakla başka milletlerin eserleri okunur, okunan eserlerde edebî bir zevk, gerçekçi olaylar ve insan psikolojisini yansıtan durumlar görülür. Bu eserlerde çeviri yoluyla

başka milletlere ulaşır. Çevrilen bu yapıtlar sayesinde başka milletlerin eserleri tanınır, tanınan eserlerle aynı yapıda olan başka eserlerle incelenir. Çeviri yoluyla tanışılan eserlerde kendi yansımalarını gören milletler edebiyatlarında konu ya da karakter olarak yakın gördüğü eserleri karşılaştırmalı edebiyat biliminde incelemektedir. Araştırılan eser ulusu temsil eder, dünya edebiyatında başka bir ulusa ait edebi eserle karşılaştırıldığından dolayı incelenir. Karşılaştırmalı edebiyatta aynı yazarın iki eseri de karşılaştırılabilir. Farklı milletten eserler karşılaştırıldığı gibi aynı milletten hatta aynı yazardan bile eserler karşılaştırılabilir. Karşılaştırmalı edebiyat, ulusüstü eserlerin incelenmesini, bu eserlerin milletler üzerindeki yansımalarını ve bu yansımadan doğan edebiyatın benzerlik ve farklılığını inceleyen bir bilim dalıdır. Ulusüstü yaklaşımın ortaya çıkması ise diğer disiplinlerde olduğu gibi bir anlamda zorunlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü merkezinde insanın ve toplumun olduğu sanat dalı olan edebiyatta incelemeler yapılırken yalnızca belirli bir ulus üzerinden gidilmesi edebi türlerin gelişim ve değişimlerinin tam olarak anlaşılmasına neden olacaktır (Cihangir, 2020). Gürsel Aytaç gerek şiir gerek tiyatro gerekse anlatı formlarından birine ait herhangi bir türün gelişimini incelenmeye kalkılmasının, ulusal edebiyatın sınırlarının aşılmasını gerektireceğini söyler (2009: 89).” Karşılaştırmalı edebiyat incelemelerinde genellikle en az iki milletin eseri incelenmektedir. Eserde kişilerin veya olayların seyri, verilen tepkiler ve davranışlar incelenir. Eserlerin aynı çalışmada karşılaştırılması için aynı konu üzerinde benzerliklerin olması gerekir. Bu çalışmada üç eser üzerinden karşılaştırmalı olarak baba karakteri incelenmiştir.

Karşılaştırmalı edebiyat, edebi eserlerde kültürlerin ve diğer faktörlerin eserlere yansıyan yönlerinin, kıyaslanması istenen eserlerin tarih, sosyal ve kültürel açıdan benzer ve farklı yönleri ortaya koyulmasını amaçlayan bir araştırma alanı olmuştur. Kültürlerarası yapılan incelemelerde ise, eserler üzerinde gerçekleştirilen tercüme, kıyaslamaların kalitesini belirleyen en önemli faktör olmaktadır. Karşılaştırmalı edebiyat farklı konulara odaklanan eserlerde yapılan incelemelerle edebi eserlerin yaratılış ve gelişim süreçlerine ışık tutarken aynı zamanda tarihi gerçeklikler hakkında da çıkarımlar yapılabilmesini sağlamaktadır (Kefeli, 2006: 2). Karşılaştırmalı edebiyat bilimi hakkında yapılan araştırmalar neticesinde literatürde kabul edilen üç ekol bulunmaktadır. Genellikle edebiyat sosyolojisiyle birlikte anılan fakat birçok farklılığı olan Marksist edebiyat kuramının özündeki edebiyatı sosyal olayların ve ekonominin

belirlediği düşüncesi Marksist karşılaştırmalı edebiyat ekolünde de görülmektedir. Günümüzde ise karşılaştırmalı edebiyat bilimi çoğunlukla Amerikan ile Fransız ekolleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Amerikan ekolü estetiği öne çıkaran, Fransız ekolü toplum ve ulusal edebiyat merkezine odaklanan bir yapıya sahiptir. Ancak her ikisi de ulusal üstü çalışmaktadır. Her iki ekol de ulusal üstü bir metodu benimsemiştir. Fransız ekolü edebiyat dışına fazlaca çıkarak etnoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji, politika ve tarih alanlarından oldukça fazla yararlanmaktadır (Cuma, 2009: 13).

Çeşitli milletlerde ortaya konulan edebî eserler üzerinde gerçekleştirilen karşılaştırmalı edebiyat araştırmaları, ortak bir dünya edebiyatının oluşumuna katkı sağlayacaktır. Bu durumu daha fazla irdeleyecek olursak birçok ulusal yazındaki oluşumsal ve tıpsel özellikleri ele alan ve ortak paydada buluşan uluslarüstü bağlamdaki karşılaştırmalı edebiyat, dünya edebiyatına aralanan kapının bir yolu olacaktır (Sakallı, 2014: 102). Bir diğer deyişle başka ulusların edebî yapıtlarının birbirlerine benzerliği ve birbirlerinden farklılığı, biçim ve içerik yönünden benzerlik ve farklılığı araştırılarak sonuçların listelenmesi karşılaştırmalı edebiyatın araştırma alanına girmektedir (Tekşan, 2011: 18). Sakallı ve Tekşan karşılaştırmalı edebiyatın oluştuğu ana çerçeveyi benzer ve farklı yönleri ortak bir paydada oluşturur:

“Karşılaştırmalı edebiyat anlayışının temelinde, toplumların kendi varlıklarını önce sözlü ardından yazılı olarak ifade etmelerinden daha eskilere giden bir anlayışlar bütünü bulunmaktadır. Bu bütünün oluşmasını öncelikle kendini bir varlık olarak içinde bulunduğu ortama yerleştiren özne'nin, aynı ortam içinde bulunan diğer öznelerle bakışı belirler. Çağlar boyunca 'ben' karşısında bir 'öteki' fikri oluşur: Öznenin kimliğinin ayrılmaz parçası haline gelecek, onu tanımlarken vazgeçilmez bir terim halini alacak öteki'ne doğru yolculuk karşılaştırmalı edebiyatın da temelinde yatan yönelişi oluşturmaktadır.” (Özcan, 2001: 364).

Karşılaştırma yapabilmek için eserlerin özenle seçilmesi gerekmektedir ve rastgele eserler seçilememektedir. Çünkü bu eserlerin “karşılaştırılabilir” olması gerekir. Bu özelliğin ise konu, motif ve anlatım tekniği gibi hususlar da benzerlik gibi karşılaştırılabilir özelliklerin olması ya da var gibi düşünülmesiyle karşılaştırma yapılabilir (Aytaç, 2019: 104). Dolayısıyla karşılaştırmalı edebiyat alanında en önemli sayılabilecek husus, eserlerin karşılaştırılabilir nitelikte olmasıdır. Eserlerin bir noktada benzerlik göstermesi şarttır. Bir konu üzerinden benzerlik göstermeli ve konu edinilen benzerliğin teması üzerinden karşılaştırılma yapılmalıdır.

Karşılaştırmalı edebiyat 19. yüzyılda bir yapıtın diğerleri ile karşılaştırılarak değerlendirme isteğinden, akademik bir disiplinin ve eleştirel bir sistemin karşılığı olarak ortaya çıkmıştır çünkü eserleri karşılaştırmak, birden fazla eserin diğerleriyle karşı karşıya getirilmesi durumu eserin yazıldığı zihniyetin keşfedilmesine ve farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesine neden olan bir eylem olarak ortaya konabilmektedir. Karşılaştırmalı edebiyat birçok olgu eşliğinde araştırılabilir. Bunlar; analogi, akrabalık ve etkileşim bağlarıdır. Edebiyat, mekân ve zaman kavramları içerisinde uzaklık ve yakınlık anlamlarında birbirleriyle yakınlaştırmayı sistem haline getiren bir sanattır. Bu sanatı icra etmek için bahsedilen edebi metinlerin birçok dile ya da kültüre ait olması, bu eserleri daha iyi anlamak ve onlardan zevk alabilmek için aynı geleneğin içinde olmaları gerekmektedir (Rousseau ve Pichois, 1994: 182). Yakın kültürlerden veya benzer duygulardan oluşan eserleri okumak ve bu eserleri karşılaştırmak araştırmacılar için daha keyifli çalışılabilen bir alan olsa da karşılaştırmalı edebiyat için yalnızca aynı geleneğe sahip eserlerin incelenmesi doğru değildir. Konu ve biçim olarak ortak paydada buluşabilen her eser aynı çalışmanın içinde incelenebilmektedir.

Dünya genelinde birtakım kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve ilerlemeler yaşanmaktadır. Bu durum, ulusların birbiri hakkında daha fazla bilgi edinmesine neden olmaktadır. Ulaşım imkânlarının daha kolay olması, iletişimin imkânların çeşitlenmesi gibi gelişmeler sayesinde insanların farklı milletlerde ve kültürlerde, kendilerinden bir şey bulmasına ve bu durumun edebi/kültürel alanlarda kendisini göstermesine neden olmuştur. Bu durumda, yukarıda bahsettiğimiz hususlarda adı geçen gelişmelerin bakış açısının geniş olması ve kültürlerüstü edebiyat için incelenebilir malzemeler olarak düşünülebilmesi de önemlidir (Cihangir, 2020: 333). Yeni ulaşım imkânlarının olması, insanların daha rahat bilgiye ulaşmasına sebep olmuştur. Bu durum da karşılaştırmalı edebiyatın alanını genişletmiş, araştırmacılara kolaylık sağlamıştır. Günümüzde ulaşım gibi teknolojinin de ilerlemesi edebiyat için önemli bir gelişmedir. Zira farklı kültür ve çalışma alanlarında eser ortaya koyan kişilerin çalışma ve eserlerine daha hızlı ve zahmetsiz olarak ulaşılabilmesi karşılaştırmalı edebiyatın beslendiği kaynağı genişletmiş ve daha fazla araştırma yapılabilmesini sağlamıştır. Ayrıca farklı kültürlerin odaklandığı konulara da karşılaştırmalı edebiyat olarak odaklanılabilmektedir. İstenilen her şeyin internette

olması araştırmacılara daha geniş bir alan sağlamış, yüzlerce bazen binlerce verilerden faydalanılmasına olanak sağlamıştır.

1.2. DÜNYA EDEBİYATINDA KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİ

Dünyada karşılaştırmalı edebiyat, çevirinin yaygın olduğu ülkelerde daha çok öne çıkmaktadır. Çünkü aynı milletten iki eser karşılaştırılabileceği gibi farklı milletlerden eserlerin de karşılaştırılabilmesini sağlamaktadır. Hatta farklı milletlerden eser karşılaştırılması daha olası ve yaygın bir durumdur. Bundan dolayı karşılaştırmalı edebiyat biliminde çeviri oldukça önemli bir husus teşkil etmektedir. Bu sayede eserlerle birlikte yazarlar da daha geniş çevrede tanınmakta, yazarlar hakkında fikir sahibi olunmaktadır. Bu sayede kişilerin, olayların ve duyguların ne kadar benzer olabileceği keşfedilmektedir. Karşılaştırmalı edebiyat bahsettiğimiz hususlar doğrutusunda önemli ve gerekli bir alan olduğu böylece görölmektedir.

Art arda olan savaşlar, emperyal devletlerin yaydığı korku, yapılan sömürü ve sonuçları, eşitlik ve adalet kavramının değerinin kaybetmesi, kişilerin insanca yaşamaması ve huzurun yitirilmesi dünya genelini kaosa sürüklemiş, kin nefret ve isyana yol açmıştır. Bu dönemde mazlum olanlar kadar sömürenlerde hayattan istediklerini alamamış, mutlu olamamışlardır. Zira savaş ve göç olgularının insanlar üzerindeki izleri oldukça derindir ve meydana gelen izlerin de en fazla savaş esnasında yaşanan vahşetleri anlamlandıramayan ve huzur içinde yaşama şansı elinden alınmış olanları yani çocukları etkilediği de tarihte her zaman bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmıştır (Altunbay ve Çakır, 2018: 2). *Kuş Olsam Evime Uçsam ve Uçurtma Avcısı* adlı eserleri bu durumun en iyi örneklerindedir. Kamalievaa, savaşların etkisini şöyle dile getirir:

“Savaş, Türk ve dünya edebiyatlarına her zaman anlatılacak bir şeyler vermiştir. Çünkü savaş ayrılık demektir, savaş acı demektir, savaş gözyaşı demektir, savaş sevda demektir, savaş fedakârlık demektir. Savaş hiçbir zaman istenmez, ama kimi zaman zorunluluklar, kimi zaman diktatörlerin egoları insanları ve toplumları bu kaçınılmaz sona sürüklemiş, acıları yıllarca sarılamayacak derin yaralar açılmasına sebep olmuştur.” (Kamalievaa, 2013: 2).

Savaşlar nedeniyle yaşanan çeşitli talihsizlikler insanları yeni şeyler araştırmaya yönlendirmiştir. Ayrıca savaşlarda meydana gelen talihsiz durumları yaşayan birçok millet kendi özgürlüklerini kazanma konusunda motive olmuşlardır (Çetin, 2002: 5). Bu durumda meydana gelenlerin sonuçsuz kalmayacağı, birçok ulusun hak, adalet, eşitlik

istekleri ve verilen mücadeleleri kendilerini kurtararak özgür bir devlete sahip olma isteklerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Cihangir, 2020: 333). Dünyayı etkileyen her gelişme, yukarıda örnekleri de verildiği gibi edebiyatı da etkilemektedir. Arka planda yaşanan olumlu ya da olumsuz her durum etki sahibidir. Savaşlar, kaoslar da karşılaştırmalı edebiyatın seyrini değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Yaşanılan şartlarda çıkan ürünler o dönemi yansıtmaktadır. Örnek verecek olursak II. Dünya Savaşı'nda farklı milletlerde yazılan eserlerin savaşı anlatması, yaşanan olaylar ve ülkelerin psikolojik durumu eserlerde incelenebilmektedir. Karşılaştırmalı edebiyat sayesinde ise incelenen dönemin şartlarında yaşanan olaylar da gözler önüne serilmiş olur ve tarihi olayların edebiyatta nasıl işlendiği görülebilir. Çeviri eser üzerinden karşılaştırmalı edebiyat yapıldığında Gürsel Aytaç'ın yorumu ise şöyledir:

“Edebi çevirinin güçlükleri, karşılaştırmalı edebiyat bilimcileri özellikle düşündürmektedir. Çevirmenin iyi niyetine orijinale bağlı kalma niyetine rağmen, erek dille kaynak dilin aynı zenginlikte kelime hazinesine sahip olmaması durumunda elinde olmayarak başarısı engellenecektir. Buna bir de yayınevlerinin, çevirmen rızasını almadan çeviri üzerinde kalem oynatması eklenir ki çeviriyle orijinali arasında uçurum daha da büyür.” (2019: 125).

Bundan dolayı orijinalinden okunmayan bir eserin karşılaştırmalı edebiyattaki çevirisi önemlidir. Eserin çevirisi doğrudan karşılaştırmayı etkilediği için çeviri kalitesine paralel olarak nitelikli eserler ortaya çıkabilmektedir.

Safiye Karababa “Gogol’un *Palto* ve Kafka’nın *Dönüşüm* Romanlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış” adlı bir makale yazmıştır (2018). Eserlerde verilen benzerlik ve farklılık değerlendirilmiştir. Bu çalışmada eserler metne bağlı inceleme yöntemiyle incelenmesinden dolayı çalışmamıza bir bakış açısı sunmaktadır.

Behiye Arabacıoğlu “Edebi Çeviri ve Çeviri Eleştirisi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma” öğrencilerin çevirilerinin karşılaştırılması ve sonuç olarak çevirmenin önemini anlattığı çalışmada orijinalinden okunmayan eserlerin duyguyu vermesi için karşılaştırmalı edebiyatta çevirmenin öneminin anlatılması açısından çalışmaların arka planına yarar sağlayan bir araştırmadır (2020)”

Derya Sarışık “Kafka’nın Ein Landarzt Adlı Öyküsünün Ara Dilden Çeviri Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi” adlı incelemesiyle çevirinin çevirisi yapılmış, ana dilden çevirinin etkisine bakılmıştır. İki eserinde çevirisiyle incelediğimiz tez için bakış açısında alt yapı kurmuştur (2022).”

1.2.1. Türkiye’de Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi

Dünya edebiyatını çeşitli açılardan ulusüstü bir şekilde ele alan karşılaştırmalı edebiyat dâhilinde ulusüstü bakış, zorunlu olarak ortaya koyulmaktadır. Türk edebiyatındaki roman türünün oluşumunu ve bu süreçteki aşamalarını tespit etmek isteyen bir araştırmacının, başka milletlerin, mesela Batılı toplulukların edebiyatlarını incelemeden sadece Türk edebiyatını incelemesi sonuç vermesi açısından gelişim sürecinden başlayan edebiyat evreninin tam anlamıyla anlaşılmasına sebep olur. Bu durumu Divan edebiyatı üzerinden örneklemeğe gidelim: Bir diğerk ismiyle Klasik Edebiyat olarak da anılan Divan edebiyatının o dönemin edebi/kültürel bir eseri Arap ve Fars edebiyatların etkisini yok sayarak incelenmemesi gerektiği bildirilir. Çünkü bu durumun karşılaştırma açısından pek sağlıklı sonuçlar vermeyeceği aşikârdır (Aytaç, 2019: 89). En az iki eserin belirlenen konularda benzerlik ve farklılığın incelendiği karşılaştırmalı edebiyatta iki milletin kendine has özellikleri araştırılmaktadır. Karşılaştırmalı edebiyatta seçilen metinlerde geçen hususlar incelendiğinde milletlerin kendine has özellikleri kişi tahlillerinden çıkartılabilmekte ve bir eserde birden fazla milletin edebiyata bakış açısına, olaylara verilen tepkilere, hissedilen durumlara ulaşılabilir. Savaşı anlatan eserler incelendiğinde savaşların kişide bıraktığı psikolojik etkilerinden, kişilerin verdiği birçok tepkiye kadar incelemelerin yapıldığı ve o dönemin şartlarının belirlenebildiği görülmektedir. Benzerlik ve farklılıkların tahlili ise o dönemin etkilerini gözler önüne sermektedir. Farklı coğrafyada yetişen yazarların aynı tarzda yazmayacağı kesindir. Diğerk yandan kadın ve erkeğin yani iki farklı cinsiyetin aynı duyguları taşıması ya da yaşanan olaylara benzer tepkiler vermesi oldukça normaldir. Her milletin kendi örf ve adetleri vardır, tarihsel süreçte etkileşimlerinin çok olması ve eskiden dünyanın daha özgür olması, vize ve pasaporta ihtiyaç duymadan tüm ülkelerin gezilmesi insanların birbirleriyle etkileşiminin daha kolay olması milletlerin birbirlerine benzerlik oranını da yükseltmekteydi.

Karşılaştırmalı edebiyatın ülkemizin gündemine girdiği yıllarda farklı isimlendirmeler ortaya atılmıştır. Konu üzerinde ilk çalışan araştırmacılardan biri olan İnci Enginün *Mukayeseli Edebiyat* ismini tercih etmiştir. Türk edebiyatında da uzun süre bu isim kullanılmıştır. Türk edebiyatında karşılaştırmalı edebiyat bilimi genellikle Batı filolojileri araştırmalarında yaygındır. Oysa köklü ve gelişmiş edebiyat fakültelerinde doğu dilleri ve edebiyatları anabilim dalları da vardır. Eski Türk edebiyatı

Doğu'ya yakındır. Bahsedilen eski eserler Fars, Arap ve Hint vb. edebiyatlarla karşılaştırılabilmektedir. Eski Türk edebiyatında yazılan eserleri dil bakımından anlamak oldukça zordur fakat Doğu dilleri uzmanları bu eserlerde kullanılan dilleri çözmek konusunda başarılı olabilmektedirler. Türk edebiyatının önemli sorunlarından bir tanesi Cumhuriyet öncesi dönemlere gidildiğinde üzerinde çalışılan eserlerin dilinin anlaşılmasıdır. Başka uluslarda dildeki değişimler bizdeki kadar hızlı ve keskin olmadığından 17. veya 18. yüzyıldaki eserlerin okunup anlaşılması bizdeki kadar zor olmayabilir. Türkiye'de 20. yüzyılın başında yazılan bazı eserlerin bile anlaşılmasında büyük zorluklar yaşanmaktadır. Bu duruma çözüm olarak eserlerin günümüz Türkçesine çevrilerek okunmasının pratik yararları bulunmaktadır ancak orijinalinin bilimsel nüshasının esas alınması ve ona göre eserlerin düzenlenmesi Türkiye'de çok tercih edilmemektedir. Bu durum edebiyat bilimi araştırmaları için oldukça önemli bir eksikliklerdir. Bunun yanında ulusal edebiyat bilimi yani karşılaştırmalı edebiyat içinde oldukça olumsuz bir durumdur (Aytaç, 2019: 185-186). Başka milletlerin kendi lisanlarında farklılık olmadığı için geçmiş dönemlerde yazılan eserleri rahatlıkla okudukları hâlde Türk edebiyatı bu konuda dezavantajlıdır.

Türk edebiyatında Tanzimat'tan itibaren Batı edebiyatı, özellikle de Fransız edebiyatı ile Namık Kemal'den Halit Ziya'ya, Halide Edip'e kadar birçok edebiyatçı karşılaştırma yapmışlardır. Sonraki dönemlerde ise Yakup Kadri, Yahya Kemal ve Cevat Şâkir Kabaağaçlı gibi isimler, eski Yunan ve Roma edebiyatlarına yönelmişlerdir. Cemil Meriç, Cumhuriyet Dönemi'nde edebiyatımız Batı'ya ağırlıklıyken bile Doğu'yu, Uzakdoğu'yu ilgi alanımıza dâhil etmek istemiştir. O dönemde, edebiyatımız dışı açıktır bundan dolayı ki karşılaştırmalı edebiyat biliminin Türkiye'deki hazırlayıcıları arasında önemli bir isimdir. Cemil Meriç Doğu'yu ve Batı'yı evrensel kültür katında birbirini tamamlayan ulusalüstü kültür ve edebiyat olarak görme anlayışındadır (Aytaç, 2019: 42). Türk edebiyatında karşılaştırmalı edebiyatta Cemil Meriç önemli bir yerdedir. Cemil Meriç'in başka ulusların edebiyatına yaklaşımı karşılaştırmalı edebiyatın yöntemiyle benzerlik gösterir.

Yukarıda sözü edilen sanatçılar ve araştırmacılar dışında günümüzde pek çok araştırmacı karşılaştırmalı edebiyattan yararlanarak araştırmalar yapmıştır: Caner Solak (2019) "*Cervantes'in Münasebetsiz Meraklıının Hikâyesi* ile Peyami Safa'nın *Selma ve Gölgesi* Adlı Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme" çalışmasıyla sadakat

konusunun benzerliği incelenmiştir. Çalışmamıza Peyami Safa da dahil olduğu için Peyami Safa'nın başka bir eserinin daha önce araştırılması ve karşılaştırılmasının çalışmamıza katkı sağlayacağını düşündük. Yavuz Selim Uğurlu (2021) "Benzerlikler Bakımından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım: Honor de Balzac *İki Gelinin* Raif Necdet *Kestelli-İsyân-ı Meşrû*" adlı çalışmasında karşılaştırma yöntemi ile eserleri incelediğinden bu çalışmanın da çalışmamıza katkısı olmuştur.

Zeynep Angın "Peyami Safa'nın Eserlerinde Biz ve teki Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış" incelemesiyle Safa'nın eserlerinde anlattığı Doğu-Batı kavramları incelenmiştir. Bu araştırma da konu bakımından benzerlik gösterdiği için araştırmamıza dahil edilmiştir (2022)."

Elmas şahin "Balzac ile Esendal'ın *Kiracıları* Goriot Baba ve *Ayaşlı ile Kiracıları* Adlı Romanlara Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım" Adlı incelemesiyle *Goriot Baba* ile ilgili bakış açılarıyla çalışmamız için önemli bir katkı sağlamıştır (2010)."

Mehmet Bakır şengül "Hamlet (William Shakespeare) ile *Gülnihal* (Namık Kemal) Adlı Tiyatro Eserleri zerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme" adlı çalışmasıyla eserdeki bireysel sorunlara yaklaşımıyla; lk Yıldırım-Fatma Altun (2023) "Kk Hafiyeler ve *Gl ocukları* Romanları zerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme" adlı çocukların davranışının incelendiği çalışmayla çocukların psikolojisini anlamak açısından çalışmamıza katkı sağlamıştır. (2018)."

İKİNCİ BÖLÜM

BABA KARAKTERİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. BABA KARAKTERİ

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğüne göre baba sözcüğü “çocuğu olan erkek, peder”, “çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek” olarak geçmektedir (www.tdk.gov.tr). “Çocukluk ise içinde yaşanan geleneğe, geçmiş kültürel birikime ve yaşanan zamana göre farklılık gösterebilen bir dönemdir. Geçmiş dönemlere baktığımızda çocukların hayat kalitelerini belirleyen etkenlerden birinin de cinsiyetler veya annelerinin sosyo-kültürel durumu olduğunu görürüz. Kadın statü sahibi değilse, köle gibi alınıp satılır. Bu durum yüzünden toplum içinde de değer görmemektedir. Bu duruma geçmiş dönemlerde de göze çarpmaktadır. Uygarlık öncesi dönemlerde kadın ya da erkek olması fark etmeksizin insanlar köle gibi alınıp satılmıştır. Düşük statülü bireylerin şiddet görmesi bu şiddetin sonucu olarak da sakat kalması ya da kurban edilmesi olasıdır (Karadoğan, 2019: 195).” Geçmiş dönemlerde çocuğun yaşam kalitesinin anne ve babasının sosyo-kültürel yapısına göre şekillenmesi dikkat çeken bir unsurdur.

Literatür çalışmalarına baktığımız zaman “baba” karakteri daha çok baba-oğul ilişkisi üzerinden incelenmiştir. Toplumun bazı kesimlerine göre aile kavramı üzerine çalışıldığında baba-oğul ve anne-kız ilişkisi eş değerdir. Bundan dolayı çalışmaların büyük bir kısmı yukarıda bahsedilen kişileri ve konuları ele alır. Türkiye ve dünyada bu alanda yapılan çalışmaların bir kısmından farklı olarak bu araştırmada ağırlık olarak üç eserde baba-kız ilişkisi incelenecektir.

Günümüzü de etkileyen kültürel değişim babalık ve analık kavramlarını da etkilemiş ve anne baba algısı ve tanımının değişime sebep olmuştur. Teknolojik ve kültürel anlamda yaşanan değişim ile gelişimlerin yaşandığı bu çağda “baba” karakterinin de değişmesi kaçınılmazdır. Bugünkü toplumda “baba” karakterleri değişiklik gösterirken günümüz babalarının çocuk eğitimindeki rolü artmıştır. Bu duruma etken birçok sebep vardır ve sebepler; politik, sosyal ve ekonomik alandaki değişimlerin kadın ve erkek rollerini etkilemesi olarak sıralanabilmektedir. Geçmişte birçok toplumda kadın tüm gün evdeyken şimdilerde çalışan kadının gününün çoğunu dışarıda geçirmesi toplumda geleneksel aile hayatının sekteye uğramasına yol açmıştır.

Bundan dolayı da çekirdek aile hayatının çoğalması, ailede bireye düşen görev ve sorumlulukların değişim göstermesi olarak özetlenmektedir (Güngörmüş, 1998:246-247). Çağın ilerlemesi aile içinde görevlerin değişmesine sebep olur. Toplum içinde var olan anne ve baba gibi kimlikleri de etkiler. Anne ve baba karakterlerinin değişmesi çağın ilerlemesi ve farklılaşmasından da kaynaklanmıştır. Değişim her şey için geçerliliğini korurken rollerde farklılıklar meydana gelmiştir.

Kültür ve toplum ailenin oluşumuna etki etmektedir. Anne, baba, çocuktan oluşan aile kavramı varlığını korumaktadır. Geçmişten günümüze babanın aile içinde yeri gözle görülmektedir. İlk çağdan gelen baba'nın kimliği ilerleyen zamanlarda değişime uğramış ve gelişim sağlamıştır.

Türk aile yapısında baba karakteri, saygıyı ve saygıyla ilişkili olarak korkuyu temsil etmektedir. Geçmişten günümüze süregelen babanın otoritesi, toplumumuzda "pederî aile" yapısının izlerinin görülmesine sebep olmuştur. Aile içinde yanlış ve hatalı olarak değerlendirilen bir davranış varsa bunun cezalandırılması babaya bırakılmaktadır. Dolayısıyla çocuğun gün içinde yaptığı yaramazlıklar, baba eve gelince anne ya da bir başka aile büyüğünden babaya aktarılmakta ve uygun görülen cezanın verilmesi beklenilmektedir. Böylelikle aile içi otoriteyi sağlayan baba, geleneksel Türk toplum yapısında polis görevini de üstlenmiş durumdadır (Yavuzer, 1999: 24). Türk aile geleneğinde babaya yüklenen kimlik çoğu zaman otoriteyi temsil etmektedir. Yavuzer'in sunduğu bakış açısı Türk aile yapısında geçerliliğini hâlâ korumaktadır.

Kültür fark etmeksizin geleneksel aile modelinde, baskın olan ataerkil aile anlayışında baba, kuvvetli bir otoriteye sahiptir. Aileyi koruma, geleneği sürdürme gibi görevleri bulunan babanın sözüne diğer aile üyelerinin uyması beklenmektedir. Modernleşmeyle birlikte çekirdek aile modeline geçiş evresinde aile içerisinde babanın baskın otoritesi azalmaya başlamıştır. Örneğin bu otoriteyi azaltan faktörlerden biri, kadınların iş hayatına girmeleri neticesinde eşler arasındaki maddi kazancın dengelenmesi olmuştur. Böylece anne ve baba eşit olmaya başlamış, ev ortamında görevler ve otorite paylaşılmıştır. Toplumdaki yeri ve değeri oldukça önemli olan aile, birçok bilim alanının da malzemesi olmuştur.

Aile konusu Türk edebiyatında İslamiyet'ten önceki metinlerden itibaren yerini korumaktadır. Baba, aile içinde güvenin, tecrübenin ve bilgeliğin temsilcisi olarak

görülür. Baba konusu fazlasıyla işlenmiştir. Türk edebiyatında Tanzimat döneminden günümüze kadar toplumsal yaşamda değişmeler olmuştur. Bu değişmelerle birlikte yazarlar aileyi ve özellikle aile içindeki baba figürünü farklı boyutlarda değerlendirmiştir. Tanzimat dönemi yazarları Osmanlı Devleti'nin yaşadığı kasvetli günleri tahttaki otorite eksikliğini, eserlerinde baba yokluğu olarak yansıtmışlardır. Padişahı, babaya eş değer olarak görmüşlerdir (Parla, 2016: 73). Parla'ya göre Türk edebiyatında baba eksikliği psikolojik bir zemine oturturulduğu zaman Osmanlı Devleti'nin yaşadığı sorunlarla ilgilidir.

Baba, bir ailenin en temel üyelerinden biridir. Aile içinde babanın, sevgi- ilgi ihtiyacını karşılama, güvenli bir ortam sağlama ve çocuğun psiko-sosyal gelişimine katkıda bulunma gibi görevleri vardır (Alan ve Tüylüoğlu, 2018: 4). Baba, toplumsal kurumlardan biri olan ailenin otoriter reisi olarak iktidarın denetim görevini üstlenmiştir. Babanın otoriter kimliği çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Otoriter babanın varlığı çocuğun kendini gerçekleştirememesine sebep olurken babanın yokluğundan kaynaklanan otorite eksikliği de çocuğun sosyo-psikolojik gelişiminde ve kimlik inşasında bazı olumsuzluklara neden olabilmektedir. Baba otoritesi ile karşılaşan çocuk farklı tavırlar sergileyebilir: otorite ile çatışma, otoriteye itaat, otoriteden kaçma, otosansür gibi tepkiler verebilir. Baba otoritesine itaat eden çocuk ya gönüllü olarak rıza göstermekte ya da sosyo-kültürel yapıya bağlı olarak rıza göstermek zorunda kalmaktadır (Demir ve Türkdoğan, 2020: 198). Aile içinde ve çocuğun hayatında babanın kurduğu ilişki önemli bir yerdedir. Çocuğuyla sağlıklı bir zeminde kurduğu iletişim çocuğun gelişimi için önemlidir. Baba çocuğa karşı otoritesini korurken bu durum çocuğun gelişimini etkiler.

Babalar, özellikle dokuz yaşından itibaren çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurmayı başarmaktadırlar. Çocuğu ile arasında sıkı dostluk ve sevgi bağları kurabilen babalar, onlara işlerini iyi yapmaları ve gerekli şeyleri öğrenmeleri konusunda büyük yardımlarda bulunabilirler. Çocuklar on yaşına geldiklerinde ise, artık, baba ile çocuk arasında çok daha sağlıklı ilişkiler oluşturulabilmektedir. Ancak, bu dönemden sonra çocuklar, ergenlik çağı öncesi, çalkantılar içinde bir denge oluşturmakta zorluk çekmeye başlayabilmektedirler. Dolayısıyla, babalar, çocuklarının bu evrelerini mümkün olduğunca faydalı bir şekilde değerlendirmek durumundadırlar (Dodson, 1978: 84, 87).

Dodson'a göre çocuk ve baba arasında belirli bir yaştan sonra daha sağlıklı bir iletişim kurulur ve babanın çocuğuyla ilişkisi başka bir boyutta ilerler.

Psikolojide çeşitli başlıklar ve adlandırmalar ile nitelendirilen anne-baba tiplerinden biri olan "reddedici anne-baba" ya da diğer adıyla "otoriter anne-baba" ise çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen en önemli kişilerdir. Çocuğun hayatında ruhsal olarak birtakım hasarlar "iyi baba" olarak adlandırılan baba örneğinin aksine, reddedici babanın olumsuz davranışlarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu hasarlar, ergenlikten yetişkinliğe dek çocuğun peşini bırakmayan hatta kimi zaman travmatik sonuçlara yol açacak kadar büyük bir etki yaratabilmektedir. İnsanı anlamlandırma noktasında bir işlevi bulunan edebiyatın roman ya da öykülerde ele aldığı bu baba karakteri, araştırmacılar için ilgi çekici bir konu olmuştur. Böylelikle psikolojik yaklaşım yönteminin ışığında, edebî metinden yola çıkarak babanın çocuğun bilişsel, ruhsal ve sosyal her türlü gelişiminde etkin bir rol üstlendiği gerçeğini ortaya koymak mümkündür (Savaş, 2020: 489). Otoriter babanın çocuk üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri travmatik sonuçlara yol açabilir.

Modern öncesi toplumlarda aileler kendi üyelerine sadece dinî eğitim vermekle kalmamakta aynı zamanda dinî eğitimin oluşturduğu pratik durumu denetlemeyi görev edinmekteydiler. Modern toplumların seküler yapılanması her ne kadar dinî eğitimi belirli bürokratik örgütlere devretmiş olsa bile aileler ihtiyaç duydukları takdirde dinî eğitim işlevlerini yerine getirmeye devam etmekte inandıkları dinî değerleri ve davranışları çocuklarına aktarabilmektedirler. Dinî eğitim konusunda ailelerin ne kadar başarılı oldukları toplumdan topluma değişen bir durumdur (Canatan vd., 2009: 109). Modern Batılı toplumlarda anne ve babalar, daha çok çocukların ilerleyen yaşlarda kendi dinî tercihlerini kendilerinin yapmaları gerektiğini düşünmektedirler. Bununla birlikte çocukların daha ilkökul ve ilkökul öncesi çağda dinî okullara (Protestan, Katolik vs.) gönderilmesi sık sık rastlanan bir olgudur. Muhafazakâr ve dindar aileler, okul seçimine bağlı olarak çocuklarının dinî sosyalleşmesini yönlendirmiş olmaktadır (Canatan vd., 2009: 110). Devlet politikaları ve daha çok eğitim programları oluşturulurken dinî bilgiye sahip olmanın toplumsal bir ihtiyaç ve istek olduğu bilinciyle hareket edilmelidir (Yazıcı, 2014: 11). Ailenin çocuğa dini eğitim vermesi ahlaki yönden çocukların gelişmesine sebep olur. Ailenin eğitim seviyesi ve düşünce biçimine bağlı olarak çocuğun dinî eğitim alma süreci değişir.

Dünyada ve Türk edebiyatında baba karakterinin farklı biçimlerde ele alındığı bilinmektedir. 80'ler sonrası yazılan kitaplarda ise çok farklı anlayışların yer aldığını görürüz. Ele aldığımız konular bağlamında baba karakteri, ağırlıklı olarak baskın karakter olarak çizilmiştir. Feodal, gelenekçi ve modern anlayışı yansıtan karakterler bu kitaplarda yerini almıştır. Yerli yazınımıza baktığımızda “geleneksel baba” karakterinin en çok yansıyan karakter olduğunu görürüz. Burada göze çarpan nokta, feodal ilişkileri yansıtan yazarların baba karakterine çok daha eleştirel yaklaşmasına karşın; modern ilişkileri aktaran yazarların, sundukları karakteri, 18. ve 19. yüzyıl edebiyatında baba karakterinin taşıdığı rollere odaklandığı görülmektedir (Neydim, 2006). Her toplum baba karakterini farklı ele alır. Geleneksel baba ve modern baba olarak ele alınan baba karakteri zaman, mekân ve kişilerin değişmesiyle farklılık gösterir.

Fatih Sakallı “Mustafa Çiftçi'nin Öykülerinde ‘Baba’ karakteri” adlı çalışmasıyla Mustafa Çiftçi'nin ele almış olduğu baba karakterini incelemiş bu bağlamda ‘baba’ ile ilgili davranışlar ortaya koymuştur (2017). Bu çalışma baba karakteriyle ilgili benzer ve farklı davranışları incelediği için önemlidir. Çalışma incelenmiş olup baba karakteriyle ilgili bakış açıları gözlenmiştir.

Ahmet Gözlü ve Defne Yılmazcan “Paternalizm ve Antik Roma’da Baba Figürü” adlı eserinde geçmiş dönemlerden gelen baba hâkimiyeti konusu işlemiş Antik Roma’da baba karakteri araştırmıştır (2020). Baba karakteri geçmiş dönemlerden bu yana önemini koruyan bir karakterdir. Geçmişten günümüze değişimi incelenmiştir.

Ali Kurt ve Ece Burçin Ayaz’ın “Ayla Kutlu’nun *Yıldız Yavrusu* Adlı Çocuk adlı romanında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Değişen Baba Figürü” adlı çalışmasıyla çocuk edebiyatı için önem arz eden eserlerde baba karakterinin tutum ve davranışlarını incelemiştir (2018). Kız ve erkek çocuk için değişen baba karakteri benzer ve farklı yönleriyle kendini gösterir. Bu benzerlik ve farklılık için önemli bir bakış açıdır. Çalışmamızda erkek ve kız çocuklarının babasıyla ilişkisi incelendiğinden dolayı çalışmaya katkı sunmuştur.”

Rabia Demir-Tansel Türkdogan “Baba-Çocuk İlişkisi Bağlamında İtaat ve Sanatta Kurban” adlı incelemeyle otoriter baba bağlamında çocukla ilişkisini incelemiştir (2020). Geleneksel ve modern baba kavramları üzerinde oluşan çalışmamız için otoriter

babanın işlenmesi ve bilgi ışığında verilerle sunulmasından kaynaklı çalışmamızda yarar sağlamıştır.

Nilüfer İşyar “Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri ve Çocuklarıyla İlişkileri” adlı çalışmasında çocuk romanlarındaki baba-çocuk ilişkisini incelemiştir (2020). Çocukların baba ile ilişkisi bakımından araştırılmış bu araştırmalar sonucunda karşılaşılan farklı baba karakterlerini sunmuştur. Farklı baba karakteriyle çalışmamıza katkı sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FATİH HARBİYE, GORİOT BABA VE BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ADLI ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. PEYAMİ SAFA'NIN FATİH HARBİYE, HONORÉ DE BALZAC'IN GORİOT BABA VE HARPER LEE'NİN BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ADLI ESERLERİ HAKKINDA KARŞILAŞTIRMA

Karşılaştırmalı edebiyat için önemli olan, benzer konuları araştırmaktır. Bu edebiyatta farklı milletlerden olabileceği gibi aynı milletten farklı dönemleri kapsayacak iki roman da karşılaştırılabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Türk edebiyatından *Fatih Harbiye*, Fransız edebiyatında *Goriot Baba* ve Amerikan edebiyatında *Bülbülü Öldürmek* romanları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma Gürsel Aytaç'ın Karşılaştırmalı edebiyatın gerekliliğine dair görüşlerinden ilham alınarak oluşturuldu:

“Edebiyat konulu bilimsel çalışmaları, edebiyat tarihi incelemeleriyle sınırlı bırakamayız. Edebiyat tarihi, gereklidir ama edebiyat biliminin yalnızca bir alanıdır. Arşiv araştırmaları, eski yazı metinlerinin Latin harflerine geçirilmesi, tabii gereklidir, ne var ki bütün edebiyat çalışmaları bundan ibaret olamaz. Eser incelemeleri, özellikle de çağdaş edebiyat çalışmaları elzemdir. Metot bilgisi edinmek, dış ülkelerde bu alanda nereye geldiğini izlemek, yeni uygulamaları denemek gerek. Edebiyat bilimi, Türk dili ve edebiyatı dâhil, tüm yabancı filolojilerden her biri aracılığıyla ulaşılabilecek genel edebiyatı kapsayan bir bilimdir. Bu bakımdan karşılaştırmalı edebiyatı, ulusal edebiyat dışındaki herhangi başka bir edebiyatı çalışma alanına katmayı kozmopolitlikle damgalamak bilimine ters düşer, çünkü edebiyat bilimini yadsımak anlamına gelir.” (Aytaç, 2019: 184).

Fatih Harbiye (1931) 20. yy., *Goriot Baba* (1834) 19. yy., *Bülbülü Öldürmek* (1960) romanı ise 20. yy.'da yazılmıştır. Üç kitaptan ikisinin tarihleri eş zamanlı sayılabilecekken *Goriot Baba* romanı yaklaşık yüzyıl önce yazılmıştır. Romanlar üç farklı topluma ve kültüre ait romanlardır. Farklı toplum ve kültürlerle ait olmaları doğal olarak “baba” kavramının niteliğini, algısını ve edebî esere yansıtılışını da farklı kılacaktır. Üç eserde de anlatılan baba karakteri, kızlarını seven, koruyan ve kızlarına değer veren karakterlerdir. Üçünün de çocuklarına yaklaşım şekli birbirinden farklıdır. Bundan dolayı bahsedilen üç eserde anlatılmış olan baba karakterleri titizlikle karşılaştırılmıştır. Benzerlik olduğu kadar farklılığı da olan karakterlerin yer aldığı bu üç eserdeki babaların ortak noktası çocuklarını tek başlarına yetiştirmeleridir. Üç eserinde vermek istediği mesaj farklıdır. *Fatih Harbiye* romanında Batı-Doğu çatışması,

Goriot Baba romanında vefasızlık, *Bülbülü Öldürmek* romanında ise ırkçılık teması vurgulanır.

3.1.1. Eserlerin Adı

Fatih Harbiye romanına ismini İstanbul'daki iki semt vermiştir. Fatih semti Türk toplumundaki Doğu kültürünü, Harbiye semti ise Batı kültürünü temsil eder. Kitap boyunca Doğu-Batı çatışması hep ön plandadır. "Fatih-Harbiye" ismi sembolik olarak bu çatışmayı somutlaştırır.

Goriot Baba romanında ise kitaba ismini başkahraman vermiştir. İki kızı olan Goriot Baba fedakâr bir adamdır. Kızları onun bütün dünyasını oluşturmaktadır. Bundan dolayı da "babalık" kendisinin en sevdiği sıfatıdır. Goriot Baba karakterinden dolayı kitaba da Goriot Baba'nın ismi verilmiştir. Eserde olaylar Goriot Baba etrafında şekillenmektedir.

Bülbülü Öldürmek romanı, içinde birçok mesaj barındırmaktadır ve bu mesajlardan bir tanesi de eserin yazıldığı topluma göre bülbülü öldürmenin günah olmasıdır. Roman ismi kitapta geçen bir olaydan dolayı verilmiştir. Bülbül aslında daha derin anlamlar içermektedir. Kitap boyunca Amerika'da siyahilere uygulanan adaletsizlikler anlatılmış, yapılan haksızlıklar gözler önüne serilmiştir. Bülbül ise yaşanan bu olaylar karşısında insanın içinde olan vicdan ve merhametin temsilcisidir. Her üç roman da baba figürünü merkeze alarak yaşanan olayları babanın bu olaylara etkisi / katkısı bağlamında ele alır.

3.1.2. Eserlerin Mesajı

Fatih Harbiye tezli roman türünde yazılmıştır. Tezli roman, toplumsal bir olayı ya da durumu bir teze bağlayarak anlatan bir türdür. *Fatih Harbiye* romanında da Batı hayranlığı olan bir genç kızın babasıyla çatışması anlatılmaktadır.

"Kendi öz kimliğinden ve milli benliğinden uzaklaşan, Batılılaşmayı yalnızca şekil bakımından alan bireylerle kendi öz kültürüne ve milli benliğine sahip çıkan idealist bireyleri ele alır. Bu bireyler; yaşam tarzları ve düşünce dünyalarıyla Doğu-Batı çatışması, yanlış Batılılaşma, yabancılaşma ve kimlik kaybı gibi pek çok açıdan irdelenir. Ayrıca roman, Türk toplumunun Batılılaşma sürecini, bu süreçte bireylerin ruhsal durumunu ve pişmanlıklarını hem birey hem de toplum düzeyinde yansıtır." (Karadeniz, 2015: 74).

Romanda yitip giden ulusal kimliğimizi korumak için zorlu bir mücadele verilmesi gerektiği, bir milletin zamanla başka bir millete benzeyebileceği, bir milletin

fertlerinin kültürel yozlaşmadan okuyarak ve yazarak kurtulabilecekleri” tezleri işlenir (Karadeniz, 2015: 74).

Goriot Baba realist roman türünde yazılmıştır, bunun yanında dramatik roman türüne de girmektedir. Kitap realizm özelliklerine bağlı kalmıştır çünkü olaylar ve kişiler gerçekçi bir biçimde anlatılmıştır. Goriot Baba’nın kızlarıyla yaşadığı olaylar ve pansiyonda geçen durumlar gerçekçi olmasının yanı sıra dramatik roman türünde de anlatılmıştır.

Bülbülü Öldürmek romanını ise realist bir romandır. Eserde siyahîlerin gördüğü haksızlık ve Scout üzerinde gerçekleşen olaylar gerçekçi bir gözlemlerle anlatılmıştır. Roman boyunca insanların siyahîlere uyguladığı vicdansızlıklar gözler önüne serilmiştir. Bunun yanında babaları Atticus’un çocuklarına gösterdiği sevgi ve çocuklarıyla kurduğu bağ Scout’un gözünden gerçekçi bir biçimde anlatıldığı için realist roman özelliği taşımaktadır.

3.1.3. Eser Kahramanlarının Yazarlarıyla İlişkisi

Peyami Safa’nın yaşadığı dönemde gerici zihniyetlerin olduğu görülmektedir. Safa da buna karşı çıkmak istemiş ve *Fatih Harbiye* romanında bu durumu eleştirmiştir. Safa Doğu’nun güzelliklerini savunan taraftadır. Karakterlerden Faiz Bey, Safa’yı nitelemektedir.

Honoré de Balzac, yazarlık hayalinin peşinden gitmiştir. Burjuva sınıfının içerisinde bulundurduğu problemler kendisini de rahatsız etmiştir ve bundan dolayı bu konuyu kitabında incelemiştir.

Harper Lee, *Bülbülü Öldürmek* romanında Scout karakteriyle kendini bağdaştırmıştır. Lee’nin babası da avukattır ve kendisi de kasabada erkek gibi büyümüştür. Siyahî sorununu cesur bir şekilde yazmıştır. Lee, Scout karakteriyle deyim yerindeyse özdeşleşmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PEYAMİ SAFA VE FATİH HARBİYE ESERİ

4.1. PEYAMİ SAFA'NIN YAŞADIĞI DÖNEME KISA BİR BAKIŞ PEYAMİ SAFA'NIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Osmanlı'nın Batı karşısında durumunun değişmesiyle birey varlık kazanmıştır. Osmanlı Batı ile efendi-köle ilişkisi içindedir ve bu durum Karlofça Antlaşması'na kadar genel olarak böyle sürmüştür. Ancak Osmanlı gücünü kaybettikten sonra efendi-köle ilişkisi olarak değil eşitler arasındaki ilişki olarak devam etmiş ve Osmanlı bu durumu kabul etmek zorunda kalmıştır (Özger, 2012: 10). Osmanlı Devleti yıkılıp yerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Bu değişiklik ve Osmanlı'nın güç kaybetmesinden doğan eşitlik düşüncesi "birey" olmanın yolunu açmış ve bireyselliğin fark edilmesine sebep olmuştur. Batı'nın edebiyat, sanat ve kültür anlamında daha ileri de olduğu görülmüştür. Çağın gerisinde kalındığının anlaşılmasıyla birlikte Türk edebiyatında da değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde bireyciliği merkeze alan eserler yazılmış ve bunun sonucunda bireyselliğin içinde birey yoluyla tarihi anlatma ve tezli roman türünün de geliştiği görülmüştür. Zaman ilerledikçe Türk edebiyatında da çağı yakalayan eserler verilmiştir.

Cumhuriyet dönemi edebiyatı kendine has bir edebiyattır. Cumhuriyet dönemine gelene kadar birçok dönem edebiyatı yaşanmıştır. Geçmişten gelen edebiyatın artıları alınıp eksilerine mesafeli durulduğu için tecrübelerle edebiyat dünyası gelişimini sürdürmüştür. Cumhuriyet edebiyatı günümüzde de varlığını koruyan bir edebiyattır. 20. yüzyılın başlarında eserler ortaya koyan yazarlardan biri de Peyami Safa'dır. 20. yüzyıl başları Batı hayranlığına açık, yeni gelişmelerin yanlış anlaşılmaya müsait olduğu bir dönemdir. Bunu fark eden, dönemi iyi anlayan ve bu medeniyet krizini iyi yansıtan sanatçılar ortaya çıkmıştır. Peyami Safa bu sanatçıların en başarılılarından biridir. Bunlardan biri olan Peyami Safa yazı dünyasına çeşitli yenilikler sunmayı başarmıştır.

Peyami Safa'nın yaşadığı yirminci yüzyılın içinde iki büyük savaş yaşanmıştır. Bir aydın, yazar ve düşünür olarak yaşamını sürdürdüğü bu yüzyılda önemli tarihi gelişmeler yaşanmıştır. Dönemde savaşlar olurken liberalizm, komünizm, sosyalizm, faşizm gibi sistemlerin içinde olan aydın kesim ve ülkenin yöneticileri ülkeyi

geliştirmek, kalkındırmak için çalışmışlardır. Peyami Safa geçmişteki milletin kültürel birikimine bağlı olmasının yanı sıra, Batı'nın da birikiminin bilincindeydi ve bu bilinçle hareket etmiş, korporatizmi ise Türkiye için önemli görmüştür (Kas, 2021: 153). Safa'nın II. Dünya Savaşı'nın olduğu dönemde yaşamasının yansımaları eserlerinde görülmektedir. Savaş gerçeği yaşamını etkilediği için siyasi ve sosyal hayatta rahat bir ortamın olmaması her alanda kişileri etkilediği gibi sanatçılarında eserlerinde varlığını göstermektedir.

Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde Türk romanı, Cumhuriyet ideolojisini destekleyen "milli romantik" bir eğilim içinde olmuştur. Çünkü sosyal ve siyasi şartlar bu durumu dayatmaktadır. Mütareke yılları, yeni rejimin mesajları ve bu mesajların halka ulaştırmaya çalışılması, Anadolu'ya yönelme ve Cumhuriyetle gelen yeni değerlerin işlerlik kazanması bu değerlerin topluma aşılması dönemin romancılarının işlediği konular arasındadır. Peyami Safa da bahsedilen kurucu grubun içerisindeydi. Sonraki romanlarında dönem romanları için yeni sayılacak tekniklerle eserler vermiştir. Safa, derinlikli bireysel konuları işlemiş ve bunun yanında psikolojik tahlilleri de kullanmıştır. Romanlarında bu unsurları kullanım tarzıyla diğer romancılardan ayrılmaktadır. Bu anlatılanlara ilave olarak Peyami Safa, Cumhuriyet'in ilerlemesiyle beraber toplumda değişen değer çatışmalarını ve mistik eğilimleri konu edinmesiyle Cumhuriyet Dönemi yazarları arasında farklı bir konumda yer almaktadır (Özger, 2012: 22-23). Peyami Safa'nın yaşadığı dönemde yaşanan büyük savaşlar ve toplumsal değişimler Peyami Safa'yı maddi ve manevi her konuda etkilemiştir ve Safa da diğer yazarlar gibi eserlerinde çağının sorunlarını anlatmayı yeğlemiştir. Peyami Safa yaşadığı dönemi eserlerinde yansıtan bir yazardır. İlk romanlarını yazdığı zamanlarda İstanbul'daki çevresinde ahlakça çökmüş, köklerine tutunamamış ve hatta kopmuş, para ve zevk için yaşamayı kendilerine amaç edinen bir zümre; diğer yanda İslam'ın istediği geleneklerle yetişmiş, vatanına, milletine bağlı, yalan söylemekten kaçınan bir zümrenin olduğunu görmüş ve bunların karşıtlığıyla Doğu-Batı çatışmasını işlemiştir (Moran, 2001: 219). Dönem Batı hayranlığının yaygın olduğu bir dönem olmasının yanı sıra yıkılan bir imparatorluğun yerine yönünü Batı'ya çevirmiş modern bir Cumhuriyet kurulmuştur. Halkın bir kesimi bu dönemde Batı hayranıdır. Toplumun bazı kesimleri Batılı olmayı yanlış anlamış ve algılamıştır. Aslında Tanzimat'tan beri devam eden bu yanlış Batı algısı ve çarpık Batılılaşma anlayışı Tanzimat edebiyatının başlangıcından

itibaren -hatta çok daha öncesinden- birçok aydın ve sanatçının ilgisini çekmiş, çeşitli sanatçılar da bu konunun üzerinde durmuşlardır. Bu sanatçıların devamı niteliğindeki sanatçılardan biri olan Peyami Safa da yaşanan çarpıklıklara tepkisini nitelikli edebî romanlar yazarak göstermiştir.

Peyami Safa, şuurunun bir facia atmosferinde doğduğunu dile getirmektedir. 2 yaşındayken babası ve kardeşi sürgün edildikleri Sivas'ta on ay içerisinde ölmüştür. Bir yanda çocuğunu bir yanda eşini kaybeden acılı bir kadın olan Peyami Safa'nın annesi iki ağır acıyla baş etmeye çalışırken Safa da kendisini bulmaya çalışmıştır. Kitaplarında olan *Bir Facia Beklemek Vehmi* ve her ayak sesinden bir tehlikenin geleceğini sezmesinin böyle bir başlangıçtan doğmuş olduğu tahmin edilmektedir. 9 yaşında hayatını kazanmaya başlaması her şeyden evvel kendisini aramaya ve yetiştirmeye mecbur bırakmıştır (Tarancı, 1940: 3). Server Bedia Hanım'ın yaşadığı acı büyüktür ve bu acı içerisinde büyüyen Peyami Safa, yaşayarak, tecrübe edinerek acıyı anlamış ve eserlerine usta bir şekilde aktarmıştır. Aynı zamanda Peyami Safa bu ağır acıda kendi benliğini oluşturmuş, yazdığı romanlarda bundan hareketle gözlem yeteneğinin de yardımıyla insan psikolojisini gerçeğe en uygun bir şekilde aktarmıştır. Yaşadığı tecrübeler duygusal olarak ağır olmasına rağmen bu tecrübeler var olan romancılık yeteneğini geliştirmiş ve Türk edebiyatının iyi bir romancı kazanmasını sağlamıştır. Küçük yaşta babası ve kardeşini kaybetmesi zor bir de hastalıklarla boğuşması ve maddi imkânsızlıklar baş etmeye çalışması yaşadığı acı deneyimlerden birisidir. Babasının vefatıyla evin sorumluluğu Peyami Safa'ya ve abisine kalmıştır. Babalarının ölümüyle, küçük yaşta çalışmak ve eğitimlerine ara vermek zorunda kalmışlardır. Babalarının edebiyatçı olması onları edebiyat âlemine götürmüş ve küçük yaşlarda edebiyatla ilgilenmelerine sebep olmuştur. Para kazanmak için girdiği bu yolda adını Türk klasikleri arasına yazdırmıştır. Görüldüğü gibi Peyami Safa'nın yaşadığı çalkantılı ve zor hayatın içinde “baba” figürü çok önemli bir yer tutmaktadır. Babasız büyüyen ve bu yüzden pek çok maddi ve manevi zorluğa katlanmak zorunda kalan Peyami Safa'nın romanlarında dolayısıyla “baba” figürünün de önemli bir yer işgal etmesi kaçınılmaz olacaktır.

Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* otobiyografik bir romandır. Eserin başkahramanı hastalıklarla boğuşan, kemik veremi olan on dört-on beş yaşlarında, küçük olmasına rağmen yaşından olgun olan genç bir çocuktur. Bu çocuk “babası

olmayan” bir gençtir. Kendisi gibi babasız büyüme zorunda kalan, hayatın zorluklarına tek başına göğüs germek zorunda kalmasının esas nedeni bu babasızlığıdır. Peyami Safa Türk edebiyatında başarılı bulunan bir yazardır. Özellikle bazı ruh hallerini çözümlenmekteki ustalığı, kurguyu sağlam yapmasındaki başarısı, dilinin kıvraklığı, anlatım tekniğini yerinde kullanması birçok meziyete sahip olduğunu göstermektedir. Fakat eserlerinde ciddi, toplumsal sorunları işlemesi, ilk başlarda Batı-Doğu sorununu basit kişiliklerde somutlaştırması, böyle ortaya koymaya çalışması ve giderek bu sorunu soyut bir şekilde çözümlenmeye çalışması olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Romancılığının daha fazla güçlenmesi gerekirken bu duruma engel olmuş, zamanla düşünür tarafı sanatçı olan tarafını zedelemesine sebep olmuştur. Peyami Safa’nın Doğu-Batı karşıtlığını anlatmak için iki erkekle seçici rolünde bir genç kızla anlatması bu durumun nedenidir. İlişki yapısı değişmemektedir ve kişilikler adeta hazır bir kalıbın içinde oluşmaktadır (Moran, 2001: 257). Peyami Safa’nın genelde aynı konular üzerinde şekillendirdiği romanları eleştiri konusu olmuştur. Eserlerinde anlattığı konular genel itibarıyla aynıdır ve bir yerden sonra tekrara neden olmuştur. Bu durum Safa’nın edebi kimliğine zarar vermiştir.

Safa, on beş yaşındayken Türkçeyi mükemmel kullanabilen, mükemmel Türkçe ile öğrenilmiş Fransızcasıyla da tercüme yapan bir yazar olmuştur. Para kazanmak için gazete muhabirliği, öğretmenlik gibi bulduğu her işi yapan Safa’nın yaptığı en önemli işi ise okumak ve bunun yanında kendini geliştirmektir (Göze, 1987: 9). Safa kendini geliştirmek için uğraşır ve bu amaçla hayatını devam ettiren bir yazar olmuştur.

Peyami Safa para kazanmak için yazdığı eserlerini “Server Bedi” ismiyle yayınlamıştır. Bu eserlerinde kullandığı tarz macera ve halk romanlarında daha çok karşımıza çıkmaktadır. Peyami Safa adıyla çıkan eserleri arasında ise; fıkralar, makaleler, araştırmalar, fikir eserleri ve büyük romanlar yer almaktadır (Göze, 1987: 14). Maddi sıkıntılar onu edebiyata yönlendirmiş ve edebiyata olan ilgisini sağlamlaştırmıştır.

Peyami Safa’nın edebî kimliği üzerinde şahsiyetinin etkisi ele alınırsa Safa’nın şahsiyetinin çok cepheli olduğu ve bu nedenle de eserlerinde farklı bakış açısına sahip karakterlere hayat verebildiği görülmektedir. Peyami Safa’nın eser verdiği alanlar ise

gazete, (fikra, makale, başyazı) roman, hikâye, macera kitapları, dergi ve hatta piyestir (Göze, 1987: 19). Safa birçok alanda eserler veren bir yazardır.

Peyami Safa'nın babasının Servet-i Fünûn şairlerinden İsmet Safa olması kendisine aileden gelen edebi ilginin genetik göstergesidir. Peyami Safa çocuk yaşta çalışmaya başlamış ve gençliğinden itibaren abisi İlhami Safa ile çeşitli dergiler çıkarmıştır. Peyami Safa hem gazeteci hem de yazardır. Yazdığı eserlerde de politikacı ve gazeteci kişiliğinden izler açıkça görülmektedir. Eserlerinde toplumun eksiklikleri ya da toplumun aynası olarak anlatılmasında iyi bir gözlemci olması ve içerisinde bulunduğu polemiklerin katkısı büyüktür.

Peyami Safa'nın edebi kişiliğinde en çok dikkat çeken nokta derin gözlem yeteneği olmuştur. Romanda esas olan şey gerçekçiliktir bunu da Peyami Safa başardığı düşünülmektedir.

4.2. FATİH HARBİYE ESERİNİN İÇERİĞİ

“Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye” adlı romanının başlığındaki semt adları çatışan ideolojileri simgelemektedir (Moran, 1994: 76). Moran'ın dile getirdiği gibi Safa eserinde işlediği çatışmayı kitabın adında da belirtmektedir.

Peyami Safa'nın romanlarındaki genç kızların bazı belirli özellikleri vardır. Bunlardan biri de genellikle İngilizce ya da Fransızca bilen, zengin bir aileden gelmeleri ve uyanık olmalarıdır. Çoğu romanında karakterler bu özellikleri karşılarken, *Fatih Harbiye* romanında Neriman, para sıkıntısı çeken, İstanbul taraflarında yıpranmış bir evde oturan, alaturka bir ailenin kızıdır. Bir diğer farklılık ise piyano değil ud çalmasıdır. Fakat Neriman Şişli'de oturan zengin akrabaları yoluyla modern hayatı tanır ve bu modern hayatın etkisinde kalmıştır. Eserde yer alan diğer, Batı'yı taklit eden yozlaşmaya karşı ahlakça çürümeyen bu genç kızlar, Batı modeli erkek ile Doğu modeli erkek arasında kararsız kalırlar. Romanın kahramanı az çok Batı terbiyesi almış bu genç kızlar dışında başkasını seçmeyen biridir (Moran, 2001: 224-225). Safa eserlerinin çoğunda belli karakter taslağıyla ilerlemiştir. Bu tutumundan dolayı zaman zaman eleştirilmektedir.

Eserin içeriği şu şekildedir:

Neriman, Beyazıt meydanında tramvay beklerken Şinasi'nin, Neriman'ı görmesi ve yalan söylediğini anlaması birçok şeyin başlangıcı olur.

Şinasi ve Faiz Bey birbirlerine benzerler bundan dolayı da iyi anlaşılır. Faiz Bey'in 20. yüzyılda Neriman ve Şinasi'nin görüşmelerine izin vermesinin sebebi budur.

Neriman ve Fahriye'nin, Macit'e denk gelmesi, Macit'in, onları baloya davet etmesine sebep olur. Neriman için baloya gitmek sıkıntılı bir durumdur. Babasından izin almasının yanında para sorunu önemli bir etkidir. Neriman babasını tekrar zor durumda bırakmak istemese de baloya gitmek istemektedir.

Neriman baloya gitmek için babasına iyi gözükme çalışır ve yemek yapmaya gider. Babası zeytinyağını az koyun dediğinde maddi durumlarının gerçek manada sıkıntıda olduğunu anlar. O anda baloya gitmekten vazgeçer. Mutfakta kömürü boşaltırken elinin kirlenmesi, Macit'in ve diğer kızların elinin kibarlığını düşünmesi Neriman'ı sinirlendirir.

Akşam evin kedisi Neriman'ın kucığına yatar, Gülter de uyuduğunda Neriman kafasındaki düşünceyi babasına açar. Neriman'a göre kediler şarklılar gibi tembel ve fakirlerdir. Köpekler ise garplılara benzedikleri için çalışkanlardır ve iyi bir hayat sürüyorlardır. Faiz Bey şarklıların yazdığı kitabı okuduğunu ve bu kadar umutsuz olmadığını dile getirir ama Neriman'a göre durum böyle değildir. Faiz Bey örneklerine devam eder. Çalışan birinin insanlığa büyük bir katkısının olmadığını çalışmayan insanın ise düşünürken bile birçok şeyi başarabileceğini söyler. Neriman o baloya gitmek istemektedir ve bundan dolayı babasıyla daha fazla ters düşmemek için susar.

Yedi sene önce Faiz Bey eşini kaybedince, Kuruçeşme'deki evini satmıştır, emekli olunca ve Üsküdar'daki büyük evi de yanınca daha sade bir yaşayış tercih eder ve Gülter'i muhafaza ederek diğer hizmetçileri yanından ayırmıştır.

Neriman için Şinasi Doğu'yu, Macit ise Batı'yı temsil eder fakat Neriman'ın batıya merak salması Macit'le tanışmasına dayanmaz. Daha öncesinde de Batı'ya hayranlığı vardır.

Faiz Bey akşam Şinasi'yi çağırır. Neriman okula bunu söylemek için gittiğinde Şinasi'nin başka şeylerle ilgilendiğini görür ve onu kaybetmekte olduğunu hisseder. Neriman'ın nöbet geçirmesi Faiz Bey'in artık evlenmeleri gerektiğini düşünmesine

sebepler olur. Sabah bu konuyu Neriman'a açar ve Neriman evleneceklerini ama kendisine zaman vermesi gerektiği söyler ve babasına balo konusunu açar. Faiz Bey kızının baloya gitmesi için para konusunu hiç düşünmeden halledeceğini söyler. Neriman babasının kendisini anlamadığını düşünür ve babasına kızar.

Neriman dalgın dalgın Beyoğlu sokaklarını gezer. Baloyla ilgili konuşmak için dayısının evine gider. Gittiğinde yaşlı bir kadın vardır ve matem havası evi kaplamaktadır. Yaşlı kadın gittiğinde dayısının kızları olanları anlatır. Yaşlı kadının kızı bir Rum müzisyenle sevgilidir. Birbirlerini çok seviyor olmalarına rağmen parasızlıktan evlenemezler. Bu kız zengin bir Rus genciyle tanışır. Kız Rum gencini bırakır ve Rus genciyle beraber yaşamaya başlarlar ama Rus gencinde o büyük aşkı sevgiyi göremez, girdiği ortamlar Rum gencinin arkadaşları kadar samimi gelmez. Genç kız bir gece Rum sevgilisini aramak için müzik yaptığı yerlere, meyhanelere gider ve en sonunda onu bulur ama Rum sevgilisi onunla konuşmak istemez ve o gece kız intihar eder.

Neriman artık baloya gitmek istememektedir. Çünkü hikâyeden etkilenmiş, babasının para bulmak için nasıl koşturduğunu düşünmüş, Şinasi'yi aklına getirmiş ve vazgeçmiştir. Hemen Fatih'e gidip babasına bu mutlu haberi vermek ister. İçi içine sığmıyor babasının parayı bulmak için ne kadar uğraştığını düşünüp üzülür, inşallah parayı bulamamıştır diye de umut etmiştir çünkü artık o paraya ihtiyacı yoktur baloya gitmeyecektir.

Neriman, eve gidince babasının Feritlerin evinde olduğunu öğrenir. Ferit'in evine gidince bir münakaşada olduklarını anlar. Münakaşa konusu "Garp-Şark" konusudur. Musiki üzerinden garp ve şark konusu konuşulmakta ve tartışılmaktadır. Şinasi'nin Neriman'a açık açık yüklenmesi Neriman için bardağı taşıran son nokta olur ve bağırılmaya başlar. Neriman çöker ve etrafına herkes toplanır. Neriman hıçkırarak ağlar. Bu anlarda baloya gitmekten vazgeçtiğini söyler. Neriman yalnız kaldıktan sonra Nezahet onu içeri götürür ve ud çalmak istediğini söyler. Herkes bu hadiseye çok sevinir.

Akşam bittiğinde, evlerine dönerken Faiz Bey yarın için daha fazla yorulacağını söyler ve Neriman buna gerek kalmadığını dile getirir. Herkes çok mutlu ve huzurludur. Neriman olanları, son on gündür yaşadıklarını, düşünür ve geçen on günün ne kadar uzun geldiğini hisseder. Şinasi yatağa geçer son dokuz günün aksine huzurla uyur,

Neriman da yatağına geçer ve huzurlu bir uyku çeker. Faiz Bey her zaman yaptığı gibi kitabını alır ve az bir sayfa okuduktan sonra uykusu gelir, huzurlu bir uyku çekeceğini anlar.

Fatih Harbiye romanı kimlik problemi olmasının yanı sıra Faiz Bey'in kızına olan bağlılığının ve sevgisinin de anlatıldığı bir romandır. 1930'lu yılların romanı olan *Fatih Harbiye* o dönemin baba-kız ilişkisini ve kızına bağlı bir babanın kızı için yaptığı fedakârlıklarını anlatmaktadır.

4.3. FATİH HARBİYE ROMANINDA BABA KAVRAMI

Faiz Bey, maarif müdürlüğünden emekli, kültürlü biridir. Faiz Bey'in bir kızı vardır. Kızına çokça düşkün, onu "saf Türk muhitlerinde" yetiştirmeye önem gösteren bir babadır. Yangın çıkması sonucunda Üsküdar'da olan evi yanar ve bundan dolayı kızı ve yardımcılarını Gülter ile Fatih'te daha sade bir hayat yaşarlar. İlgili olduğu edebiyat, tasavvuf ve musiki özellikle de ney ile yakından alakalıdır. Kitapta Doğu medeniyetini savunur ve hatta bunu kendine bir amaç edinmiştir. Şinasi'yi her konuda takdir eder ve kızıyla evliliklerini umut etmektedir (Reis, 2020: 694). Faiz bey kitaplarla ilgilen, kendini geliştirmeye gayret eden bir kişidir.

Kızı Neriman babasının sözünü dinleyen, kendine sunulan hayatı kabul eden biri olmasının yanında aklında hep Batı ve Batıdaki hayatlar vardır. Macit'le tanışması, Batıya olan merakını körükler. Romanda Fatih ve Harbiye semtleri simgeseldir. Fatih semti Doğu'yu, Harbiye semti ise Batı'yı temsil etmektedir. Macit de Harbiye semtinde yaşayan gezmeyi eğlenmeyi seven genç biridir. Macit Neriman'ı baloya davet eder. Sonrasında Neriman'ın, babasından istediği şeyler çoğalır. Faiz Bey ise kızının isteklerini kendi mantığına uyduğu ölçüde yerine getirir. Neriman'ın bazı istekleri Faiz Bey'in kişiliğiyle çatışır. Neriman Batıyı ve Batı'daki hayatı merak eder ve batıdaki insanlar gibi yaşamak ister. Babası Faiz Bey'in geleneksel bir adam olması ve eğlence tarzının Neriman'a göre farklı olması aralarındaki çatışmanın sebeplerinden biri olur. İki kişinin olduğu yerde çatışma çoğu zaman kaçınılmazdır ama isteklerin farklı olması ve bu isteklerin yaşam biçimine yansımaları çatışma sürecini hızlandırır. Faiz Bey ve Neriman arasındaki çatışmada farklı isteklerden doğmuştur.

Neriman bu çatışmanın kazananı olamayacağını farkında olduğu için babasının da huzursuz etmemek için yalan söyler. Neriman'ın aklında olan Batı düşüncesi Macit'le

tanışmasıyla gün yüzüne çıkar. Genç bir kız olan Neriman'ın çevresinden ve özellikle zengin olan dayısının kızlarından etkilenir.

Neriman babasının kendisini anlamadığını düşünüp içten içe ona öfkelenir. Faiz Bey kendi doğrularıyla kızının doğrularını harmanlamaya çalışan biridir. Eserin yazıldığı dönem baz alındığında o dönemde kadınların erkek arkadaşlarının olmasına sıcak bakılmaz, kızların erkeklerle sık sık görüşülmesine çok normal karşılanmaz. Fakat Faiz Bey bağınaz bir adam değildir ve bunun böyle olmasında kızının sözlüsü Şinasi'nin de etkisi büyüktür. Şinasi, efendi, aklı başında bir adam olmasının yanında zevkleri Faiz Bey'le uyuşur. Faiz Bey'in aynı karakterde bir adamdır. Neriman anlayışsız tavırlarını sürdürür, yeni kıyafetler aldırarak için babasını zor durumda bırakır. Faiz Bey, kızını çok sevdiği için kızı mutlu olsun diye yaşlı haliyle evini ipotek ettirmeye, sonrasında ise para bulmak için değerli eşyalarını rehin koymaya kadar gider. Kızı için her şeyi yapar. Kızını incitmemek için sınırlarını zorlar, kızının düşüncelerini, hareketlerini, isteklerini önemser ve bunun için çabalar.

Neriman intihar eden bir kızıdan etkilenir ve sonrasında Batı hayranlığını bırakıp baloya gitmekten vazgeçer. Bu durumu babasına söyleyemeden babasıyla çatışma yaşaması eserdeki en önemli noktalardan birisidir. Burada babasının Neriman'a haksızlık yaptığı görülmektedir. Faiz Bey'in tek isteği, kızını Batı hayranlığından vazgeçirmektir. Bunun için de her yolu denemektedir. Hatta kitabın sonlarına doğru bulunduğu yol Neriman'ı inciten, sinir krizi geçirmesine sebep olan bir yoldur. Neriman üzüntüden sinir krizi geçirir. Bunun sebebi de hak etmediği bir muameleyi görmesidir. İstediklerinden vazgeçmişken ailesinin ona bu kadar yüklenmesi genç kızı etkiler.

Neriman baloya gitmekten vazgeçtiğini söyler bu sadece baloyla ilgili değildir, altta yatan mesaj Batı hayranlığından vazgeçmesidir. Faiz Bey ve Şinasi bu kararı duyunca oldukça sevinirler. Neriman'ın attığı bu olumlu adım oluşan kara bulutları dağıtır ve eserin sonunda baba-kız ilişkisi sağlıklı bir hal alır.

Romanda Gülter'in "Küçük hanım, bey babanıza bir şey söyleyelim de adamcağızın gönlü rahat etsin; yüzü pek asık. Dün gece de pek uyuyamamış galiba." (Safa, 2016: 15). cümlelerinden Faiz Bey'in mutlu olup olmamasının kızına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Neriman mutluydu ve babasının doğrularıyla hareket ediyorsa, Faiz Bey huzurludur. Bu derece kızına bağlı olan Faiz Bey kızının mutluluğuyla

neşelenen, mutsuzluğuyla hüznlenen birisidir. Yine Gülter'in şu sözlerinden Faiz Bey'in kızını ne kadar sevdiği anlaşılır:

“Çok sever sizi Neriman Hanım... Nasıl sevmesin? Hanımefendi öldükten sonra bir siz kaldınız. ” (Safa, 2016: 17).

Faiz Bey'in hayatındaki en önemli şey kızıdır ve bunu da herkes bilmektedir. Eşi öldükten sonra tek dünyası kızı olmuştur. Eserde eşiyle ilgili pek bilgi verilmese de eşini seven, eşine bağlı bir adam olduğu hissettirilir. Eşi öldükten sonra kimseyle evlenmeden kızını tek başına büyütmesi bunun bir göstergesidir. Kızının yabancı bir kadınla büyümesini istememiş, böyle bir düşünceyi aklından bile geçirmemiştir. Kendini sadece kızına adamıştır. Bu adanmışlığı Gülter'in cümlelerinden anlarız:

“Bugün sarraf sarraf dolaşmış. Canı o kadar sıkılıyordu ki, o kadar yorulmuştu ki, içeri girer girmez kapının yanına oturuverdi, benden bir bardak su istedi, verdim, bardağı ağzına götürürken elleri tir tir titriyordu ve şu ekmek beni çarpsın, su döküldü. Yarın gene dolaşacak. Fakat para bulamazsa? Size de vaat etmiş. Yüreğine incek Beyefendi'nin, zaten kalbi de var. Hasta adam.” (Safa, 2016: 110).

Faiz Bey kızına söz verdiği için istediği parayı yaşlı haliyle bulmaya çalışmıştır. Yaşının ilerlemiş olması, parayı bulamaması bu duruma üzülmeye ve en önemlisi kızına verdiği sözü tutamamasının ağırlığını çekmektedir. Neriman'ın yüzündeki gülümseme için sınırları zorlamış, istediğini yapmaya çalışmıştır. Neriman'ın sırf baloda giyeceği elbise için babasını bu derece zor durumda bırakması çok mantıklı değildir ama genç kız olması ve bazı şeylere özenmesi sonucunda bu gelişmeler yaşanmıştır.

Faiz Bey kızını Neriman'la kuşak çatışması yaşamaktadır. Fakat kızıyla aynı kuşaktan olan Şinasi'yle böyle bir sorununun olmamasının yanı sıra çok iyi anlaşılır. Hatta kızını Neriman ve Şinasi'nin yakınlaşmasına sebep olan bu duruma zemin hazırlayan bir bakıma Faiz Bey'dir. Bu durum eserde Faiz Bey ve Şinasi'nin birbirlerine fitrat olarak benzemesine bağlanmıştır (Güner, 2021: 329). Osmanlı aydını olsa bile başka birinin kızına bu kadar yakın durmasına Faiz Bey'in müsaade etmeyeceği düşünülmektedir. Şinasi'yi kendine benzeten Faiz Bey, Şinasi'de kendinden bir parça bulmaktadır ve bu nedenle görüşmelerine müsaade etmektedir. Hatta Neriman'ın Şinasi olmadan akşam dışarı çıkmasına bile sıcak bakmamaktadır. Faiz Bey'in Şinasi'ye güveni bu kadar tamdır. Şinasi de Faiz Bey'e saygıda kusur etmemektedir. Esere genel tablodan baktığımızda bu düzeni herkes kabul etmiştir, fakat Neriman için her şey bu kadar güllük gülistanlık değildir. Şinasi'yle olan hayatında eksik parçaların varlığını

hissetmekte, hep merak ettiği Batı'yı Macit aracılığıyla görmek istemektedir. Neriman“Bu insanlar böyle işte, diye düşündü, anlamıyorlar, babalar bile anlamıyorlar, onlara böyle lazım (Safa, 2016: 48).” Diyerek babası Faiz Bey'in kendisini anlamadığını düşünmekte ve kendisini yalnız hissetmektedir. Bu durum normaldir çünkü babasıyla çatıştığı noktalar vardır. Yanı sıra kuşak çatışması da belirgindir. Çocuk-ebeveyn ilişkisinde bazen kişi anlaşılabilir olduğunu, ne kadar anlatırsa anlatsın karşındaki insanların çirpinişlerini göremediğini düşünmektedir. Bu durumlar insan hayatında olan bir şeydir. Neriman'ın hissettiği duygu da budur.

Faiz Bey, Neriman'da olan değişiklikleri fark edip tehlikeli bulduğu zaman Şinasi'yle kızının bir an önce evlenmesi konusunu konuştuğu görülür. Buradan da anlaşılabilir olduğu gibi Faiz Bey'in kızına dair üretebileceği başka bir çözüm yolu yoktur. Şinasi'nin kafasında, Neriman'la ilgili soru işaretleri olsa da biraz geçmişte yaşadıkları, biraz Faiz Bey'e duyduğu saygı ve biraz da toplum baskısını düşünerek bu teklifi kabul eder. Kendi yapacağı evliliğe dair karar verilen ortamda tek olması gereken kişi Neriman ise yoktur (Güner, 2021: 330). Şinasi'nin Neriman'a karşı güveni sarsılmış olsa bile geçmişle beraber Faiz Bey'e duyduğu saygıdan ötürü bu evliliği onaylamaktadır. Faiz Bey'in bu evlilikte rolü çok büyüktür. Şinasi'yi sevdiği, kabullendiği için Şinasi ve Neriman vakit geçirebilmiş, birbirlerini yakından tanımışlardır. Faiz Bey bu sevginin ilerlemesine zemin hazırlamıştır. Şinasi ve Neriman da sevgiliden ziyade anne, baba, dost, arkadaş her şey olabilmişlerdir.

Romanda bir genç kız olan Neriman ve yaşlı babasının arasında kuşak çatışması çok belirgindir. Bu çatışma modern-modern olmayan tartışması çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Faiz Bey Doğu'nun zengin mirasını konuştuğu sırada fikir farklılığı daha belirgin olmuştur. Neriman ise medeniliğin sembolü olarak adlandırdığı Batılılar gibi yaşama hevesine kapılmıştır. Bu ise zengin mirasa sırt çevirmesinden anlaşılmaktadır (Reis, 2020: 696). Ana olaylardan biri olan bu durum kitabın kurgu aşamasındaki yapı taşlarından biridir. Yazar bu çatışmayı en doğru biçimde olan Osmanlı aydını bir baba ve Batı'nın sadece ihtişamını almak isteyen genç bir kızla yapmıştır. Safa'nın diğer romanlarındaki genç kızlara nazaran Neriman kendini daha az yetiştirmiştir. Bu durum olayların anlaşılması ve bir çerçeveye koyulması için planlanmıştır.

Romanda Neriman'ın psikolojik bunalıma girme sebebi babasının koşullu sevmesidir ve bu durum Neriman'ı etkiler. Hayatında olan en önemli kişi babasıdır ve babasının da istediği şeyleri yaptığında daha yakın davranması genç kızı sarsar. Neriman'ın güvenli sevgiye ve her koşulda sevmeye ihtiyacı vardır. Ne yaparsa yapsın arkasında babasının olduğunu bilmeye gereksinim duymaktadır. Babasının ve sözlüsünün istediği gibi bir hayatı kitabın sonunda kabul eder. Bu durumu onlara söyleyemeden buldukları ortamda Neriman'ı yargılayıcı tavırlar gösterirler ve bu yaşananlar koşullu sevginin göstergesidir. Neriman sevildiğini ancak bu sevginin koşullu bir sevgi olduğunu bilmektedir. Neriman bunun ağırlığına katlanamamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

HONORÉ DE BALZAC VE GORIOT BABA

5.1. HONORÉ DE BALZAC'IN YAŞADIĞI DÖNEME KISA BİR BAKIŞ, HONORÉ DE BALZAC'IN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Napolyon Bonaparte'ın krallığı zamanında dünyaya gelen Balzac, 1799 yılında doğmuştur. Bu dönemde kral, Avrupa'nın her yerini fethetmek için çok istekli olur ve bu durum da o dönemin gençlerine etkileyici gelir. Dönemin gençlerinden biri de Balzac'tır (Yönten, 2019: 72). Yaşanılan dönem, insanların kişiliklerini oldukça etkiler ve hayatların şekillenmesinde büyük pay sahibi olur. Napolyon Bonaparte'ın döneminde yaşananlar da Balzac'ın hayatının seyrini etkiler. Zweig Balzac hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir:

“Çevresindeki her şeyi bu kadar yoğun yaşayan biri olan Balzac, dünyaya gözlerini açışının ilk on altı yılıyla imparatorluğun ilk on altı yılının, ki dünya tarihinin belki de en fantastik dönemidir bu, birebir çakışmasına kayıtsız kalamazdı. (...) Onun bütün gençlik arzuları yakıcı bir isimde, tek bir düşüncede, tek bir hayalde eriyecekti: Napolyon'da (...) O büyük dünya fatihini görmüştü ve bir dünya fatihini görmek bir delikanlı için tıpkı onun gibi olmak arzusuyla bir değil midir? (...) Her zaman sadece bütüne sahip olma, asla parçaları değil, dünyanın tamamını ele geçirme dürtüsünü, bu ateşli tutkuyu en başta Napolyon örneğine borçluydu.” (2018: 10).

Honoré de Balzac, 19. yüzyılın ünlü yazarıdır, çağında olan toplumsal sorunları realizmin süzgecinden geçirirken toplumda olan her şeyi tüm çıplaklığıyla eserlerinde yansıtır (Şahin, 2010: 124). Balzac, realizm akımının önemli temsilcilerindendir ve bu döneminin sorunlarını, toplumu ilgilendiren her şeyi eserlerinde işler, yaşadığı dönemi eserlerinde yansıtır. Toplumun sorunlarını eserlerinde anlatması, oluşan noksanlıkları kaleme alması tarihi gelişimini de gözler önüne sermesi bakımından oldukça değerlidir.

Balzac aristokrasiye karşı birtakım eleştirilerde bulunur. Bu eleştiriler ince bir mizah içerir, üslubunda ise alaycılık bulunmaktadır. Realizm denilince akla gelen ilk isimlerden biri olan “Balzac Eugenie Grandet, Goriot Baba, Vadideki Zambak, Cesar Birotteau, la Cuisine Bette, le Cousin Pons” adlı eserleriyle 19. yüzyılın gerçeklerini yansıtmış birey ve toplumu eserlerinde işleyerek gözler önüne sermiştir. Balzac özellikle aristokratlar arasındaki olayları, çürümüşlüğü, çıkarıcılığı yozlaşan ilişkileri detaylı bir şekilde incelemiş, titizlikle yazmış toplumun kanayan yarasına neşter vurmuştur (Şahin, 2010: 124). Her dönemde olduğu gibi Balzac'ın yaşadığı 19.

yüzyılda da toplumsal sorunlar ön plandadır. Aristokratlar arasındaki sağlıklı ilerlemeyen ilişkileri için Balzac eserlerinde mizahi bir dille işler. İncelediğimiz *Goriot Baba* romanında soylular arasında yaşanan olaylar işlenir. Balzac toplumdaki bencillikleri çarpıcı bir şekilde eserinde anlatır. Kızlarının eşleri üzerinden aristokrasiye yönelttiği eleştirilerine de yer verir.

Honoré de Balzac Fransa'nın Tour şehrinde 20 Mayıs 1799 yılında doğmuştur (Yücel, 1961: 13). Balzac otuz yaşlarındaiken, adının değiştirilmesini dünyaya duyurur. Kendisinin Honoré Balzac değil, Honoré “de” Balzac olduğunu ifade eden Balzac'a göre bu soyluluk unvanını taşımaya hep hakkı vardır ve hatta başından beri bu ifadeyi kullanması gerekmektedir. Babası çok yakın akrabalarını bir araya toplar ve bu toplantıda Galyalı köklü bir derebeyi ailesi olan Balzacd'Entrague ailesi ile uzaktan akraba olma durumu ile övünür. Bu duruma oğlu da kayıtsız kalmaz ve inanılması güç bu varsayımı bir gerçek haline getirirler. Balzac bu duruma o kadar inanmıştır ki mektuplarını, kitaplarını “de” Balzac olarak imzalar, bununla da yetinmeyerek kendisini Viyana'ya götüren arabanın üzerinde Entrague'ların soyluluk armasını yaptırır. Bu durum çevresi tarafından hoş karşılanmaz ve Balzac kendisini kaba ve anlamsız bir konumun içine koyar. Meslektaşları bu durumla dalga geçmekten çekinmez ve bu olayı alay konusu yaparlar. Balzac ise gazetelere verdiği röportajlarda daha doğmadan önce babasının soylu bir kökenden geldiğini iddia eder, dahası bunu kanıtlayacak resmî belgelerin olduğunu söyler (Zweig, 2011: 13-14). Balzac soyluluk unvanına önem vermekte ve bu durumu kendi içinde kanıksamaktadır. Bundan dolayı ismi ve soyadının arasına soyluluk unvanı olan “de” sözcüğünü eklemekten geri durmaz. Balzac'a göre zaten hakkı olarak gördüğü bu durum son derece normaldir ve yaptığı şey absürt değildir. Çevresi ise bu durumu normal bulmaz hatta bu durumla dalga geçerler ancak bu konumun içinde olmak Balzac'ın umurunda değildir. Ona göre yaptığı şey olması gerektir. Hatta bu duruma geç bile kalınmıştır. Yaşadığı hayat ve hayal ettiği hayat arasında oldukça belirgin fark olması Balzac'ın da farkı ortadan kaldırmak istemesine sebep olur. Bu farkları ortadan kaldırmak içinde kendini gülünç duruma düşürecek şeyler yapar ve bu durumdan dolayı eleştiri oklarının hedefi olur.

Balzac, Paris'e yerleşip orada yazarlık yapmayı düşünür. Bunun sebebi sorumsuz ve merhametsiz bir annesinin olmasıdır. Bundan dolayı ailesinin yanında yaşamayı istemez. Yazar olma isteğine ailesi oldukça şaşırır. Annesi yazarlığın kârlı bir iş

olmadığını düşündüğü için Balzac'ın noter olmasını ister. Balzac daha 21 yaşındayken hayal ettiği Paris'e gider. Bir atı katında eski bir oda kiralar. Genç Balzac aşka ve üne kavuşmayı heyecanla bekler ancak bunun yanında ne yapacağını, nereden başlayacağını o dönemlerde pek bilmemektedir (Yönten, 2019: 73-74). Balzac'ın hayatı duygusal yönden zorlu geçer çünkü çocukların hayatlarındaki ilk sevgiyi ebeveynleri tarafından hissetmeleri gerekirken Balzac bu durumu yaşayamamıştır. Annesinin yazarlığı istememesinin sebebi olan maddi getirisinin azlığı Türk aile yapısındaki annelerin tavrıyla benzerlik gösterir. Her toplumda maddi durumu iyi olmayan çoğu aile çocuklarının hayallerinin peşinde koşmasını istemez, çocuklarının geliri garanti olan bir işin peşinden gitmesi gerektiğini düşünür.

Balzac'ın hayatı oldukça hareketlidir. Çocukluk yıllarını aile evinden uzakta geçirir ve bu dönemden sonra kitaplarındaki kahramanlar gibi Paris'e gider. O dönemde Paris'e Balzac dışında taşralı gençlerde akınlar hâlinde gitmektedirler. Bu durumda da Balzac'ın, başkentte tutunabilmek için yapmadığı, el atmadığı iş kalmaz. Fakat Balzac bu kentte uçarı mizacı ve amansız şartlar yüzünden sıkıntılar yaşamıştır (Yönten, 2019: 71). Balzac'ın büyük şehre gitme isteği, Paris'te tutunma çabası hayatının en önemli noktalarından birini oluşturur.

Balzac'ın hayatındaki gelişmeler eserlerinde yarattığı kahramanları etkiler ve yaşantısı kahramanlarıyla özdeşleşir. Balzac'ın kendi yaşamında elde edemediği arzuları kahramanlarına yaşattığı da düşünülmektedir. Örneğin, Paris'te ünlü olmak isteyen Lucien de Rubempré'nin eserlerini yayımlatmak için uğraşması, bu amaç için yanıp tutuşması Balzac'ın ta kendisidir. Eserlerinde kendini yansıttığının Rastignac ile de devam ettiği düşünülmektedir. Rastignac saygın insanlar arasında tutunmak, yer edinebilmek için oldukça uğraşmış ve hatta deyim yerindeyse kendini paralamıştır (Yönten, 2019: 71-72). Balzac'ın eserlerinde hayatından kesitler olduğu ya da hayalini kurduğu hayatı yansıttığı birçok eleştirmen ve araştırmacı tarafından düşünülür (Zweig, 2018: 9; Tural, 2019: 3; Uğurlu, 2021: 13). Zira neredeyse her yazarın eserinde kişinin kendisinden izler bulunmaktadır. Yazar kahramanlarla kendini özdeşleştirmekte ve bunu yaparken de isteklerini, arzularını kendi yarattıkları kahramanlara yansıtmaktadırlar (Karakaş ve Dereli, 2022: 19). Balzac eserlerinde kendisinin yaşamak istediği hayatı roman kahramanlarına yaşatır.

İnsanla ilgili olan her şey Balzac'ın ilgisini çeker. Tabiat güzellikleri karşısında pek fazla heyecan duymamasına karşın insanla ilgili her şey onu cezp etmiştir. Yazdığı eserleri İnsanlık Komedyası (Beşerî Komedyası) ismi altında toplanır. Bunun sebebi "Dante'nin İlahi Komedyası" adlı eserine nazire olarak yazmasıdır. Yazdığı *İnsanlık Komedyası* içerisinde "Töre İncelemeleri", "Felsefe İncelemeleri" ve "Çözümlemeli İncelemeler" alt başlıkları yer almıştır. Her romanı birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmiş olsa da bunların hepsi birbirlerine kuvvetli bir şekilde bağlıdır. Balzac'ın *İlahi Komedyası* eserinde birçok farklı karakter birlikte işlenmiştir. Bir romanında pek bahsedilmeyen, silik olan bir karakteri başka bir romanın başkarakteri olarak karşımıza çıkar. Romanlarında akrabalıklar, dostluklar, iş münasebetleri gibi bağlar vardır. Balzac'ın romanlarında yaşanan olaylar Paris ilk sırada olmak üzere Fransa'nın çeşitli şehirlerinde geçmektedir. Balzac'ın buradaki amacı dönemin Fransa'sı hakkında genel bir bilgi vermektir. *Goriot Baba*, *Eugénie Grandet*, *Vadideki Zambak* gibi önemli eserleri yazmış 19. asrın ünlü müelliflerinden olmuştur. 17 Ağustos 1850 tarihinde Paris'te vefat etmiştir (Yücel, 1961). Balzac insanı ve insan psikolojisini çok iyi bilen, insan psikolojisini eserlerinde sağlıklı bir şekilde aktaran bir yazardır. İnsana dair her şeyi anlatmakta ve insan hayatındaki gerçekleri eserlerine yansıtmaktadır. İnsanı ve duyguları iyi tahlil eden bir yazar, dönemi iyi anlatan bir sanatçıdır. Zweig, Balzac'ın insana dair bu tutumunu şu şekilde dile getirir:

"Durgun insanlar Balzac'ı ilgilendirmez, sadece kendini bir tek şeye verenler, bütün sınırlarıyla, bütün kaslarıyla, bütün düşünceleriyle hayatın bir illüzyonuna takılanlar ilgilendirir: Neye olursa olsun, aşka, sanata, cimriliğe, fedakârlığa, cesarete, tembelliğe, politikaya, dostluğa. Rastgele, herhangi bir sembole, ama bütünüyle verenler." (Zweig, 2018: 22).

Balzac'ın eserlerinde kahramanları benzer özelliklere sahip olur. Bazı araştırmacılara göre Balzac kahramanları gibi tutkularının bitmez tükenmez arzuların esiri olur (Zola, 1945: 167). Balzac'ın şan şöhret isteği dikkat çeker ve bu konudan dolayı eleştirilir. Kahramanlarının da tutkuları ve hırsları kendisine benzetilir.

5.2. GORIOT BABA ROMANININ İÇERİĞİ

Vauquer evi olarak anılan pansiyon uygun fiyatlı olduğu için genelde yaşlı kesimin kaldığı bir yerdir. Goriot Baba, zengin bir adamdır. Aldığı doğru kararlar ve yaptığı ticaretle zengin olmayı başarır. Emekli olunca Goriot Baba ilk yıl Vauquer pansiyonunun güzel ve pahalı bir odasında kalır ve odayı kendi zevkine göre döşer. Zaman geçtikte

kaldığı odanın kalitesi de hayat kalitesi gibi düşer. Bu durumda kızlarının payı oldukça fazladır. Goriot Baba'nın masraflarını kısması pansiyon halkının dikkatini çeker ve kendisine pansiyonda eskisi kadar saygı duyulmaz. Gün geçtikçe Goriot Baba'ya duyulan saygı yok denecek raddeye gelir. Hâl böyle iken bir iyi giyimli, refah içinde yaşayan kızlarının pansiyona gelmeleri söylentileri de beraberinde getirir.

Goriot Baba'nın iki kızı vardır. Bunların adı: Delphine ve Anastasia. Büyük kızı olan Anastasia "Kontes" küçük kızı olan Delphine "Barones"tir. Goriot Baba kızlarına oldukça düşkündür. Kızlarının yollarını bekler ve onları özler. Onun için dünyadaki mutluluk kızlarının mutlu olmasıyla bağlıdır. Goriot Baba'yı ve kızlarını tanıyan kişiler içten içe Goriot Baba'ya üzülür ve onun için endişelenirler. Çünkü Goriot Baba kızlarını düşündüğü kadar kızları Goriot Baba'yı düşünmemektedir. Goriot Baba servetini kızları uğruna harcayıp fakir bir hayat sürerken bu durum onlar için pek önem arz etmemektedir.

Euqene, pansiyonda kalan hukuk fakültesi öğrencisidir. Son derece hırslı ve gelecek vaat etmektedir. Goriot Baba'nın dostu olan bu genç adam iyi ve dürüst biridir.

Goriot Baba kızlarını çok sever hatta bu sevgi bazen hastalık derecesine kadar ulaşır. Kızları daha küçükken onları en iyi hocalarla yetiştirir her istediklerini yapar adeta dünyayı kızlarının önüne serer. Kızları için bu kadar fedakârlık yaptıktan sonra ise yalnız kalır, yoksul bir hayat sürer. Kötü koşullarda yaşaması Goriot Baba için önemli değildir, onun için önemli olan kızlarının yanında olmasıdır.

Euqene, Goriot Baba'nın küçük kızı Delphine'yle görüşür. Delphine, mutsuz ve zenginlik içinde sefil bir hayat sürmektedir. Borçları olan Delphine bunu Euqene'ye söyler ve Euqene, Delphine için ailesinin ona bin bir zorlukla kazanıp gönderdiği parayla kumar oynar ve kazanır. Kazandığı paranın bir kısmını Delphine'e veren Euqene ile Delphine arasındaki bağ kuvvetlenir. Euqene, Goriot Baba'ya olanları anlattığında Goriot Baba çok üzülür ve kızının borcu olduğunu neden kendisine söylemediğini ona her şekilde yardım etmeye çalışacağını söyler.

Delphine, çok mutsuzdur eşiyle sorunları vardır ve Euqene'ye bu mutsuzluğunu da anlatır. İkili tüm bu problemlere bir çıkış yolu bulmak ister. Bir ev tutarlar ve bu evin borcunu Goriot Baba öder. Hayatını sürdürmesi için ayırdığı parayı, kızı uğruna harcar

ve bunların karşılığında tek bir isteği vardır; kendisine bir oda ayrılması dolayısıyla Delphine ve Euqeneile beraber yaşamak.

Goriot Baba, evde Delphine'yle konuşurken büyük kızı Anastasia da gelir. Baloya gitmesi gerektiğini, elbiseyi terziye diktirdiğini, fakat parası olmadığı için elbiseyi alamadığını söyler. Goriot Baba yıllık gelirini Anastasia için paraya çevirir ve son kalan parasını da elbiseye harcar.

Eserin devamında Goriot Baba çok hastalanır ve ölüm döşeğinde yatar. İstedığı tek şey çocuklarının yanında olmasıyken yanında pansiyonda kalan iki öğrenciden başka kimse yoktur Çocuklarına haber gönderse bile çocukları babalarını görmeye gelmez. Goriot Baba işte o zaman yaptığı yanlışın fark eder. Kızlarına duyduğu sonsuz sevgi Goriot Baba'nın yapmış olduğu yanlışın sebebidir. Yaşarken mirasını kızlarına vermesini ve parasız kaldığında kızlarının ve damatlarının onu istememelerini sorgulayan Goriot Baba, bir yandan da kızlarını yanında ister ve gelmeleri için yalvarır fakat iki kızı da gelmez. Anastasia son dakikada yetişmiş olsa da geç kalır, Goriot Baba artık onu göremez, hissedemez ve sarılamaz. Goriot Baba kızlarının hasretiyle gözlerini kapatırken son yolculuğunda tabutunu pansiyonda beraber kaldığı iki öğrenci taşır ve paralarının yettiğince bir cenaze töreni düzenlerler.

Goriot Baba romanı hem babalık hem de pansiyon üzerinden o dönemin insanlarını anlatması noktasında önemlidir. Eser, babalık üzerine yazılmış en önemli kitaplardan biridir.

5.3. GORİOT BABA ROMANINDA BABA KAVRAMI

Dünya edebiyatında “baba” karakterinden söz edildiğinde akla gelen ilk romanlardan biri olan *Goriot Baba* konuyu ele alış şekliyle, diyaloglarıyla, olay akışı ve bir babanın kızları için yaptığı sonsuz fedakârlıklar dolayısıyla dünya edebiyatında da önemlidir. Goriot Baba'nın kızlarına olan sevgisi Tanrı ile yarışır derecededir:

“Sadece ben kızlarımı Tanrı'nın dünyayı sevdiğinden daha fazla seviyorum, çünkü dünya Tanrı kadar güzel değil ve ben de kızlarım kadar güzel değilim.”
(Balzac, 2019: 127)

Bu pasajdan anlaşılacağı üzere Goriot Baba'nın kızlarına duyduğu sevginin sınırı yoktur. Kızlarına olan sevgisi, sevmenin sınırlarını zorlar.

Goriot Baba'nın iki kızı vardır ve kızlar oldukça bencildir. Goriot Baba'nın sevgisini kendi çıkarları için kullanan karakterler, istekleri için babalarının yoksul bir hayat sürmesine sebep olur. Avrupa'da o dönemde var olan bireysellik *Goriot Baba* romanında tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilir. Goriot Baba'nın kızları zengin adamlarla evlenmelerine rağmen kızlarının istekleri bitmemiştir. Babalarının kendi yaşamı için ayırdığı paranın bitmesine sebep olurlar. Bu durum romanın ana motiflerinden biridir. Roman kızlarının babalarına karşı olan bencilliğiyle örülmüştür. Kızları için her şeyi yapan bir adamın ölüm döşeğindeyken hatta cenazesi kaldırılırken kızlarının yanında olmaması romanın en etkili bölümlerinden biridir. Goriot Baba'nın hayattayken mallarının büyük bir kısmını kızlarına vermesi hayat kalitesini düşürür. Kızlarının bitmez tükenmez istekleri hayatını sürdürmesi için ayırdığı az bir paranın da bitmesine sebep olur. İki kızının ölümünde bile bencilce davranması Goriot Baba'nın geldiği son durumu gösterir. Goriot Baba, fedakârlık ve özverinin somutlaşmış hâlidir. Eserin başından sonuna kadar Goriot Baba'nın kızları için yaptığı fedakârlıklar anlatılır. Kızlarını seven, kızlarını koruyan adeta kızları için yaşayan bir babadır. Kızlarını bu kadar sevmesi ve kızları için bu kadar şey yapmasına rağmen kızları ölüm döşğinde bile Goriot Baba'yı yalnız bırakırlar. Goriot Baba ölüm anında kızları için yaptığı onca fedakârlığa rağmen kızlarının yanında olmadığını düşünür ve mutsuz bir şekilde ölür. Tekin'in Goriot Baba karakteri için "Goriot Baba usta bir heykeltıraşın sabrının zaferidir der (2019: 87)."

Goriot Baba'nın kızlarına olan sevgisi kendi sonunu getirir. Kızları için yaptığı onca şeye rağmen kızları değil, iki üniversite öğrencisi Goriot Baba'nın cenaze işlemlerini yapar. Goriot Baba romanı dünya edebiyatında babalık üzerine yazılmış en gerçekçi, en hüznü romanlardan biridir. Balzac, romanda Goriot Baba'nın çaresizliğini bize derinden hissettirir.

Goriot Baba'nın kızlarının asilzadelerle evlenmeleri ve babalarını hor görmeye başlamaları dikkat çeken bir diğer unsurdur. Goriot Baba çok zor şartlar altında sefalet içinde yaşarken, kızlarının şımarıklığa varan davranışları, para, gösteriş merakları olduğu gibi aktarılmaktadır. Eserin kahramanı Eugène'in gözünden gördüğümüz soyluların sorunları, kuyularını kazan davranışları, birbirlerine düşmanlıkları, yaptıkları ahlaksızlıklar, soyluların iç çatışmaları, çökmekte olan saltanatlarının perde arkasını gösterir (Şahin, 2010: 125).

Goriot Baba romanındaki pansiyonda yaşayan kişilerin komşuluk bağları güçlü değildir. Onları bir arada tutan yer yemek salonudur. Yemek salonunda da resmi ilişkiler içinde iletişim kurmaktadırlar. Eugène'in, Goriot Baba'nın küçük kızına âşık olması bu durumu değiştirir. Bu gelişmeden sonra ikili yakın ilişki kurar, birlikte vakit geçirir ve dost olurlar.

Goriot Baba'nın kızları zengin olduğu halde babalarını sömürmeye devam ederler. Babalarının hasta olduğunu bilmelerine rağmen son anında kızları yanında olmaz büyük kızı ancak babasının ölümüne yetişir. Cenaze törenine ise iki kız da katılmamıştır. Goriot Baba ise kızları hakkında fikirlerini şu şekilde ifade eder:

Goriot Baba'nın arzusunun kızlarından gelecek iki güzel söz olduğu belli olmaktadır. Kızlarına duyduğu sevgi sınırsızdır ve kızlarının 'baba' diye hitapları bile Goriot Babayı mutlu etmektedir:

“Az önce dönerken bana, “Babacığım, çok mutluyum, ” diyordu! Bana resmen, Baba! diye hitap ettiklerinde kalbim donuyor, ama bana Babacığım dediklerinde gözümün önüne küçüklükleri geliyor, tüm acıları canlanıyor zihnimde. Onların babası olduğumu daha derinden hissediyorum, henüz kimseye ait olmadıklarını düşünüyorum.” (Balzac, 2019: 167).

Goriot Baba, ölüm döşeğindeyken kızlarına karşı hayal kırıklığı yaşar. Verdiği emekler boşa gitmiş ve yaşlı adamın son isteği bile gerçekleşmemiştir. Eserde Goriot Baba'nın ölürken yalnız olması onu derinden yaralamıştır. Bu eserin en can alıcı yerlerinden biridir. Burada Goriot Baba'nın umutsuzluğu ve hayal kırıklığı görülür:

“İkisi de gelmeyecek! dedi. İşleri var, uyuyorlar, gelmeyecekler! Bunu biliyordum. Çocukların ne olduğunu öğrenmek için ölmek lazımmış! Ah! Dostum evlenmeyin, çocuğunuz olmasın! Onlara hayat veriyorsunuz, onlar size ölüm veriyor. Onları dünyaya katıyorsunuz, onlar ise sizi oradan kovuyorlar. Hayır gelmeyecekler! Bunu on yıldır biliyorum. Bazen aklımdan geçiriyordum, ama buna inanmaya cesaret edemiyordum.” (Balzac, 2019: 255).

ALTINCI BÖLÜM

HARPER LEE VE BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK

6.1. HARPER LEE'NİN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Harper Lee, 28 Nisan 1926 yılında Amerika'nın Alabama eyaletinde doğmuştur. Huntington Koleji'nde liseyi bitirir, Alabama Üniversitesi'nde okur. Okulu bitirdikten sonra Eastern Hava Yolları'nda işe girer. Kısa bir süre sonra bu işle beraber yazma işlerini yürütemediği için işi bırakır. Yılbaşında arkadaşlarının ona yaptıkları para yardımı ile kendisini sadece yazmaya verebilir (Köksal, 2021: 71). Harper Lee idealleri uğruna Hukuk Fakültesi'ni bırakıp sadece yazmaya odaklanmak için yaşadığı yeri dahi bu uğurda değiştirmiş bir yazardır. Bu da yazarlığı ne kadar ciddiye aldığı ve bu uğurda hayatını nasıl şekillendirdiğinin göstergesidir. Yazdığı *Bülbülü Öldürmek* romanında da inandırıcılık yeteneği, konuyu seçerken gösterdiği titizlik, karakter yaratmadaki başarısı romancılığı seçmekle ne kadar doğru bir iş yaptığının bir göstergesi gibidir.

6.2. BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANININ İÇERİĞİ

Bülbülü Öldürmek kitabı 6 yaşındaki Scout'un ağzından anlatılır. Babası Atticus ağabeyi Jem ve aşçıları Calpurnia ile yaşayan 6 yaşındaki Scout kitaptaki olayların anlatıcısıdır. Yaz tatillerinde Dill kasabaya, Maycomb teyzesinin yanına gelir. Scout, Scout'un abisi Jem ve Dill oldukça iyi anlaşılır. Farklı oyunlar oynar, hayal güçlerini zorlar yeni oyunlar ortaya çıkartırlar. En büyük zevklerinden biri kasabada eve kapanmış olan Radleyler ailesiyle ilgili hikâyeler anlatıp, onlarla ilgili şakalar yapmaktır. Dill oyun oynarken Jem'e Radleyler'in kapısına dokunmasını söyler. Bu ürkütücüdür, başta Jem kabul etmese bile korkak yaftalamasına daha fazla dayanamayarak Dill'in istediğini yapar. Üçlü için bu yaz tatili bu şekilde geçip gider ve Dill kasabadan gider.

Scout birinci sınıfa başlar. Okumayı bilmesi öğretmenin hiç hoşuna gitmez. Bundan dolayı Scout'ı uyarır ve babasının artık okuma-yazma işini bırakmasını söyler. Atticus avukattır ve genelde boş zamanlarını gazete okuyarak geçirmektedir. Scout'ı okumayı babası öğretmemiştir, bunu söyler ama öğretmeni inanmaz. Scout açık sözlü ve sınıfın sözcüsü olduğu için okulda öğretmeniyle çok iyi anlaşamaz. Öğretmeni okula beslenmesini getirmeyen bir çocuğa borç para verir ve çocuğun bu parayı alamayacağını

belirtmesiyle Scout, babasının bu borcu ödeyemeyeceğini bundan dolayı kabul etmediğini söyler. Öğretmenin Scout'ı kızması okuldan soğumasına sebep olur. Akşam babası Atticus'a okula gitmek istemediğini söyler ama babası kızıyla uzlaşır ve Scout sorunsuz bir şekilde okula gitmeye devam eder. Ağabeyi Jem ile beraber okula giderken yolu uzatmamak için Radleyler'in evinin önünden geçmeleri gerekmektedir. İkili bu evden oldukça korkuyorlardır. Bu ev hakkında söylenen efsaneler vardır ve hatta bazılarını da kendi hayal dünyalarından uydurmuşlardır. Bundan dolayı okula giderken ve eve dönerken koşarak gidip gelirler.

Komşuları olan Maudie bahçesini çok sever. Çocuklarla özellikle Scout'la çok iyi anlaşır. Çocukların bahçesindeki çiçeklere zarar vermeden oynamalarına izin verir. Kış ayı çok soğuk geçer ve Maudie'nin evinde büyük bir yangın çıkar bunun sonucunda kasabalılar dışarı kaçar. Scout ve Jem yangından zarar görmemesi için Radley'in evinin önüne gönderilirler. Radley'in oğlu Scout üşümesin diye farkında olmadan üzerine battaniye örter.

Kasabada hatta ülke genelinde zenciler sevilmemektedir. Atticus'un zencilerle ilgili bir davayı üstlenmesinin istenmesi ve Atticus'un kabul etmesi, davayı gerektiği gibi savunması kasabada çocukların ve onun zor zamanlar yaşamasına sebep olur. Atticus kasabada tepkilerin olacağını bilir fakat bildiği doğrudan geri dönmez davayı üstlenir. Bu durum Scout'ın zaman zaman tartışmalara girmesine sebep olur. Atticus'un bir zenciyi savunması çevredeki insanların Atticus'u suçlamasına sebep olur. Scout da buna katlanamamakta ve bundan dolayı bazen çevresindeki insanlarla kavga etmektedir.

Atticus ve çocukları Noel'i her yıl halalarında geçirirler. Bu sene de düzen değişmez ve Noel için aile halanın evine gider. Halası Scout'ı kız çocuğu gibi giyinmesini ve öyle davranmasını söyler. Scout'ın toplumun normlarına göre yaşamaması onun hoşuna gitmez. Halasının torununun Scout'a babası için zenci hayranı ithamında bulunması, aileyi hayal kırıklığına uğrattığını söylemesi Scout'ı oldukça sinirlendirir ve kavga etmelerine sebep olur. Scout kavga edince amcası Scout'ı biraz hırpalar. Atticus bu tartışmadan sonra çocukları ve erkek kardeşiyle eve döner ve Scout amcasına dinlemeden yargıladığı için haksızlık yaptığını söyler. Scout kendisi ve Jem'in kavga ettiği zaman babasının olayı ikisinden de dinlediğini ona göre karar verdiğini söyler bu konuşma amcasının üzerinde büyük bir etki yaratır. Scout gece su içmek için

aşağı iner babası ve amcasının sohbet ettiğini ve babasının çocuklarının kendisiyle ilgili kötü şeyler duymak zorunda kalacağını ve sınırlarına hâkim olmaları gerektiğini söylediğini duyar. Babası Scout'ın onları dinlediğini anlar, bu konuşmayı bilinçli yapar. Scout bu konuşmalardan sonra ne olursa olsun bütün kışkırtmalara dayanır ve babasına söz verdiği gibi kavgalardan uzak durur.

Scout ve ağabeyiyle beraber kasabaya giderken huysuz ve yaşlı komşuları Dubose'ın babaları ve ailesiyle ilgili hakaretler söylediğini duyar. Bu sefer sinirine hâkim olamayan Jem olur. Kasaba dönüşünde Jem komşusunun bahçesindeki çiçekleri kopartır. Atticus eve geldiğinde Jem'i yaşlı komşusuna özür dilemesi için gönderir. Komşuları ise Jem'in yaptıklarına karşılık bir ay, günde iki saat kitap okumasını ister. Jem ve Scout beraber komşularına kitap okumaya giderler. İlk günler süre kısadır çünkü komşuları sara nöbeti geçirir ancak gün geçtikçe bu süreler uzamaya, çocuklar Dubose'ın evinde daha uzun kalmaya başlarlar. Bir ay bittikten sonra da Dubose, Jem'den bir hafta daha kitap okumasını rica eder. Jem'in cezası bittikten sonra yaşlı ve hasta kadın kendi evinde ölür.

Atticus'un işi olduğu için bir süre eve gelmeyecektir ve bu dönemde çocukların yanında yardımcıları Cal kalır ve bir pazar günü çocukları siyahîlerin kilisesine götürür. Beyaz oldukları için başta biri çocukları istemediğini söylese bile papaz kalmalarından şeref duyacaklarını söyler. Papaz kilisede babaları Atticus'un, Tom Robinson'u savunduğu için bu aileye saygı duymaları gerektiğini söyler. Eve geldiklerinde halalarını görürler. Çocuklara bir kadın eli değmesi şarttır ve halaları da bundan dolayı gelmiştir. Scout ve Jem bu durumdan pek memnun olmasalar bile yapacakları en ufak saygısızlık babalarını üzecektir. Bunu istemedikleri için sorun çıkarmazlar.

Atticus zor günler geçirir. Savunduğu zencinin beyaz bir kıza tecavüz ettiği iddiası vardır. İftira atan aileyi kasabada pek seven yoktur ve zenci adama iftira atıldığı ortadadır ama iftira atılan kişi zenci olduğu ve kasabalılar da zencilerden kendilerini üstün gördükleri için iftira olduğunu kabul etmezler. Böyle bir davayı savunduğu için de kasabalılar Atticus'un tutumunu beğenmez, ona haksızlık yaparlar.

Dill ailesinin yanından kaçır ve kasabaya gelir ve ailesi bir süre daha kasabada kalmasına izin verir. Jem artık büyüdüğünü düşünüyor ve bundan dolayı Scout ve Dill

ile çok vakit geçirmiyor sadece bazı zamanlar yanlarına geliyor ve üçlü eski günlerdeki gibi oyun oynuyorlardı.

Günler böyle geçerken duruşmanın olduğu gün gelir ve bütün kasabalılar duruşmanın merakıyla mahkemeye giderler. Tanıklar dinlenir, Atticus tanıklara çeşitli sorular sorar. Atticus'un savunması, gösterdiği kanıtlar Tom Robinson'un suçlu olmadığını göstergesidir. Jem de duruşmayı kazanacaklarına oldukça emindir ama mahkeme beyaz ırkın karşısında bir zenciye haklı bulmaz ve Tom Robinson suçlu bulunur. O yaz Jem, Dill'e yüzme öğretir. Tom Robinson ise kaçmaya çalışırken on yedi defa silah sıkılarak öldürülür. Uyarı yetersizdir ve on yedi defa vurulması etik değildir. Bu durumu tetikleyen neden Tom Robinson'un Afrika kökenli olmasıdır.

Jem yedinci sınıfa geçer, Scout ise üçüncü sınıfta öğrenim görmektedir. Okulda bir gösteri olur ve Scout jambon rolündedir. Atticus ve halaları çok yorgun oldukları için Scout'ı ağabeyi Jem eşlik eder. Gösteri bittiğinde okul oldukça kalabalıktır. Jem ve Scout beklerler ve etraf sakinleşince çıkarlar. Scout ayakkabılarını okulda unutur tam dönecekken okulun ışıklarının kapandığını görür ve yollarını devam ederler. Yürürken Jem bir ses duyduğunu söyler. Arkalarından gelen Bob Ewell'dir. Amacı çocuklara zarar vermektir. Bu duruma Arthur Radley engel olur. Jem yaralanır. Scout'ın durumu ise giydiği jambon kostümü sayesinde iyidir. Bu kostüm Scout'ı korumuştur. "Öcü" olarak niteledikleri Arthur Radley ile Scout bu olay vesilesiyle tanışırlar. Hâlbuki Arthur Radley ürkek ve çekingen bir kişiliğe sahiptir. Scout Arthur'a evine kadar eşlik eder. Döndüğünde babasını Jem'in başında bulur. Atticus'un kucağına gider ve ondan kitap okumasını ister.

6.3. BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANINDA BABA KAVRAMI

Eserde, Atticus Finch'in kızına ve oğluna gösterdiği tutum ve davranış son derece özeldir. Kızına olan sevgisi ve bu sevgiyi göstermekten çekinmemesi, kızını toplumun kurallarına göre yetiştirmesinden kaçınması, kendi bildiği doğrular üzerine hayatını şekillendirmesi yaşadıkları döneme göre sıra dışıdır. Oğluna da her zaman güveni aşılar. Bu çalışmada da Atticus'un baba rolünü ve çocuklarını yetiştirirken verdiği tepkiler incelenmiştir. Atticus daha önce incelenen diğer iki eserdeki baba karakterinden farklıdır. Kızını kendi doğruları ve toplumun doğruları üzerine sıkıştırmaz tam tersi kızına alan açar. Bu tutumu sergilediği için çevresinden özellikle de kız kardeşinden

tepki görür. Kızına bu kadar alan oluşturması kendi dünyası ve kendi doğrularıyla yetiştirmesi çevresi tarafından pek hoş karşılanmaz.

Kitabın yazıldığı yıllar düşünüldüğünde Atticus'un kızını toplumun baskısından koruması daha zordur. Kız çocuğu o dönemin toplumuna göre tulum giymemelidir ama Atticus bu kuralları önemsemez ve kızına özgürlük tanır. Atticus toplumun kuralları dışında bir adamdır. 50'li yaşlarında olması ve avukat olması bu tutumuna sebep olarak gösterilebilir. Kitapta komşusu da bu durumu çocuklarının bir şansı olarak nitelendirmektedir. Olgunluğu, birikimleri onun böyle bir karakterde olmasında etkilidir. Nitekim ellili yaşlarında olup gelenekçi bir tutumu da benimsemesi muhtemeldir. Atticus bunları yapmak yerine tecrübelerinden beslenip, modern bir baba olmayı tercih etmiştir.

Atticus'un eşi ölmüştür ve çocuklarını kendisi yetiştirmektedir. Çocuklarına gösterdiği ilginin yanında okumayı ve kendini geliştirmeyi de geri plana atmaz. Romanda davanın anlatıldığı kısımda da görüldüğü gibi Atticus kendinden emindir. İnsanları tanımakta, yapacağı savunmaları özenle ama bir o kadar dikkat çekmeden yapmaktadır Kendine güveni, sanıklarla, hâkimle girdiği diyaloglar dikkat çekicidir. O dönemde siyahîler toplumdaki dışlanmakta, ikinci sınıf insan muamelesi görmektedirler. Atticus bu durumu yanlış bulmakta ve çocuklarına bu tutumdan kaçınmaları gerektiğini söylemektedir. Siyahî bir adamın iftira sonucu beyaz bir kıza tecavüzden yargılanması ve mahkemenin Atticus'u ataması zor günlerin başlangıcı olur. Atticus bu davayı kaybedeceğini bilir. Çünkü iftira atıldığı ne kadar belli olsa bile tecavüze uğradığı söylenen beyaz bir kızdır ve siyahî bir kişinin haklı bulunması özellikle o dönemlerde Amerikan Mahkemelerine aykırıdır. Atticus'un bu davayı hakkıyla savunma isteği doğru bildiği şeyi yapmasından kaynaklanır. Bu durumdan ötürü çocuklarının kasabada çok yara alacağını bilse de doğru bildiği gerçeklerden vazgeçmez.

Scout'ın halasının torunuyla tartışması ve bu tartışma sonucunda amcasının Scout'ı dinlemeden hırpalaması ve Scout'ın, Atticus olsaydı dinlemeden ceza vermezdi demesi Atticus'un babalığının ne kadar doğru bir çizgide olduğunu gösterir. Atticus çocuklarını dinleyen ve anlayan bir babadır. Çocuklarıyla kurduğu iletişim yadsınamaz. Otorite kurması gereken zamanlarda da otoritesini kurar, çocuklarına doğru ve yanlış

ayırt etmeyi öğretir. Hiçbir zaman iletişim kurmaktan vazgeçmez çocuklarıyla doğru bir iletişim içerisinde olur:

“Jem ve ben babamızdan memnunduk: bizimle oynuyor, bize kitap okuyor, bize kibar ve tarafsız davranıyordu.” (Lee, 2019: 10).

Scout ve Jem babalarını sevmekte ve bir babanın yapması gereken her şeyi yaptığını bilir. Scout daha 6 yaşında olmasına rağmen babasının tutumunu doğru bulmaktadır:

“Annemiz ben iki yaşındayken ölmüştü, bu yüzden onun yokluğunu hiç hissetmezdim.” (Lee, 2019: 11).

Babalarının gösterdiği sevgiye ek olarak annesi öldüğünde Scout’ın Atticus’un iyi bir baba olmanın yanında iyi bir avukat olduğuna da inanır: .

“Atticus ile eğitimini evde tamamlayan amcam her şeyi biliyordu; hiç değilse birinin bilmediğini, öteki biliyordu. Ayrıca babamın yıllarca eyalet yasama meclisinde çalıştığını, her seferinde karşısına rakip bile çıkmadan, hem de öğretmenlerimin iyi vatandaşlığın gelişimi için gerekli gördükleri düzeltmelerden yoksun olarak yeniden seçildiğini görmezden gelemezdim.” (Lee, 2019: 44).

Kasaba siyahî bir adamı savunduğu için Atticus’un arkasından konuşur, ancak aynı topluluk Atticus’a saygı duymaktan geri kalmaz çünkü Atticus mesleğini doğru ve etik kurallara göre yapar:

“Şu avluya sahiden erkek mi kadın mı olduğu belirsiz bir şey yaptı! Atticus, onları hiç iyi yetiştirmiyorsun!” (Lee, 2019: 88).

Atticus’un kendi doğruları vardır ve bu doğrular çoğu kişi için yanlıştır. Çocukların yaptığı kardan adam üzerinden komşularının dediği sözler de bu durumu yansıtmaktadır. Scout’ın babasına verdiği sözün kendisi için çok önemli olduğu anlaşılır. Babasını hayal kırıklığına uğratmaktan korkar, bu durumun yaşanmasından çekinir:

“Cecil ile dövüşseydim bir şekilde Atticus’un hayal kırıklığına uğratacaktım. Atticus bizden bir şey yapmamızı o kadar nadiren isterdi ki, onun hatırı için bana korkak denmesine katlanabilirdim.” (Lee, 2019: 99).

Babasının çocuklarına gösterdiği sevginin yanında çocuklarının da babasına gösterdiği sevgi ve saygı gözle görülür. Atticus en yakınlarındaki insanlar tarafından olumsuz ithamlara maruz kalır fakat bu insanların yaptıklarının aksine çocuklarını, hoşgörülü olması konusunda uyarır hem de bu hoşgörü olumsuz ithamlara maruz kaldığı insanlara yapılmalı bu insanlar için ellerinden gelenin en iyisiyle karşılık vermeleri gerektiğini ifade eder. Çocuklarına aşlamaya çalıştığı şey bir bireyin önce kendi davranışlarından ve yaptıklarından sorumlu olması gerektiğini çocuklarına aşlamaya çalışır. (Güngör, 2021: 187). Atticus siyahîleri savunduğu için toplum

tarafından yanlış bulunduğu halde çocuklarına bu toplumun içindeki bireylere karşı kibar olmaları gerekliliğini anlatır. Yine bir başa bölümde Scout:

“Her şeyden önce bir de beni dinlemek istemeden doğrudan benim üzerime çullandı. Jem’le ufak bir sorun yüzünden kavga ettiğimizde Atticus olayı sadece Jem’den dinlemekle yetinmez, benden de dinlemek ister; ayrıca sen bana kötü sözler kullanmamamı tembihlemiştin ama ortada aşırı tahrik olmadıkça demiştin, Francis beni tahrik etti, ben de yumruğu yapıştırdım.” (Lee, 2019: 111).

Cümleleriyle Atticus’un her koşulda çocuklarını dinleyen bir baba olduğunu vurgular. Kızması gerektiği zaman bile önce dinleyip sonra ceza verir. Atticus ve çocukları arasındaki en önemli şey iletişimdir.

Atticus’un tecrübelerinden beslenen bir adam olduğu anlaşılır. Yaşının ileri olması bazı şeyleri yapmasına engel olsa bile bu durumun artıları daha fazladır:

“Atticus güçlü kuvvetli değildi: Neredeyse elli yaşındaydı. Jem’le ikimiz ona neden bu kadar yaşlı olduğunu sorduğumuzda geç başladığını söylerdi, adam gibi bir adam olması ve yeteneği buradan geliyor demek ki, diye düşünürdük. Okuldaki arkadaşlarımızın babalarından çok daha yaşlıydı, sınıf arkadaşlarımız, “benim babam...” diye söze başladıklarında Jem’le ikimizin onlara söyleyebileceği bir şey yoktu.” (Lee, 2019: 116).

YEDİNCİ BÖLÜM

FATİH HARBİYE, GORİOT BABA VE BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

7.1. PEYAMİ SAFA'NIN FATİH HARBİYE, HONORÉ DE BALZAC'IN GORİOT BABA VE HARPER LEE'NİN BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK ROMANLARINDA “BABA” KARAKTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Edebi sürecin araştırılması için teorik, tarihi, biyografik problemleri öğrenmekle beraber, Türk edebiyatının başka edebiyatlar ile edebi ilişkilerine dikkat etmek gerekir. Bu yolda karşılaştırmalı edebiyatın büyük önemi vardır: “Friedrich Schlegel, Alman romantizminin kurmaca ve kuram yazarıdır. (1772-1892), Edebiyatın bir “bütün” olduğu düşüncesini dile getirir. Bu düşüncüyü söyleyen ilk yazar olarak anılmaktadır” (Aytaç, 2001: 2). Karşılaştırmalı edebiyat üzerine çalışan bilim insanı Prof. Dr. Tamella Aliyeva şunları demektedir: “Dünyaca ünlü Nizami Gencevi'nin eserlerinde sadece Doğu ülkeleri değil, Batı ülkelerinin de edebiyatını, kültürünü öğrenmek, onlardan etkilenme fikri oluşmuştur.” (Aliyeva, 1992: 14). Ünlü bilim insanı Prof. Dr. Turan Karataş karşılaştırmalı edebiyat nedir? Sorusuna Henri Remak'ın düşünceleri ile cevap verir: “Bir edebiyatın bir başkası veya başkalarıyla mukayesesi ve edebiyatın insan ifadesinin diğer alanlarıyla (felsefe, iktisat, sosyoloji) karşılaştırılması ifadesini kullanır.” (Karataş, 2007: 263). Türk bilim insanı Kamil Aydın'a göre, karşılaştırmalı edebiyatın uzun bir tarihsel geçmişi vardır (Aydın, 1999: 16). Karşılaştırmalı edebiyat bilimi hakkında bilimsel çalışmaların bir kısmı bu yöndedir.

“Antik dönemde de karşılaştırmalı kültür dalları olmuştur. Ünlü Yunan kültür insanı Plato *Devlet* adlı yapıtında edebi eserlerle ilgili yorum yaparken edebiyatı felsefe vs. gibi farklı sosyal bilim dallarıyla karşılaştırır. Aristo ise *Poetika* eserinde edebiyatı ilmin diğer dallarıyla karşılaştırır.” (Aliyeva, 2014: 234). Karşılaştırmalı edebiyat, Halk Edebiyatı türünde görülmesiyle dikkat çekmek istenmektedir. Masal, destan, efsane, atasözü vs. konularına göre bir birilerine benzerlik gösterir. Eserlerinde Halk Edebiyatından etkilenen dünya yazarları bu edebi konuları eserlerinde işlemişlerdir. Örneğin, “Ruhunu şeytana satan Dr. Faust efsanesi, Ortaçağ'ın halk kitaplarından sonra 16 yy'da İngiliz şair Marlowe tarafından ele alınmış, Alman edebiyatında 18 yy'da Lessing, 19 yy.da Goethe, 20 yy. yaşamış olan Tomas Mann'a konu olmuştur.” (Aytaç,

2001: 3). Bu söylenilen fikirlere bir de 20 yy.da Rusya’da dünyaca ünlü bilim insanı “Ord. Prof. Dr. V. M. Jirmunskiy’nin kaleme aldığı Karşılaştırmalı Edebiyat” kitabından bazı düşüncelere dikkat çekmek istiyoruz. Ord. Prof. Dr. J. V. M. Jirmunskiy Karşılaştırmalı edebiyat hakkında ilk araştırmalarını 1946 yılında yazdığı “*Doğu ve Batı Edebi İlişkilerine Karşılaştırmalı Edebiyat Yönünden Bir Bakış*” kitabında ele almıştır. Bilim insanının bahsedilen kitabı o dönem için bir yeniliktir. V. M. Jirmunskiy bu eserin ardından “*Slavyan Halklarının epos yaratıcılığında epik eserlerin mukayeseli öğrenilmesi* (1958)”; ve *Edebiyatın öğrenilmesinde mukayeseli-tarihi problemler hakkında* (1960) adlı eserleri yazmıştır (1979).

Karşılaştırmalı edebiyatın içeriği, maksadı, önemi hakkında bilgi verdikten sonra isimleri geçen bu üç romandaki Peyami Safa’nın *Fatih Harbiye*, Honoré de Balzac’ın *Goriot Baba* ve Harper Lee’nin *Bülbülü Öldürmek* adlı Romanlarında “Baba” karakterleri önce incelenecek, sonra ise onların farklı ve benzer yönlerine dikkat çekilecek ve “neden benzer” “neden farklı” sorularına cevap verilecektir.

Çocuk, hayatının başlangıcından itibaren bir süreye kadar ebeveynlerinin bakımına muhtaç bir şekilde değer görmek ve kabullenilmek ister. Ebeveynler ise çocuklarını yetiştirirken, onların maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılarken çocuklarına hayatta uymaları gereken bazı temel kişisel ve toplumsal kuralları da çocuklarına öğretirler. Ebeveynler, bazı normları sonraki nesle aktarma görevlerini yerine getirirken zaman zaman bu kuralları korku ve umursamazlık gibi olumsuz duygu unsurları ile karıştırarak çocuğun hayatında yaralar açılmasına sebep olmaktadır.

Her üç romanda yer alan birbirinden farklı olan bu babalar, aynı iyi baba olabilme amacı uğruna farklı davranışlar sergilemişlerdir ancak farklı davranışlar, farklı sonuçları doğurmuştur. Bu çalışmada ise karşılaştırmalı edebiyatın metodolojisinden yararlanarak romanlardaki söz konusu sonuçlara ve bu sonuçlara doğru ilerleyen olay örgülerinin benzer ve farklı yönler incelenecektir. Daha geniş çerçevede ise üç farklı edebi geleneğe ait söz konusu üç eser incelenerek dünya edebiyatı formuna katkı sağlanması amaçlanmıştır:

“Her edebi metin, kendisinin var ettiği gerçekliğin sahibidir ve kendi kurgusu çerçevesinde bir irade var eder. Farklı metinler arasındaki yakınlık, onları aynı kılmaz bilakis, onların etki alanlarını genişletir. Farklı kültürler arasındaki

geçişkenliğe katkı sağlayarak edebiyatın evrensel bir form kazanmasına yardımcı olur.” (Şengül, 2018: 221).

Her eserin kendi formunda bir dinamiği vardır. Farklı kültürlere ait eserler ise edebiyatın tüm insanları sarabilecek bir yapıda olması için yarar sağlar. Böylece insan ruhunun derinlikleri incelenerek edebiyat aracılığı incelenerek insanların edebiyatın sağladığı manevi bir düzlemde buluşabilmesi sağlanabilir.

Fatih Harbiye romanında Faiz Bey’in otoriterliği, kızına uyguladığı yasaklar; Goriot Baba’nın kızlarına uygulamadığı kurallar, onların söylediği her şeyi onaylayıp uygulaması, bu uğurda kendi hayatını mahvetmesi; Atticus Finch’in çocuklarına otorite kullanmadan ama kurallar eşliğinde kurduğu bağ önemlidir. Faiz Bey ve Goriot Baba’nın aşırılıkları Atticus Finch karakterinde dengelenmiş ve bu dengeyle babalık Lee’nin gözünden idealize edilmiştir. Atticus Finch, Faiz Bey’in uyguladığı aşırı kuralcı davranışlardan kaçınırken Goriot Baba’nın da kızlarının yapmış olduğu tüm yanlışlara sessiz kalan tavrından kaçındığı görülür. Oğlu Jem’i komşularının bahçesine zarar verdiği için özür dilemeye göndermesi ve komşusunun “Bana kitap oku, öyle affederim.” önerisini desteklemesi ideal babalık örneğidir.

7.2. HER ÜÇ ROMANDAKİ BENZERLİKLER

Tezimizin konusunu oluşturan üç eser arasındaki en önemli benzerlik, babaların çocuklarını sevmesidir. Faiz Bey, Goriot Baba ve Atticus; kızlarını çok sever ve kızlarına kendi ölçütlerine göre maddi ve manevi açılardan iyi bir hayat sunmak isterler. Babalar, hayatlarını kızlarına adamıştır:

“Çok sever sizi Neriman Hanım... nasıl sevmesin? Hanımefendi öldükten sonra bir siz kaldınız.” (Safa, 2016: 17).”

Faiz Bey otoriter bir baba olmasının yanında kızını çok seven bir karakterdir. Faiz Bey’in kızı Neriman’a olan sevgisi, herkes tarafından bilinmektedir. Karısı ölen Faiz Bey için kızı Neriman, bir sığınaktır. Hayata tutunmanın tek gerekçesidir. Onun kızına olan bu düşkünlüğü karısının ölümü dolayısıyla değildir. Ancak karısının ölümünden sonra o, bir baba olarak aynı zamanda annenin de rolünü yüklenecektir. Annesinden görmesi gereken sevgiyi yine babasından görmek durumunda kalacaktır. Dolayısıyla Faiz Bey, tek bir kişi olarak değil, karısının da yerine kızına düşkünlüğünü yansıtmak durumundadır/ bir baba olarak zorundadır. Faiz Bey’in kızını sevgi odaklı bir tutumla

büyütmesi Neriman'ın en büyük kazancıdır. Onun gelecekteki hayatında güvenebileceği sağlam bir ilişki biçiminin inşa edildiğini görmekteyiz. Kızı için kendi hayatından fedakârlıklar yapar fakat bazı zamanlarda bu sevgi, koşullu bir sevgiye dönüşür. Kızı ancak kendisinin istediği normlara uyduğu zaman kızını kabullenir bir ruh haline bürünmüştür:

“Neriman sevgisiz kaldığını kendisini sevdiğini iddia eden babası ve Şinasi'ye rağmen hissetmektedir. Bunu düşünmesi ve böyle hissetmesinin asıl sebebi sevginin olmaması değil koşullu sevilmesidir. Çünkü babası Faiz Bey de sözlüsü Şinasi de Neriman'ı kendi istedikleri gibi, kendi düşünceleriyle hareket ettiğinde onaylayıp kabul etmektedirler. Neriman kendisine beslenen sevginin koşullu olmasından dolayı bazen babasının kendisini sevip sevmeyeceği üzerine düşünmektedir ve şüphe içinde kalmaktadır. Faiz Bey'in kızını maymun iştahlı olmakla suçlamasının sebebi kızına karşı yaptığı fedakârlıkların ağır gelmesinden kaynaklanmaktadır. Kızına karşı empati kurmakta güçlük çekmesi de nesil çatışmasındandır.” (Güngör, 2021: 325).

Sonuç olarak Neriman babası tarafından sevilir fakat bu sevgi, koşula bağlı bir sevgi olduğundan sorunlu bir bağlılık durumu söz konusudur dense de aslında Faiz Bey, inandığı doğrularla kızın da yaşamasını ve hayatta sorunlar yaşamamasını istemektedir. Yani baba, kızına koşullu sevgi olarak görülen durumu, kendisi için değil bilakis sevginin döndüğü kişi olan kızı için ortaya koymaktadır. O, yaşadığı yaşam tecrübesinin kızına rehberlik etmesini istemekte bu şekilde kızının 'yanlışlar' üzerinden bir hayat yaşamasına engel olmak gayretindedir. Ancak onun bu beklenti üzerinden yansıttığı tutum ve davranışların Neriman'daki karşılıklı koşullu sevgi olarak düşünülebilir. Faiz Bey'in idealize ettiği evlat karakterinin yanı sıra Goriot Baba'nın idealize ettiği baba karakterine dayalı bir evlat sevgisinin de ortaya çıktığı görülmektedir:

“Goriot 'un babalık duygusu akıldışı davranışlarda bulunacağı ölçüde gelişti. Karısının ölümüyle, yönünü değiştirdi bağlılıklarını kızlarına yoğunlaştırdı, onlar da bu bağlılığına ilk başlarda aynı şekilde karşılık verdi.” (Balzac, 2019: 86).

Goriot Baba'nın babalığa yüklediği anlam “akıldışıdır” ve insanlar sevginin sınırlı olması gerektiğini düşündüğünden onun kızlarına gösterdiği fazlaca sevgi, çoğu insan tarafından yadırganmaktadır. Goriot Baba da tıpkı Faiz Bey gibi karısını yitirmiş dul bir adamdır. Onun da kızları vardır ve kızlarını yetiştirmek için en kutsal bildiği şeyi, parayı, harcamaktan geri durmayacaktır. Onun için hayatın mutlak gayesi çokça paraya sahip olmaktır. Biz onun para üzerinden şekillenen, tutum belirleyen, davranışlara yansıyan bir kişilikte olduğunu görmekteyiz. Paranın tek güç olduğunu, para olmadan

hiçbir şey yapılamayacağını düşünen Goriot, para ile de kızlarını terbiye etmeye çalışmaktadır. Onun paraya yüklediği bu anlam, kendi kişisel hikâyesiyle uyumludur.

Ancak bir diğer sorun ise Goriot Baba'nın, "baba" kimliğini dengede tutamamasıdır. Kızlarına olan düşkünlüğü, zaman içerisinde toplumun "akıldışı" olarak nitelendirdiği davranışlar olarak kendini göstermeye başlar. Kızlarına duyduğu sevgi, kontrolsüzdür ve bu kontrolsüzlük ileri zamanlarda Goriot Baba'ya daha büyük zararlar verecektir. Tüm bu sorumluların kaynağı Goriot Baba'nın para ile olan ilişki biçiminden kaynaklanmaktadır.

Atticus Finch ise daha stabilize bir karakter örneği çizer. Finch, çocuklarını çok seven ve bu sevgiyi onlara hissettiren bir karakterdir. Scout ise babasından gördüğü sevgi ile diğer çocuklara göre babasına daha çok güvenir bir pozisyonadadır. Atticus Finch, dünya edebiyatı içinde önemli bir karakterdir. Yaptığı babalık ve gösterdiği özveri, edebiyattaki babalar içinde Atticus'u farklı bir konuma yerleştirmektedir. Çocuklarıyla iletişimi ve çocuklarına gösterdiği anlayış, çocuklarının kimliğinin oluşması için yaptığı özveri, doğru ve yerinde davranışlarla pekiştirilmiştir. Çocuklarına gösterdiği anlayış onların güvenli bir alanda olmasına ve bu güveni hissetmelerine zemin hazırlar. Onun yerinde tutumu, çocuğu ile daha sağlıklı bir ilişki doğurmuştur. Atticus çok iyi silah kullandığı halde çocuklarına bu bilgiyi vermez. Şiddetten hoşlanmayan ve kabalıktan ailesini uzak tutmaya çalışan bir karakterdir. Bu durumun sebepleri romanda anlatılmaz fakat Atticus'un şiddet yerine hukukla sorunları çözmeye çalışma mesajı net bir biçimde verilir. Atticus'un silahlardan uzak durması mesleğinin de avukat olması dikkat çeken bir unsurdur. Silah kullanmayı iyi bilir fakat silah kullanmayı yıllar önce bırakmıştır. Bu durum roman boyunca merak edilen bir konu olarak kalır:

"Şapkasını yeniden takar, kadının gözünün önünde beni omuzlarına alır, akşam karanlığında evimize giderdik. İşte bu saatlerde, silahlardan nefret eden, hiç savaşa gitmemiş olan babamın gelmiş geçmiş en cesur adam olduğunu düşünürdüm." (Lee, 2019: 129).

Faiz Bey, Goriot Baba, Atticus Finch çocuklarının mutluluğu yakalaması için ellerinde var olan bütün olanaklarını kullanmışlardır. Örneğin Faiz Bey gerekirse elindeki tüm maddi imkânları başka hususlar önemsizmişçesine kullanır:

"Daha bir ay evvel, yeni mantosunu, yeni iskarpinlerini yaptırmak için babasını ne büyük fedakârlıklara sevk etti: Fatih'teki ev rehine konmuştu ve bu

ağır faizli borcu ödemek için, babası, her ay, tekaüt maaşının bir kısmını ayırmaya mecburdu.” (Safa, 2016: 27).

Faiz Bey’in kızına duyduğu sevgi abartılı bir biçime evrilir, kızının günlük hevesleri için evini rehine koyar. Neriman’ın maddi istekleri Faiz Bey’i zorlasa bile kızının mutluluğu için bu istekleri yapmaktan vazgeçmez. Neriman’ın istekleri, onun için önemlidir. Maddi anlamda kızının bir şeyden eksik kalmasını istemese bile mevcut durumda olan maddi durumu, bu istekleri karşılayacak güçte değildir. Faiz Bey bu duruma rağmen kızı için varını yoğunu ortaya koymaya isteklidir. Kızı Neriman’ın mutlu olması için çabalar. Bu istekler temel ihtiyaçlar içinde değildir. Faiz Bey, kızının mutlu olması hususunda parayı önemsemez. Elbette bu maddi olanaklar kızının kendi istediğı doğrutuda yaşamasından kaynaklanır. Neriman gideceğı yerlere Şinasi’nin de geleceğini söylediğı takdirde Faiz Bey kızının isteklerini yerine getirir. Onun dayanağı Şinasi’dir. Çünkü Şinasi’de fitrat olarak Faiz Bey’e benzer. Neriman sözlüsü Şinasi’nin yanında olduğu takdirde Faiz Bey’in aklı Neriman’da kalmaz ve gönül rahatlığıyla kızının dışarı çıkmasına izin verir. Goriot Baba kızlarının her şekilde isteklerine karşılık verirken Faiz Bey kendi istekleri olduğunda ve kızının güvendiğı kişilerin yanında olması dolayısıyla izin verir. İki babanın da yaptıkları benzer olsa bile bu babaların yaparken koydukları şartlar bir o kadar farklıdır. Atticus ise çocuklarının görüşüklerini ve hayatlarına aldıkları insanları biliyor bu doğrutuda çocuklarına -özgürlük- tanır. Benzer bir şekilde Goriot Baba da bu yönde bir çaba sergiler:

“Kız kardeşi Delphine oraya muhteşem bir elbiseyle gidecek. Anastasie’nin de kardeşinden aşağı kalır yanı olmamalı. Üstelik zavallı kızımın gözlerinden yaşlar boşanıyordu! Dün on iki bin frangım olmadığı için kendimi o kadar aşağılanmış hissettim ki, bu hatayı gidermek için sefil yaşamımın geri kalanını verebilirdim. Anladığımız gibi her şeye katlanacak gücüm vardı, ama bu son parasızlık yüreğimi parçaladı. Ah! Hemen sık giyinip dışarı çıktım, sofrta takımını ve küpeleri altı yüz franga sattım, ardından da Gobseck Baba’ya ömür boyu gelirim dört yüz frank karşılığında bir yıllığına rehin verdim. Umurumda değil! Kuru ekmek yiyeceğim. Gençken bana yetiyordu, şimdi de idare edebilirim. En azından Nasie’m güzel bir akşam geçirecek. Çok zarif görünecek.” (Balzac, 2019: 238).

Goriot Baba, kızlarına oldukça bağlıdır. Goriot Baba’nın yaşamını devam ettirmesi için köşeye ayırdığı az miktardaki parayı sadece bir elbise için harcaması bu bağlılığın ve sevginin de kendince bir göstergesidir. Onun çocuğuna duyduğu sevgisi, kendi menfaatinden önce gelir. Yaşaması için gereken para, kızının elbisesinden daha önemlidir ama Goriot Baba olması gereken durumun farkına varamamakta veya

farkındaysa bile umursamamaktadır. Onun tek istediği, kızlarının mutluluğudur. Goriot Baba'nın aksine onun kızları, babasını düşünmeyen ve çoğu zaman babasını zor durumda bırakan kişilerdir. Goriot Baba'nın kızları parayı ve babalarının onlara sunduğu imkânları seviyorlar. Bu imkânlar doğrultusunda ve var olan paraya göre babalarıyla ilişki kurarlar. Güvene değil de paraya dayanan bu ilişki sağlıklı değildir. Goriot Baba, kızlarına duyduğu sevgiden ötürü sağlıklı düşünemez. Kızlarından istediği yakınlığı ise maddiyatla sağlama gayesindedir. Çocukluktan gelen bu davranışlar Goriot Baba'nın yaşlanmasına ve parasının bittiği zamana kadar devam eder. Kızları varlıklı adamlarla evli oldukları hâlde babalarını maddi anlamda zorlamaya devam ederler. Eşlerinin cimri olması ve kızların da babalarından daha rahat para istemesi Goriot Baba'nın yaşam statüsünün düşmesine sebep olur:

“Goriot Baba'nın kızları asilzadelerle evlenmiştir. Evlendikten sonra babalarını bile hor görmeleri ve zavallı adamın yoksullukla pansiyon köşelerinde sefalet içinde yaşarken, kızlarının husumet noktasına gelen davranışları, gösteriş merakları, para aşkları acımasız tutum ve davranışları tüm çıplaklığıyla dikkatlere sunulur.” (Şahin, 2010: 125).

Bülbülü Öldürmek romanında ise Atticus çocukları için her şeyi düşünüyordu. Düşünceleri daima onlar üzerine kuruludur. Scout ve Jem babalarını maddi ve manevi olarak yanında buluyorlardır. Atticus diğer iki babanın aksine çocuklarını para ile eğitmez. Gerekli yerde gerekli kadar harcama yapar. Scout'ın okul gösterisine giderken parasını unutması ve Atticus'un bunu fark ederek ağabeyine vermesi çocuklarını düşündüğünü gösterir. Her babanın yapması gerekenleri yapan Atticus çocuklarına bağlıdır bu bağlılığı da maddi ve manevi olarak hissettirir. Goriot Baba'nın çocuklarını parayla terbiye etmesine karşılık terbiye aracı olarak parayı görmez:

“Bunları görünce içimi çekerek, ‘Ah, Jem, paramı evde unutmuşum.’ dedim. ‘Atticus unutmadı.’ dedi, Jem. ‘İşte otuz sentin. Bununla altı şey yapabilirsin. Daha sonra görüşürüz.’ Dedi.” (Lee, 2019: 324).

Faiz Bey ve Goriot Baba, geçmişlerinde görece zengin insanlardır ve kızlarına maddi güçlerinin ötesinde ama isteklerinin gerisinde bir lüks bir hayat yaşatmışlardır. Ancak iki baba da hayatlarının bir döneminde kızlarına yaşattıkları gereğinden lüks hayatın bir bedeli olarak zaman içerisinde fakirleşmiştir. Atticus ise başarılı bir avukat olduğundan maddi durumu iyidir ve çocuklarına abartıya kaçmadan uygun bir şekilde yetebilmiştir. Faiz Bey'in maddi durumu iyidir ve güzel bir hayat yaşamaktadır, kızına da güzel bir hayat sunmuştur ancak başlarına gelen yangın felaketinin de etkisiyle

sonradan daha sade bir hayat tercih etmek zorunda kalır. Maddi anlamda kızına zorlu bir hayat yaşatmayan Faiz Bey'in zaman ilerledikçe maddi durumunun zayıflaması, Neriman'ın zor bir süreç yaşamasına sebep olur. Bu sürecin psikolojik yansıması, Neriman'ın zengin akrabalarından ve Macit'ten etkilenmesi sonucunu doğurmuştur. Neriman da yeni elbiseler giymek ister, partilere katılmayı düşler. Bunların etkisiyle de Neriman'ın aklında kendince bir Batı düşüncesi oluşur.

Yedi sene evvel, Faiz Bey karısı öldükten sonra, Kuruçeşme'deki yalıda oturmak istemedi. Maarif evrak müdürlüğünden tekaüt edilmişti. Üsküdar'daki büyük evi de yanınca, azalan varidatına göre daha sade bir yaşayış teminini düşündü, Gülter'i muhafaza ederek öteki hizmetçilerin kimini savdı, kimini evlendirdi. Fatih'teki bu eve taşındılar. O vakit Neriman on beş yaşında idi ve Süleymaniye'deki kız lisesine girdi. Orada Şinasi'nin kız kardeşi Nezahat'le tanıştı. Aynı semtte ve aynı mahallede oturdukları için mektebe beraber gidip gelmeye başladılar.” (Safa, 2016: 48-49).

Benzer bir iyiden kötüye gidiş durumu, Goriot Baba'nın evinde de yaşanır:

Evet, devrim sırasında bölge yöneticisi olan Goriot Baba, o unutulmaz kıtlığın sırrına vakıftı ve servetini unu değerinin on katına satarak elde etmeye başladı. İsteddiği kadar un bulunabiliyordu. Anneannemin kâhyası da ona bol miktarda un satmıştı. Goriot Baba da bu tarz insanların yaptığı gibi, kazancın Halk Kurtuluş Komitesi ile paylaşıyordu. Kâhyanın anneanneme, buğdayı muhteşem bir yurttaşlık belgesi olduğu için Grandvilliers'de güvenle kalabileceğini söylediğini hatırlıyorum.” (Balzac, 2019: 73-74).

Goriot Baba kıtlık yılları sırasında doğru hamleler yaparak zengin olmuş ve kızlarına görece iyi bir yaşam sunmuştur. Kızları da bu hayatı çok sever, babalarıyla mutlu bir yaşam sürerler. Goriot Baba, iyi paralar kazanır. Maddi açıdan daha uzun süre rahat yaşayabilecek durumdayken kızlarının bitmeyen istekleri bu durumu engeller. Goriot Baba, babalık kavramını maddi boyutlarda düşündüğü için kızlarına sınır veya engel koymayı düşünmez. Kızlarına duyduğu sevgiden dolayı onları hiçbir konuda incitmek istemez. Ebeveynlikte gereken sınırı çizemeyen Goriot Baba kızlarının savurganlığıyla karşılaştığı zaman tepki gösteremez. Kızlarına duyduğu sevgi kendi sınırlarına zarar verdiği halde bu durumu göremeyen Goriot Baba yaşadığı olumsuzlukları, acıları, maddi yöndeki eksikliklerinin sebeplerini düşünmez. Bu durumu sebep olan kızlarının savurganlığı olduğu hâlde bu durumu engellemek için kızlarıyla konuşmaz kendi yaşam şartlarından ödün verir. Goriot Baba, babalığı “kendinden ödün vermek” olarak düşünür ve böyle davranır. Goriot Baba'nın günden güne serveti azalır. Bunun sebebi ise kızlarının düşünmeden para harcamasıdır. Goriot Babada maddi olarak zor durumda olduğunun farkındadır ama elinde olan imkânları

tekrar kızlarına sunmaktan geri durmaz. Hatta kızlarına yardım etmek Goriot Baba'ya iyi gelir. Çünkü Goriot Baba, kızlarıyla yakın olmak ister bu yakınlığın da sadece parayla sağlanabileceğini düşünür. Sonraki zamanlarda da kızların karşı konmayan istekleri, bu durumun sona ermesine sebep olur. Kızlarının daha sonra asilzadelerle evlenmesi ve varlık içindeyken eski alışkanlıkları olan babalarından para almaya devam etmesi sonun başlangıcıdır. Yaşlanan babaları artık çalışmadığı için biriktirdiği tüm para kızlarının lüks ve şatafat istekleriyle tükenir.

Bülbülü Öldürmek romanındaki aile ise maddi sıkıntılar çekmeyen, aşırı lükse kaçmayan bir ailedir. Atticus Finch'in hukukçu olması ve mesleğinde saygın biri olması bu durumun nedeni olarak görülebilir. Finch ailesi, diğer iki eserdeki ailelere göre maddi sıkıntılar yaşamamaktadır. Scout ve Jem'in yaşları diğer iki eserdeki çocukların yaşlarına göre daha küçük olsa da kendi dünyalarında "aşırılıktan" kaçarlar. Çocukların babalarından talepleri olağan isteklerdir. Atticus çocuklarının maddi manevi yanındadır. O, çocuklarının ihtiyaçları olduğunda bir babanın yapması gereken harcamaları yapar. Atticus'un çocuklarının yanında olması sadece maddiyatla ilgili değildir. Atticus ahlaki olarak da çocuklarını eğitime gayesindedir. Yaşadığı yerde ve yaşadığı dönemde siyahilere yapılan haksızlıklara sessiz kalmaz. Siyahilere saygı gösterir, bir hukukçu olarak gerektiği yerde siyahilerin davalarını üstlenir. Kendi hayatında adalet kavramına dikkat eder ve çocuklarına da bu bakış açısını kazandırır. Atticus ilkeleri olan bir adamdır. O, ilkelerine göre yaşar ve çocuklarını bu ilkeler doğrultusunda yetiştirir. İlkesi olan bu hukukçuya çevresi de saygı duyar. Çalışkan olması ve mesleğini doğru yapması Finch ailesinin maddi olarak daha rahat yaşamasını sağlar. Atticus; çocuklarının ihtiyaçlarını doğru bir oranla karşılamakta, onların geleceği için çalışmaktadır.

"Atticus, hukukçu olarak epey bir para kazandı. Maycomb'u seviyordu, kendisi de Maycomb'ta doğmuş ve büyümüştü; o insanları, insanlar da onu tanıyordu; Simon Finch'in çalışkanlığı sayesinde Atticus ya kan bağı ya da evlilik yoluyla neredeyse kasabadaki her aileyle hısımdı." (Lee, 2019: 10).

Faiz Bey, Goriot Baba ve Atticus eşlerini kaybetmiş birer babadır. Geriye kalan tek varlıkları, çocukları olmuştur. Bu nedenle çocuklarını kendi hayatlarının odak noktası yaparlar Atticus çocuklarının hayatının odak noktasına yerleştirirken ölçülülüğü ve mantığı aşmazken Faiz Bey ve Goriot Baba ölçüyü kaçırmazlar:

“Hiçbir sorun yaşanmadan geçen yedi mutlu yılın ardından Goriot ne yazık ki karısını kaybetti: Madam Goriot ona duygusal alanın dışında da hükmetmeye başlamıştı. Belki de bu silik kişiliği eğitecek, ona dünyanın ve yaşamın ilgi alanlarını öğretecekti. Bunun ardından Goriot'nun babalık duygusu akaldığı davranışlarda bulunacağı ölçüde gelişti. Karısının ölümüyle, yönünü değiştirdiği bağılıklarını kızlarına yoğunlaştırdı, onlar da bu bağılılığına ilk başlarda aynı şekilde karşılık verdi.” (Balzac, 2019: 85-86).

Faiz Bey, yedi sene önce eşini kaybetmiştir. Kızı Neriman'ı tek başına büyütüştür. Kızının kendi hayatında yeri önemlidir. Eşi öldükten sonra başka biriyle evlenmeyi dahi düşünmemesi ve hayatının odağına kızını koyması sürecin böyle ilerlemesini sağlar. Kitapta Faiz Bey'in eşiyile ilgili düşüncelerinden bahsedilmez. Roman genel olarak Doğu- Batı çatışmasını baba-kız ilişkisi üzerinden aktarır. Faiz Bey yaşı ve kişiliğinden de dolayı kendisini kızına adamıştır. Üç romanda da çocukların annelerinin ölmesi ve baba karakterlerin hayatlarında başka bir kadının olmaması benzer yönlere örnektir.

Goriot Baba kızlarına çok bağlıdır belki de bu bağılılığının sebebi karısının vefat etmesi ve bununla beraber de bütün sevgisini kızlarına aktarmasıdır. *Fatih Harbiye* ve *Goriot Baba* romanlarındaki “yedi sene” ilginç bir tesadüftür. İki karakterde eşlerini yedi sene önce kaybetmiştir. Eşleri hayatta değildir ve eşleri olmadan kızlarını büyütmedirler:

“Jem onların evliliklerinin ilk yılının ürünüydü, dört yıl sonra ben doğmuştum, iki yıl sonra annemiz ani bir kalp krizinde ölmüştü. Ailesinde bu tür ölümler varmış, öyle diyorlardı. Ben annemi özlemiyordum ama galiba Jem özliyordu. Annemi çok iyi hatırlıyordu, bazen oyun oynarken birden uzun uzun iç geçirir, bırakıp gider, araba garajının arkasında tek başına oynardı. Böyle zamanlarda en iyisi onu rahatsız etmemektir, bunu bilirdim.” (Lee, 2019: 11).

Scout ve Jem annesiz büyümüşlerdir. Onlar çok küçükken anneleri ölmüş iki çocuğun bakımını babaları üstlenmiştir. Diğer iki romandaki çocuklar anne özlemini hissetmezler ya da romanda dile getirmezler. *Bülbülü Öldürmek* romanında ise büyük çocuk olan Jem annesinin yokluğunu hisseder, annesini özler. Scout annesini tanımadığı için Jem'le anne özlemini paylaşamaz. Bilmediği bir duygunun özlemini çekemeyen Scout ağabeyinin duygusal olduğu zamanlarda ağabeyine anlayışlı davranarak sessiz bir destek gösterir. Atticus eşini kaybettikten sonra bütün ilgisini ve sevgisini çocuklarına vermiştir. Atticus, çocuklarıyla kurduğu iletişimin yanı sıra işiyle de çok ilgilidir. Çocukları ve işi arasında kurduğu dengeyle hayatına başka bir kadın almamıştır.

Her üç romandaki baba figürü de -Faiz Bey, Goriot Baba ve Atticus mal varlıklarını çocukları için harcamaktan çekinmezler. Faiz Bey'in maddi durumu iyi değildir, hatta borç içindedir ama kızının mutlu olması için her şeyi yapar, kızının istekleri için sıkıntı çeker. Faiz Bey mantık çerçevesinde düşünür. Kızının istekleri de kendi isteklerini karşıladığı takdirde kızına destek olur. Kızının baloya gitmesi Faiz Bey için çok doğru değilken, sözlüsü Şinasi'nin eşlik etmesi bu durumu değiştirir. Kızına duyduğu sevgi derindir evet ama Goriot Baba gibi kızına körü körüne bir bağlılık içinde değildir. Kızının isteklerini yerine getirir hatta bu istekler için zorluk çeker ama kızına duyduğu sevgi sayesinde kızını da mutlu eder:

Hem ben baloya nasıl gidebilirim? Onun az çok bir masrafı var. Ben daha sizi geçenlerde büyük bir masrafa soktum. Size yeni bir şey teklif edemem.

Faiz Bey, hayati meselelerin büyük hesabı içinde maddi masrafların ehemmiyetini unutarak:

-Onu da hallederiz, dedi, iş ki senin istediğin olsun (Safa, 2016: 78).

Goriot Baba kızlarına oldukça düşkündür ve onlara çok değer vermektedir. Kızları için her şeyi yapmış bütün mal varlığını yaşarken kızlarına vermiştir. Goriot Baba'nın yaptığı "hatalardan" biri de yaşarken mallarını kızlarına vermesidir. Hayattayken mal varlığını paylaşmaması Goriot Baba'nın yaşarken maddi olarak dibi görmesiyle sonuçlanır. Kızlarının beslendikleri kaynak para olduğu için paranın bitmesiyle kızların babalarına olan ilgileri yavaş yavaş azalır. Goriot Baba'nın kızları kötü eş seçimi yapar ve Goriot Baba'yı istemezler. Goriot Baba'nın kızlarına olan sevgisi gözünü kör ettiği için kızlarının kendisine yaptığı saygısızlığı görmüyor ve kızları kendisine ne kadar zarar verirse versin son nefesine kadar bu durumu anlamıyordu. Goriot Baba'nın, kızlarının yaptıkları yanlış tutum ve davranışları sorgulamaması babalığa yüklediği anlamlardandır. Kızlarının hatalarını sorgulamaz, kızlarının yaptığı yanlışlıkların ne olduğunu, bu yanlışların nasıl düzeltilebileceğini veya ileride benzer sorunlarla karşılaştıklarında doğru davranışın ne olduğunu nasıl davranmaları gerektiğini ebeveyn olarak gösteremez. Goriot Baba'nın kızlarını kaybetme korkusu vereceği terbiyeden daha ağır basar. Bunun yanında iki kızının birbirlerini kıskanması ve bu kıskançlık yüzünden sağlıklı bir abla-kardeş ilişkisi kuramamasında da babalarının yanlış yaptığı noktalar vardır. Goriot Baba, kızlarını kaybetmemek için otorite kuramamıştır. Yaptığı yanlış sonunda anlamıştır ama artık çok geçtir. Kızlar kendi

kurdukları düzende babalarına yer vermezler. Kızlarının eşleri de Goriot Baba'yı istemez ve bu durum Goriot Baba'nın yalnız kalmasına sebep olur:

“Evet, babaları, baba, bir baba... Söylendiğine göre mutlu bir evlilikleri olsun diye her birine beş ya da altı yüz frank vermiş ve kendisine sadece dokuz on bin franklık bir gelir ayırmış, kızlarının kızları olarak kalacağını sanmış, sevileceğine kendisine özen gösterileceğine inandığı iki evi, iki yaşamı olacağını düşünmüş olan iyi bir baba. Damatları, bir sefil gibi iki yıl geçmeden onu kendi çevrelerinden kovdu.” (Balzac, 2019: 72-73).

Atticus çocukları için harcama yapmaktan kaçınmamış, çocuklarına alan oluşturmuştur. Atticus karakterinin çocuklarına alan açması ve özgürlük tanınması baba-çocuk ilişkisinin sağlıklı ilerlemesine zemin hazırlar. Atticus'un diğer iki eserdeki baba karakterlerinden farkı çocuklarına duyduğu saygıdır. Atticus, çocuklarının aldığı kararlar yanlış olmadığı sürece çocuklarına müdahale etmez. O, çocuklarına değer verir. Çocuklarına içinde buldukları ailenin bir parçası olduğunu hissettirir. Çocuklarını kendi hayatının bir devamı olarak değil de Jem ve Scout olarak görür. Atticus, bireyselleşmeyi yansıtan ve hayatında uygulayan bir karakterdir. Çocuklarının yaşı, cinsiyeti ne olursa olsun istekleri babaları için önemlidir. Atticus'un elli yaşlarıdır. Atticus'un yaşının ileri olması çocukları için bazen avantaj bazen ise dezavantajdır. Atticus zaman zaman yaşından dolayı çocuklarıyla bazı aktiviteler yapamaz ama Atticus'un anlayışı ve çocuklarıyla kurduğu sağlıklı iletişim tecrübesinden kaynaklanır. Çocuklarda hallerinden memnun, çocukluklarını tüm özgürlüğüyle yaşarlar:

“O günden sonra o yazı, her zamanki gibi mutluluk içinde geçirdik. Her zamanki mutluluk şu demektir: Arka bahçedeki kocaman iki tespihağacının arasına kurulmuş ağaçevi düzelttik, Oliver Optic'in, Victor Appleton'un ve Edgar Rice Burroughs'un yapıtlarından uyarlanmış tiyatro eserleri listemizdeki oyunları eksiksiz tamamladık.” (Lee, 2019: 13).

Faiz Bey ve Goriot Baba, kızlarının evlenecekleri adamlara karışmamışlardır. Faiz Bey'in yaşadığı dönemde kadın-erkek ilişkisine çok sağlıklı bakılmadığı halde Faiz Bey kızının üzerinde baskı kurmadığı gibi erkek arkadaşı Şinasi'yle görüşmesini engellemez; bilakis ilişkilerine olumlu bakar. Aslında bu ilişkiyi bizzat onaylayan ve isteyen Faiz Bey'dir. Şinasi'yi kendine damat olarak uygun bulmuştur. Atticus'un kızının ise yaşı küçüktür. Kitap Scout'ın altı yaşından dokuz yaşına kadar olan süreyi anlatmaktadır. Atticus, Scout'ın çocukluk aşkı Dill ile iletişimine saygı duyar ve hatta Dill yaşadığı yerden kaçınca kasabaya Atticus'un evine sığınır. Atticus bizzat Dill'in geceyi kendi evinde geçirmesi için teyzesinden izin alır. Scout, romanın başında altı

yaşındadır ve romanda 9 yaşına kadar olan süreç anlatılır. Daha çocuk olan Scout'ın duygusal anlamda ciddi bir ilişkisi olmaz. Ama ileri zamanlarda Scout herhangi bir ilişkiye başlarsa babasının kızına müdahale etmeyeceği, kızının ilişkisine saygı duyacağı gözlemlenir. Jem de yaşı itibarıyla çocuktur. Onun da bir ilişkisi yoktur. Ama olası bir duygusal ilişkide Atticus oğluna da özgürlük tanır. İlişisine müdahale etmez. O, çocuklarının aldığı kararlarda özgürlük tanır fakat olası bir yanlışlıkta ebeveyni olarak yanlışını gösterir ve çocuğuna yaptığı hatayı düzeltmesi için imkân tanır. Atticus; çocukları, yardımcıları ve kasabada olan herkese karşı anlayışlı ve kibar bir adamdır. Scout'un arkadaşı Dill ile kurduğu iletişim de bu duruma örnektir:

“Dur oğlum. dedi Atticus. “Seni bir yere gönderen yok ama az sonra yatmaya gönderileceksin. Ben sadece Bayan Rachel'a gidip senin burada olduğunu söyleyeceğim ve geceyi bizde geçirmen için izin isteyeceğim... kalmak istersin, değil mi? Ayrıca, Tanrı aşkına ilçede zaten şu anda toprak aşınımı var, sen de üstüne başına bulduğın toprakları ilçeye geri ver.” (Lee, 2019: 179).

Faiz Bey kızına çok düşkündür. Onun için her şeyi yapıyor, kızını fazlasıyla düşünüyor. Faiz Bey'in, kızına olan sevgisi herkes tarafından fark ediliyordu. Hatta laf söz olmasına rağmen sağlığı için Şinasi'yle hemen evlenmemelerine bir şey dememiştir. O dönemde bir erkek ve bir kızın sürekli görüşmeleri doğru karşılanmıyor olsa bile Faiz Bey kızının sağlığını düşünerek hemen evlenmeleri hususunda baskı kurmuyordu ama Faiz Bey'in bu tutumunda Şinasi'nin fitrat olarak kendisine benzemesinin de katkısı vardır. Faiz Bey damat olarak Şinasi'yi 'kendisine' uygun bulduğu için görüşmelerine ses etmiyordu. Faiz Bey kendi doğruları olan, bu doğrularla hayatını sürdüren bir adamdır. Faiz Bey'in bakış açısıyla Şinasi ailesine uygun bir damattır. Bundan dolayı Faiz Bey kızının Şinasi'yle evlenmesini ister. Romanın anlatıldığı dönemde kadın-erkek ilişkisinin samimiyeti toplumun bir kesimi tarafından doğru bulunmaz. Faiz Bey de dışarıdaki insanların kızı hakkında konuşacaklarının farkındadır ama o, kızı ve Şinasi'ye güvenir. Kızının hayatında Şinasi faktörü Faiz Bey için büyük bir etkidir. Faiz Bey, Şinasi'ye güvendiği kadar kızının sağlığını da önemser. Kızı Neriman'ın sağlığı için hemen evlenmeleri konusunda baskı kurmaz. Neriman insanların kendisi ve Şinasi'nin arkasından konuştuğunu bilir. Yaşadığı toplumda babasının kendisine özgürlük tanıdığına da farkındadır. Babasının kendisi ile ilgili aldığı karara saygı duyuyor ama Şinasi'yle mutlu olup olmayacağını da düşünür. Diğer tarafta ise Macit vardır. Yaşadığı mevcut durumda maddi sıkıntıları olan Neriman için Macit farklı bir hayattır. Macit'in hayatı Neriman'ın içinde bulunduğu

hayattan farklı bir yaşam biçimidir. Macit'in hayatı Neriman'ın içinde olmayı istediği koşullardadır. Şinasi'nin Neriman'a sunacağı ve Macit'in sunacağı yaşam arasında çok fark vardır ve Neriman bu durumun sadece maddiyatla ilgili olmadığını farkındadır. Neriman'ın bir karakteri, istekleri ve beklentileri vardır. Bu beklentiler Şinasi'yle yaşadığı hayattan farklıdır. Macit'in hayatı Neriman'ın mevcut durumundaki beklenti ve isteklerini karşılar. Neriman baloları, davetleri, eğlenceyi sever, farklı muhitlerde olma isteğindedir. Neriman, Macit'le tanışmasaydı kendi düzeninde yaşamaya devam edecekti fakat Macit'le tanışması zaten dayılarının kızlarında gördüğü yaşamın benzerini Macit'in hayatında da görmesi Neriman'ı Macit'e yakınlaştırır. Neriman'ın küçüklükten itibaren sadece Şinasi'yi ve kendi muhitindeki yaşam tarzını görmesi, başka bir alana çıkmaması Macit'le tanıştığı zaman aklının karışmasına da sebep olur. Macit, Neriman için Batı'yı temsil eden rahat bir yaşamı temsil eder. Neriman, roman boyunca Macit'le olan arkadaşlığını babası Faiz Bey'e anlatamaz. Çünkü Neriman için beklenen Şinasi'yle evlenmesidir:

“Sen her şeyi idrake muktedsin. İftihar ettiğim bir zekân var. Artık sana iyiyi kötüyü anlatacak değilim. Sen her şeyi anlarsın maşallah ve takdir edersin ki yol üstünde düşüp bayılmalar, eczanelere koşmalar, filân... Sıhhat için, maneviyat için hayırlı işaretler değildir.

Neriman, birdenbire Faiz Bey'in sesini kesti:

-Peki, Bey baba peki... Hakkınız var, biliyorum, anlıyorum, bu böyle devam edemez diyeceksiniz, bir ayağınızın çukurda olduğunu söyleyeceksiniz, benim saadetimi görmek istediğinizi anlatacaksınız; peki, bunları bana evvelce de söylemiştiniz, peki, ben itiraz ettim mi? Gene de etmem. Burada bir muhit var. Şinasi ile evlenmemi bekliyorlar. Gece gündüz ben Şinasi ile beraber yaşadım. Evimizin ikinci erkeği gibi bir şey âdeta... Nikâhımız olmazsa olmaz, rezalet olur, namus meselesi olur, hatta çok geç bile kaldık, anlıyorum, bunların hepsini idrak ediyorum, peki. Şinasi benim er geç... kocamdır, olacaktır, ben buna itiraz edemem, hem de siz Şinasi'yi oğlunuz gibi seversiniz, sizi gücendirmem, bunların hepsi doğru, iyi, güzel; fakat, baba, mes'ut olmamı cidden istiyor musunuz? Söyleyiniz, istiyor musunuz?” (Safa, 2016: 74-75).

Goriot Baba'nın kızlarına gösterdiği sevgi aşırıdır. Bu sevgi eğitimlerinde ve hatta eş seçimlerinde bile aşırıya kaçmıştır. Goriot Baba'nın kızları eş seçiminde maddiyatı ön planda tutar. Goriot Baba'nın kızları soylular sınıfına girmek için maddi güce dayalı evlilik yapmıştır. Duygusal yönden eşlerine bağlılıkları yok denecek kadar azdır. Kızların duygusal olarak eşlerine bir bağlılığı yoktur bu durum Vanquer pansiyonunda yaşayan Eugene ile kurdukları iletişimden anlaşılır. Eugene ilk olarak Goriot Baba'nın büyük kızı Kontes de Restaud'a yaklaşır daha sonra ise Goriot Baba'nın küçük kızı

Delphine de Nuncingen ile aralarında duygusal bir bağ oluşur. Kızlar resmiyette devam eden bir evliliğin içindeyken başka bir adamdan etkilenir. Bu durum da evliliklerinde eşleriyle doğru bir ilişki kuramadığının göstergesi olur. Aldatılmak elbette kocalarının suçu değildir ama kızların maddi manevi eşlerinden istediklerini alamaması bu duruma zemin hazırlar. Anastasia ve Delphina'nın eşleri kendilerini anlamayan, destek olmayan karakterlerdir. Goriot Baba'nın kızları yaptıkları evlilikte mutsuzlardır. Goriot Baba'nın kızları sıkıntıları olduğunda eşlerinin maddi durumu el verdiği halde onlardan destek göremezler. Bir kıyafete ya da herhangi bir şeye ihtiyaç duyduklarında babalarının maddi durumu elverişli olmadığını bildikleri hâlde babalarına koşarlar. Goriot Baba'nın kızları soyluluk unvanını almış ama "mutlu" olmamışlardır. Değersizlik hissiyle yaşayan kızlar kendilerine en çok değer gösteren babalarına arkalarını dönmüşlerdir. Üstelik Goriot Baba'nın kızları, babaları sayesinde özgür ve konforlu bir hayat sürmüşlerdir. O, kızları için en iyisini ister ve en iyisini de yapar:

"Kızları evlilik çağına geldiğinde, kocalarını kendi keyiflerine göre seçebildiler: Her biri drahoma olarak babalarının servetinin yarısını alacaktı. Kont Restaud'nun, güzelliğine iltifatlar yağdırdığı Anastasie'nin aristokratik eğilimleri onu baba evinden alıp soylular âleminin üst katmanlarına taşıdı. Parayı seven Delphine Alman kökenli bir bankacı ve Saint-Empire baronu olan M. de Nucingen'le evlendi. Goriot. Şehriyeciliğe devam etti. Kızları ve damatları kısa süre sonra onun tüm yaşamı anlamına gelen bu ticareti sürdürmesi karşısında afalladılar." (Balzac, 2019: 87).

Atticus çocuklarına saygı duymaktadır ve onların kararlarına büyük ölçüde karışmayan bir babadır. Kızının arkadaşı ve hatta çocukluk aşkı olan Dill'i de evinde misafir etmesi ve hatta Dill'in rahat hissetmesi için şakalar yapması bunun göstergesidir. Kızının yaşının küçük olması da bu duruma bir etken gösterilse bile Atticus'un portresi çocuklarını sıkmayan bir adamın portresidir. Atticus, anlayışlı bir babadır. Roman boyunca öne çıkan tutum ve davranışı anlayışı ve çocuklarına gösterdiği ilgidir. Diğer iki romanda da babalar çocuklarının kurduğu arkadaşlığa karışmaz. Her babanın kurulan arkadaşlığa karışmama sebebi bir diğer babanın sebebinden farklıdır. Neriman kendi istediği gibi biriyle görüştüğü için Faiz Bey müdahale etmez. Goriot Baba, ise kızlarının çoğu kararına karışmaz ve kızları herhangi bir olayda babalarına fikrini sormaz. Goriot Baba ebeveyn olarak sınır çizmez ama kızları babalarının maddi kaynakları bittiği anda babalarına mesafe koyar. Goriot Baba her şekilde kızlarını sever ama kızları bu sevgiye her koşulda ayak uydurmazlar. İncelenen üç baba karakteri de kızlarının görüştüğü kişiler için kızlarına özgürlük tanır.

Ama üç babanın da özgürlük tanıma sebebi farklıdır. Coğrafya olarak başka yerlerde yaşamış olan bu üç karakterin yaptıkları davranışlar aynı olsa bile farklı alt metinlerle ortaya çıkar.

Her üç romandaki baba figürü de kızlarının eğitimiyle ilgilenmiş dönemin ve kendi imkânlarını en iyi şekilde kullanırlar. Neriman üniversitenin müzik bölümüne gitmektedir. Faiz Bey kızının eğitimiyle kendisi ilgilenmiş ve kızını müzik bölümüne göndermiştir. Neriman ut çalmaktan hoşlanmaz çünkü ut Neriman'a göre Doğu'yu temsil eder. Dönemin şartlarına rağmen Neriman'a, babası Faiz Bey tarafından özgürlük tanınır. Neriman ise Doğu'yu temsil eden herhangi bir şeye mesafelidir. Babası kızının eğitimiyle ilgilenir. Faiz Bey kızının aldığı eğitimden ve kızının okuduğu bölümden memnundur ama Neriman bu durumdan memnun değildir. Neriman'ın aldığı eğitim kendini tatmin etmez. Neriman yaşadığı hayattan ve mevcut şartlardan memnun değildir. Fırsatını bulduğu zaman bu hayattan kaçır. Neriman'ın bastırıldığı duygular Macit'le tanışmasıyla tekrar gün yüzünü çıkmıştır. Neriman belli bir yaşa gelene kadar maddi sıkıntıları asgari düzeyde yaşamıştır ama babasıyla beraber yaşadığı evde çıkan yangın sonucunda hayatı değişir. Neriman'ın, daha önce alıştığı bir hayat tarzı vardır. Macit ise Neriman'ın hayatında maddi olarak tekrar rahat günler yaşatacak güçtedir. Goriot Baba'nın kızlarında olduğu gibi Neriman da paraya önem veren bir kişilik yapısına sahiptir. Bu üç kızın benzer özelliği maddiyat odaklı düşünceleridir. Neriman, Macit'ten etkilenmiştir ama istediği hayatı Macit'in sunuyor olması da önemlidir. Neriman, Şinasi'yle rutin giden bir hayattan sıkılmıştır. Şinasi'yi seviyordur. Yaşadığı anılara da saygısı vardır ama yıllardır her şeyin tekdüze olması Neriman'ı bunaltmıştır. Bundan dolayı Macit'in hayatı Neriman'ın dikkatini çeker. Neriman'ın eğitim hayatında da Faiz Bey kızı için kendi seçim yapmaktan geri durmaz ve kızını yönlendirir. Neriman ise geleneği temsil ettiği için çaldığı Ney'i hiç beğenmemektedir:

“Öf... Bu elimdeki ut da sinirime dokunuyor, kıracağım geliyor. Şunu Şamlı'ya bırakalım. Bunu benim elime nereden musallat ettiler? Evdeki hey hey yetişmiyormuş gibi üstelik bir de Darüelhan! Şu alaturka musikiyi kaldıracaklar mı ne yapacaklar? Yapsalar da ben de kurtulsam. Hep ailenin tesiri. Babam Şark terbiyesi almış. Ney çalar, akrabam öyle... Fakat artık sinirime dokunuyor, bir kere şu musibetin biçimine bak. Hele bu torbası?..Yirmi gündür elime almıyorum, bugün mecbur oldum. Bırakacağım bu musibeti... Darüelhan'dan da çıkacağım yahut alafranga kısmına gireceğim.” (Safa, 2016: 21).

Goriot Baba kızlarının eğitimi için fazlasıyla uğraşır, emek harcar. Bütün varlığını yine bu uğurda kızlarına harcar. Goriot Baba söz konusu kızları olduğunda “aşırılığa”

kaçmaktan geri kalmaz. O, kızların hayatının her alanında rahat etmesini ister. Goriot Baba, yapabileceği en iyi yatırımı yaparak maddiyatını kızlarının eğitimi için kullanır. Fakat romanda Goriot Baba'nın kızlarının akademik olarak ilerlediğinden bahsedilmez. Zaten kızları da eğitimle pek ilgili değildir. Kızların dikkatini çeken “yeni kıyafet almak, balolara gitmek” gibi aktivitelerdir. Goriot Baba'nın kızları eğitime gerektiği kadar önem vermemiş eldeki imkânların kullanımıyla bile akademik olarak ilerlememişlerdir. Romanda Goriot Baba'nın, kızlarına verdiği emeklerin çoğu zaman boşa gittiği görülür. Bu örnekte de olduğu gibi Goriot Baba, kızlarına verdiği herhangi bir emeğin karşılığını alamamıştır. Elbette her babanın yapması gereken şeyleri yapmıştır Goriot Baba ama kızlarının hayatında “aşırılığa” kaçtığı için çevresi tarafından da eleştirilmiştir. Goriot Baba, kızlarının herhangi bir şeyden eksik kalmasını istemez ama bu “aşırılığa” yine kendine zarar verir. Kızlarının eğitimi için en iyi öğretmenleri tutmaktan geri durmaz:

“Kızlarının eğitimi de doğal olarak aşırıya kaçmıştı. Altmış binin üzerinde geliri olan ve kendisi için bin iki yüz frank harcayan Goriot kızlarının fantezilerini gerçekleştirmekten mutluluk duyuyordu: En gözde öğretmenler onları iyi bir eğitimin göstergesi olan yeteneklerle donatmak için görevlendirildi. Kızlar için ne mutlu ki zeki ve beğenileri ince bir nedimeleri vardı; ata biniyorlardı, arabaları vardı.” (Balzac, 2019: 86).

Scout okula başlamadan önce okuma yazmayı öğrenmiştir. Okuma yazmayı öğreten babası olmasa bile evinde sürekli okuyan bir babası vardır. Atticus, eğitime önem verir çocuklarını bu ilkeyle büyütür. Atticus, evinde okuyan ve araştıran bir babadır bundan dolayı da çocuklar babalarından okumayı, öğrenmeyi, çalışmayı görür. Roman Scout ve Jem'in çocukluk günlerini anlatır. İleride akademik olarak ilerledikleri anlatılmaz fakat babalarından gördükleri başarı çocukların hayatında önemli bir yerdedir. Finch, ailesinin her bireyi, yardımcıları da dâhil olmak üzere hepsi okumayı seven insanlardır. Scout'ın okumayı yardımcılarında öğrenmesi bu duruma örnektir. Scout'ın eğitiminde babasından gördüklerinin katkısı oldukça fazladır:

“Öğretmen, bana sorarsanız, adımı bildiğim için beni seçti; ben abeceyi okurken kaşlarının arasında ince bir çizgi belirdi, birinci sınıf okuma kitabının çoğunu, ardından The Mobile Register gazetesinden hisse senedi borsası alıntılarını bana yüksek sesle okuttuktan sonra okuma bildiğimi anlayınca, biraz değil, epay canı sıkılmış gibi bana baktı. Artık daha fazla bir şey öğretmemesini babama söylememi tembih etti, yoksa okumam bozulurdu.” (Lee, 2019:24-25).

7.3. HER ÜÇ ROMANDAKİ FARKLILIKLAR

Her üç eserde de baba karakterleriyle ilgili farklılık mevcuttur. Farklılığın nedeni bir baba karakterinin Doğu kültürünün egemen olduğu bir toplumda, iki baba karakterinin ise Avrupa'da, Batı kültürünün egemen olduğu bir topluma yaşamasıdır. Faiz Bey, Türk, Goriot Baba Fransız, Atticus ise Amerika Birleşik Devletleri toplumunun örf ve adetlerine göre çocuklarını yetiştirmiştir. Diğer yandan Faiz Bey'in Müslüman bir toplumun; Goriot Baba ve Atticus'un ise Hristiyan bir toplumun üyesi olması da farklılık yaratan bir nedendir. Farklı zamanlarda yazılmaları da toplumdaki babalık algısını etkilediği için bu romanlardaki baba karakterlerinin farklı olması kaçınılmaz olacaktır. Benzer konuları ve temaları işleyen her edebî eser birbirinden etkilenebilir, birbirine benzeyebilir. Bu üç eserde de benzerlikler olsa da her biri benzersiz eserlerdir; baba karakterini ele alışları da, baba karakterleri de tamamen kendine özgü karakterlerdir.

Faiz Bey müzikle uğraşır. Kızının da bu alana yönelmesi için onu teşvik eder. Faiz Bey okuyan, müzikle ilgilenen aydın sayılacak bir adamdır. Hayata dar bir pencereden bakmaz fakat kendi doğruları vardır. Kendi bakış açısı dışında olan bakış açılarını gerçekçi bulmaz. Burada zıtlık devreye girer. Çünkü okuyan, müzikle ilgilenen bu aydın adamın doğruları değişmez. Onun yaslandığı doğrular adeta kişiliğinin bir parçasıdır. Faiz Bey her konuda olmasa bile bazı temel noktalarda kendi doğru bulduğu düşünce yapısıyla olaylara bakar. Kendi doğrularını değiştirecek bir ortamın içine girmez. Faiz Bey, kendi konfor alanı dışına çıkmaz. Atticus ise okumaktan vazgeçmeyen kendini geliştiren bir karakterdir. Atticus, olaylara farklı pencereden bakar. O, dar bir bakış açısına sıkışmaz. Yaşanılan olayların sebebini öğrenir. Olan bir sorunda her iki tarafı da dinler. Mizaç olarak da yumuşak, sakin ve kararlı biri olan Atticus edindiği bilgi ve birikimle hayata bakar. Bahsettiğimiz iki baba da kendini geliştiren kültürlü kişilerdir.

“Atticus Finch çok okur, muazzam okur.” (Lee, 2019: 206).

Goriot Baba, tüccardır. Savaş sırasında akıllı hamleler yaparak görece zengin olmuştur. Diğer iki karakter gibi müzik veya edebiyatla ilgilenmez. Faiz Bey merak eden araştıran biridir. Kızıyla girdiği Şark-Garp tartışmasında Şarklıların yaptıklarının azımsanamayacak şeyler olduğunu söyler ve bunları örneklerle kızına anlatır. Faiz Bey'in kızıyla girdiği Şark-Garp tartışmasında söylediği cümleler araştırılmış, bilgi ile

söylenmiş cümlelerdir. Kendisi araştıran ve Doğu'nun icatlarının azımsanmayacak düzeyde olduğunu anlatan biridir. Faiz Bey, geçmişine bugünü kadar değer veren bir karakterdir. Geçmişte yapılan icatlarla gurur duyan yaşadığı coğrafyayla ilgilenen biridir. Faiz Bey bilgili ve okuyan bir adamdır. Bunun yanında musikiye de merak duyması karakterinin oluşmasında önemli bir etkidir:

“Bak, dedi. Şu arkanda konsol üstünde duran saati Harunü Reşit zamanında bir şarklı icat etmiştir; şu elimdeki kitabı bir Şarklı yazmıştır.” (Safa, 2016: 43).

Faiz Bey Doğu medeniyetinin insanıdır. Batı medeniyetine hayran olan, Batılı olmayı üstünlük olarak algılayan kızıyla kavgaları da kaçınılmaz olur. Neriman Batı'nın eğlencesini almak ister. Tanzimat romanlarında eleştirilen Batı sevdası bu romanda da Neriman üzerinden eleştirilir. Romanın yazıldığı 1930'lu yıllarda Batı ve Batı'yı yanlış anlama sorunu günceldi. Yazarlar söz konusu dönemde çoğunlukla bu bakış açısını eleştiren türde eserler ortaya koyarlar. Safa'da baba-kız çatışması üzerinden bu konuya değinir. Neriman mevcut şartlardan ötürü babasıyla çatışma yaşar. Neriman'ın elinin kömür olması ve kuyu suyunun bu kömürü geçirememesi aklına Macit'in fiziksel özelliklerini getirir. Neriman, Macit'in ellerinin yumuşak ve bakımlı olmasını anımsar. Bunun yanında mevcut imkâna sinirlenir. Kendi şartlarını düşünür. Neriman'ın aklı karışırken yemekten sonra babasıyla Türk edebiyatında izi kalan konuşma gerçekleşir. Şarklılar kediye, Garplılar köpeğe benzemesi tartışmanın ana konusudur. Baba kız bu benzetme üzerine derin bir tartışma içine girer. Kitabın en önemli kısımlarından biri bu sahnedir. Neriman'ın aklındakileri söylemesi ve babasının düşüncelerini anlatması için iyi bir ortam yaratır:

“Romanda, Neriman için Macit ile birlikte Pera Palas'taki baloya gitmek hayati bir önem taşır. Balo için yeni bir kıyafet alması gerekir bunun yanında babası ve Şinasi'den izin alması Neriman için kolay olmayan bir başka sorundur. Neriman baloya gitmek için babasına karşı uyumlu hareketlerde bulunur. Bunun için de mutfağa, Gülter'e yardım etmek için girer. Neriman'ın elleri kömür olur ve evde kullanılan kuyu suyu Neriman'ın elindeki kömürü geçirmez. Neriman için tatlı su - kuyu suyu mukayesesi, Batı medeniyeti ve Doğu medeniyeti mukayesesine kadar gider. Yemekten sonra romanın hafızalarda yer edinen Şarklıların kediye, Garplıların köpeğe benzediklerine dair iddia ortaya atılır ve babası ile münakaşaya girer.” (Özcan, 2002: 123-124).

Atticus zararlı olan hiçbir alışkanlığın içinde olmayan, tek istediği kendini geliştirmek ve okumak olan bir karakterdir. Çok iyi silah kullandığı bilinmektedir ama bu özelliğini çocuklarından bile saklar. Atticus'un silah kullanmaması ya da zararlı alışkanlıklardan uzak durması çocuklarına karşı da iyi bir örnek olduğunu gösterir.

Derinliđi olan bu karakter yaptığı hareketleri dűşünerek yapar. Çocuklarını olası kötölüklerden korurken kendi de yanlış davranışların içinde olmak istemez. O, zamanını daha yararlı şeyler için kullanır. Atticus yaptıklarının sonucunu dűşünen bir adamdır. *Bűlbűlü Öldürmek* romanında iyi bir silah kullanıcısı olmasına rağmen ne olursa olsun eline tekrar silah almayacağının nedeni belirtilmez. (Bu konu “*Bűlbűlü Öldürmek*” adlı eserde havada kalmıştır.)

“Okul arkadaşlarımızın babalarının yaptığı şeyleri yapmazdı; asla ava gitmez, poker oynamaz, balık avlamaz, içki, sigara içmezdi. Salonda oturur okurdu.” (Lee, 2019: 116).

Faiz Bey’in tek bir çocuğu vardır ve onun üzerine titremektedir, Goriot Baba ise iki kızının arasındaki sorunların, birbirlerini kıskandıklarının farkındadır. Atticus Finch’in ise iki tane çocuğu vardır ve bu çocukların yaşları daha küçüktür. Aralarında bazen anlaşmazlıklar olsa bile hemen halledilebilmiştir.

Goriot Baba tıpkı onun gibi kızlarının da kendisini çok sevdiklerini sanmaktadır ve damatlarının kızlarını etkilediğini dűşünmektedir. Goriot Baba, kızlarının kendisini sevmediğini dűşünmek bile istemez. Bu fikri aklından geçirmez, kızlarının kendisine soğuk davranmasını kocalarına bağlar. Kızlarını kendi içinde temize çıkarmak için bu savunma mekanizmasını geliştirir. Goriot Baba, hayatını kızlarına göre yaşar. Kendi düzenini kızlarına göre oluşturur. Kızlarının aslında kendisini değil de onda olan kaynakları seviyor olması gerçeğini kabullenmez. Bu gerçekle yıllarca yüzleşemez. Goriot Baba bu gerçeği fark ettiğinde bununla yaşayabilecek yapıda değildir. Kızlarının kendisini basamak olarak kullandığını, onun kızlarına duyduğu derin sevgiye cevap veremediğini bilmesi Goriot Baba’nın yaşarken umudunu kaybetmesine, hayattan zevk alamamasına sebep olur. O, kızlarının bağlılığının kendi duygu ve dűşünce yapısından farklı olduğunun bilincinde değildir. Goriot Baba, maddi olarak görece iyi yaşam sürerken kızlarının bitmek bilmeyen istekleriyle fakirleşir. Yaşam standartlarının dűřmesi ve yeni hayatında bocalamaması, düşük bütçeli bir pansiyonda hayatını sürdürmesi bunun için de üzölmemesi kızlarına duyduğu derin sevgiden kaynaklanır. Çünkü Goriot Baba’nın gündend güne fakirleşmesi kızlarının mutlu olması içindir. Kızları onu bu hayata bağlayan yegâne kişilerdir. Hayallerinden biri kızlarının çocukluk dönemindeki gibi beraber yaşamalarıdır. O, kızlarının birbirleriyle anlaşamadığını da bilir. O, iki kız kardeş arasındaki basit bir “kıskançlık” olduğunu dűşünür. İki kızının da

iyi niyetinden şüphe etmez. Hayatını kızlarına adar. Goriot Baba'nın hayattan beklentileri çocuklarıyla ilgilidir.

“Sevgili kızım! Evet, evet, beni çok sever. Ama size Anastasie hakkında söylediklerine inanmayın. Anlayacağınız gibi kız kardeşler birbirini kıskanır, onların şefkatli olduklarına dair bir kanıt daha. Madam de Restaud'nun da beni çok sevdiğini biliyorum. Bir baba çocuklarına Tanrı'nın bize davrandığı gibi davranır, onların yüreklerinin derinliklerine iner ve niyetlerini okur. İkisi de aynı şekilde sevgi doludur. Ah! Damatlarım iyi çıksaydı ne mutlu olurum. Kuşkusuz bu dünyada eksiksiz bir mutluluk yok. Sadece benle yaşarlarkenki gibi seslerini duymak, orada olduklarını bilmek, dışarı çıkıp geri döndüklerini görmek için onların evinde oturmak isterdim, böylece yüreğim hızla çarpardı.” (Balzac, 2019: 126).

Atticus çok anlayışlı bir babadır. Scout her durumda ve her zaman babasına koşup sarılabilmekte, babasının kucağında dinlenebilmektedir. Scout, hayatındaki olumsuzluklardan babasının yanına giderek uzaklaşır. Babası da Scout'a olanları ve çözüm yolunu gösterir. Atticus, çocuklarına sadece huzur dolu bir yaşam vermez bunun yanında yaşadıkları zorluklarla baş etme yöntemlerini de aşılar. Jem, kardeşine kaba davrandı diye Jem'in yanına gidip onu azarlamaz bunun yerine Jem'e zaman verir. Atticus, iletişimi savunur ama doğru yerde, doğru zamanda iletişim kurar. O, iki kardeşin arasına girmeyen, kimseyi suçlamayan ama çocuklarına iyi gelecek şeyleri söyleyen bir karakterdir. Atticus, sessizliğin ve dinlenmenin gerekli olduğunu bilir. Çocukları arasında ayırım yapmaz. İki çocuğuna da eşit mesafede ihtiyaçları olduğu ölçüde yaklaşır. Çocuklarının ona ihtiyacı olduğunda onların yanındadır. Çocukları arasındaki dengeyi güzel kurmuştur. Scout'ın kendini kötü hissettiğinde babasının kucağına sığınması da babasına duyduğu güveni simgeler:

“O kadar şaşırılmışım ki ağlayamadım bile, Jem'in odasından çıktım, gereksiz yere gürültü çıkarırsam yeniden başlar korkusuyla kapıyı yavaşça kapadım. Birden kendimi yorgun hissettim, Atticus'u özledim. Aşağıda salondaydı, onun yanına gittim, kucağına oturmaya çalıştım. Atticus gülümsedi, “O kadar büyüdün ki kucağıma ancak bir parçan sığar,” dedi. Beni kendine doğru çekti. “Scout,” dedi usulca, “Jem senin moralini bozmasın. Zor günler yaşıyor şu sıra. Demin sizi duydum. ” Atticus, Jem'in bir şeyleri unutmaya çalıştığını söyledi ama tek yaptığı iş unutmak istediği şeyleri bir süreliğine rafa kaldırmakmış. Üzerinden yeterince zaman geçince bunları yeniden düşünebilecek, çözümleyebilecekmış. Bunları düşünecek vakti olduğunda Jem yeniden kendisi olacaktı.” (Lee, 2019: 311-312).

Goriot Baba, şuursuz bir şekilde kızlarının hayatı için kendi hayatından ödün verirken Faiz Bey ve -özellikle de- Atticus daha mantıklı davranır. Goriot Baba yaşamak için en ucuz yerleri tercih eder ve bütün parasını kızlarına harcar. Goriot

Baba'nın kızlarına emek vermesi ve kızlarını her şeyden üstün tutması hayal kırıklığıyla sonuçlanır. Goriot Baba için ölmek sorun değildir. Onun için sorun ölüm döşegindeyken kızlarının gelmemesidir. Goriot Baba ölmektedir ve kızları bunu bildiği hâlde babalarının yanına gitmezler. Bugüne kadar düşünmekten kaçındığı, kızlarıyla ilgili yüzleşemediği her gerçekle ölüm döşeginde yüzleşir. Su, insanlar için temel bir ihtiyaçtır. Bundan dolayı Goriot Baba, kızlarını su örneğine benzetir. Onun mutlu bir hayat sürmesi için temel ihtiyacı kızlarıdır. Anastasie ve Delphine Goriot Baba'nın hayatında olduğu zaman o mutludur. Goriot Baba kızlarına çok fazla anlam yüklemiştir. Hatta kızları için o kadar şuarsuz davranmaktadır ki öldüğünde cenazesini kaldırarak parası bile kalmaz:

“Kızlarımı göremeden öleceğim, anlıyor musunuz? Her zaman susuzluk çekmek ve hiçbir şey içememek, işte on yıldır böyle yaşıyorum.” (Balzac, 2019: 261).

Faiz Bey'in kızı Neriman daha fazla babasının sözünü dinlemekte ve babasından çekinmekte iken, Goriot Baba'nın kızları Anastasie ve Delphine babalarından çekinmezler. Scout ise babasına saygı duymakta ancak fikirlerini de söylemekten geri kalmaz. Faiz Bey otoriter bir babadır. Kızını severken otoriterliğini bırakmaz ve otoriter kimliğiyle kızının yanında olur. Faiz Bey, kızının değişiminin farkındadır ama bu konuları konuşacak bir ortamın olmamasından dolayı kızıyla konuşmamıştır. Yeri geldiğinde kızına kendi gerçeklerini anlatması Faiz Bey'i rahatlatır. Faiz Bey nerede ne yapacağını bilen bir adamdır. Kızıyla konuşmak istediği konuları her an konuşmaz. Sözcüklerinin yerine ulaşmasını ister bunun için de gerektiği yerde konuşur. Kızıyla iletişim kurmaya açık bir babadır. Kızının -kendisine göre- yanlış bir düşüncede olduğunu anlatır. Faiz Bey kelimelerin gücüyle hareket eder ve bu yönde konuşur:

“Faiz Bey bu kadar dersi kâfi gördü. Kızına ilk defa olarak bu mevzuda bir telkin yapmak fırsatını bulduğu için yüreği ferahladı ve derin bir nefes alarak ayağa kalktı.” (Safa, 2016: 44).

Oysa Goriot Baba'nın kızları babalarına hiç saygı duymazlar; adeta babalarının bir an önce ölmesini isterler. Ölmelerini istemektedirler. Çünkü babalarını omuzlarında bir yük gibi görürler. Goriot Baba'nın kızlarına babalarıyla muhabbet etmek dahi ağır gelir. Babaları kızlarına bu kadar düşkünken kızlarının babalarına soğuk ve mesafeli durması içten içe ölmelerini istemesi Goriot Baba için acı bir durumdur. İki kız kardeş babalarının ölmesini istemesinin yanında birbirleriyle de anlaşamazlar. İkisi de kendi

kurdukları düzende geçmiş yaşamından kimseyi istemez. Kızların anneleri ölmüş, babalarına ise mesafelilerdir. Kız kardeşler ise doğru düzgün görüşmüyorlardır. Goriot Baba'nın kızları kendilerini düşünen bencil kimselerdir:

“İki kızın, ölmesini istedikleri babalarını yüzüstü bırakmalarından daha korkunç bir şey var. Bu da iki kız kardeş arasındaki rekabet.” (Balzac, 2019: 76).

Atticus kızını sevmesinin yanında onu değerli hissettirmektedir. Kızından vazgeçmeyeceğini ara ara söylemektedir. Ona güvende olduğunu hissettirir. Scout'ın güvende olduğunu bilmesi kişilik gelişimi için de önemlidir. Finch ailesinde her birey değerli ve yeri doldurulamayacak konumdadır. Bu davranışı kızına duyduğu sevginin yanında kızının düşüncelerini de önemseyişinin göstergesidir:

“Dill durumu anlatırken, Jem-şu anki haliyle bile- farklı biri olsaydı hayat nasıl bir şey olurdu diye düşünürken buldum kendimi, Atticus benim varlığıma, yardım ve önerilerime gerek duymasaydı ne yapardım. O bir gün bile bensiz yapamazdı. Hatta Calpurnia bile ben ortalıkta yoksam bensiz duramazdı. Bana ihtiyaçları vardı.” (Lee, 2019: 181).

Faiz Bey'in kızı Neriman babasının sunduğu hayatı sevmez. Neriman'ın istediği daha farklı bir hayattır. Neriman maddi olarak zorlandığı için yaşadığı hayata adapte olamaz. Yaşadığı semti sevmemesi, bulunduğu yerde mutlu olamaması öfkelenmesine sebep olur. Neriman'ı sinirlendiren maddi imkânsızlıklardır. Neriman için para önemlidir. Goriot Baba'nın kızları babalarının onlara sunduğu hayattan memnun olmadıkları gibi yanında hep daha fazlasını isterler. Babaları bütün imkânlarını kızlarına sunmuşken kızları bu durumdan memnun değildir. Goriot Baba'nın kızları hep daha fazlasını istediği için Goriot Baba'nın hayatında maddi çöküş meydana gelir. Goriot Baba, normal şartlarda kendi hayatını idame ettirecek maddi güce sahiptir. Hâlbuki günden güne daha ucuz bir odada yaşamasının sebebi kızlarıdır. Atticus'un çocukları ise babalarından ve yaşadıkları hayattan oldukça mutludurlar. Finch ailesinin evinde olumsuzluk olsa bile sorunlar konuşarak çözülür. İletişim bu aile için önemlidir:

“Beni asıl sinirlendiren şey, bu semtte, bu evde her şeyden mahrum yaşamaktır. Şinasi de beni bundan kurtarmayacak, o da benim arzularımı anlamıyor.” (Safa, 2016: 77).

Goriot Baba'nın damatları Goriot Baba'dan pek hazzetmezler. Onu evinde istemezler. Goriot Baba bu durumdan memnun değildir ama kızlarının huzuru için bir şey demez. Söz konusu kızları olduğunda mantığını kullanamaz bundan dolayı da gerekli tepkileri kızlarına ve damatlarına göstermez. Kaybetme korkusu onu kızlarıyla

gizli gizli görüşmesine mahkûm eder. Goriot Baba kızlarıyla rahat görüşmemesinden memnun değildir ama sorunlarla baş etme yöntemi olarak gizemli görüşmeyi bir oyuna çevirir ve bu durumu haz kaynağı olarak görür:

“Sevgili Mösyo ismimi telaffuz ettiğinizde Madam de Restaud’nun size kızdığını da nereden çıkardınız? İki kızım da beni çok sever. Sadece iki damadım bana karşı tavır aldı. Ben de kocalarıyla aralarının bozulmaması için onları gizlice görmeyi tercih ettim. Bu gizemlilik hali bana kızlarını diledikleri zaman görebilen babaların anlayamayacağı onlarca haz veriyor.” (Balzac, 2019: 112).

Atticus’un kızı daha çok küçüktür ve evlilik çağında değildir. Faiz Bey ise kendi düşüncelerine uygun damat adayı bulmuştur, kızının onunla konuşmasına karşı değildir. Şinasi farklı bir karakterde olsaydı Faiz Bey kızının erkek arkadaşının olmasına ve sürekli görüşmelerine karışıyor olabilirdi. Kızına tanıdığı özgürlük kızının seçimlerinden de doğmaktadır. Faiz Bey kızının Şinasi’yi seçmesinden ötürü kızına karışmaz. Kızının eş seçimi kendi standartlarına uyar. Atticus ise kızına karışacak bir yapıda değildir.

Fatih Harbiye ve *Goriot Baba* romanlarındaki babaların meslekleri ve işlerinde ne kadar iyi oldukları, hayatlarındaki amaçlarını meslekleri üzerinden gerçekleştirdikleri üzerinde fazla durulmazken *Bülbülü Öldürmek* romanında Atticus’un mesleğinde iyi olması ve doğru bulduğu şeyleri topluma rağmen gerçekleştirdiği vurgulanır. “Atticus diğer insanlardan farklıdır. İnsanların olumsuz düşüncelerine rağmen bildiği doğrulardan vazgeçmez. İnsanların ırklarıyla ilgilenmez ne olursa olsun sömürülmesini kabul etmez, çünkü bu da insanlık suçudur (Köksal, 2021: 81).

Atticus bir baba olarak daha derinlikli, daha hümanist ve daha politik bir baba figürüdür. Romanın ana konusu ırkçılıktır. Atticus bir avukat olarak sınırları, doğruları ve etik kuralları olan bir karakterdir. Mahkemenin konusu siyahî bir adamın bir kadına tecavüz etme şüphesidir. Deliller tecavüz olmadığını, bahsedilen suçlamanın iftira olduğunu gösterir. Tecavüze uğradığı söylenen kadının ailesinin dürüst olmadığı kasabada yaşayan insanlar tarafından da bilinmektedir. Ama tecavüz ettiği iddia edilen adamın siyahî olmasından dolayı çoğu insan bu gerçekle yüzleşmez. Bahsedilen dava dönemin şartlarında zor bir davadır. Bu davayı zorlaştıran unsur toplum baskısının olmasıdır. O dönemde ırkçılık yaygındır ve siyahîlerin bazı hakları kabul edilmez. Tom Robinson’un avukat tutacak maddi gücü yoktur. Devlet avukat tutamayacak kişilere avukat atar. Bu davaya Atticus’u atanır. Atticus davayı kendi isteğiyle üstlenmez buna

rağmen kasabalılar tarafından tepki gösterilir. Irkçılığı savunan insanlar okulda ya da mahallede veya aile içi görüşmelerde Atticus'un siyahî bir adamı savunmasından dolayı Jem ve Scout'a bazı ithamlarda bulunur. Babalarının yanlış bir şey yaptığını söylerler. Scout daha önce halasının torunuyla bu sebepten dolayı kavga etmiş ve Atticus, Scout'ın duyacağı bir yerde insanların üstlendiği dava için tepkili olabileceğini ve çocuklarının sakin kalmaları gerektiğini söyler. Scout bu konuşmaya şahit olduğu için daha sakin davranır ama Jem, babasını suçlayan komşusuna tepki göstermekten geri kalmaz. Ailecek bu durumdan dolayı zor günler geçirirler. Bir süre böyle devam eder. Tom Robinson'un davası görüleceği gün kasabalılar merakla mahkeme salonuna gelir. Jem ve Scout'ta gelenler arasındadır. Atticus mantık çerçevesinde delillerle müvekkilinin suçsuz olduğunu anlatır. Tom Robinson'un savunmasını iyi bir şekilde yapar. Gerçek açık bir şekilde ortadadır. Kızın iftira attığı adamın birkaç defa yardım etmek için erkek gücü gerektiren işleri yaptığı anlaşılır. Jem mahkemeyi dikkatle izliyordur. Jem'in suçlanan adamın beraat edeceğinden şüphesi yoktur. Karar açıklanır ve toplumun bir kısmı tarafından kabul edilmeyen kökene sahip olan Tom Robinson suçlu bulunur ve idamla yargılanır. Adaletin her zaman doğru işlemediğini gören Jem hayal kırıklığına uğrar. Hukuk alanına özel bir ilgisi olan Jem, savunmada söylenen cümlelerin karşılığının tutuklama olmamasını biliyordur. Toplumun baskısının ve düşünce yapısının farkında olmayan Jem için bu karar yıkıcı olur. Irkçılıkla ve hatta bu bakış açısının ne kadar zararlı olduğu düşüncesiyle büyüyen Jem toplumun bu yüzünü gördüğü zaman sarsılır. Atticus, oğlunun sinirlenmesini anlıyordur. Jem'e hak verir o da adaletin işlememesine kızgındır ama Atticus tecrübesinden ötürü kararın bu şekilde olabileceğini biliyordur. Oğluna insanların ırkına göre davranılmasının yanlış olduğunu tekrar söyler ve verilen karardan ötürü sınırlı olan oğlunu sakinleştirir:

“Kasabada ötekileştirme mevcuttur. Bu ötekileştirmenin sosyolojik yansımaları olan kasabalı halk siyahî genci savunan Atticus ve ailesi üzerinde baskı kurar. Ten renkleri siyah olduğu için istenmeyen insanların haklarını Atticus korumaya çalışır. Atticus'un ahlaklı, idealist, dürüst ve hümanist olması ve bu bakış açısıyla çocuklarını yetiştirmeye çalışır. Çocuklarını da çevreden duydukları 'zenci' kavramı için uyarır. Siyahilere zenci denmesinden rahatsız olan Atticus bu sorunların temelindeki üslup sorununun üzerinde durur.” (Güngör, 2021: 185).

Atticus ötekileştirilen bir toplumun içinde yaşadığı halde hayata karşı bir duruşu vardır ve bu duruşunu toplumun kalıplaşmış düşünceleri için de değiştirmez:

“Sen olsan bulmazdın ama onlar bulabildi ve buldular da. Büyüdükçe bu tür şeylere öyle çok tanık olacaksın ki. Bir adamın rengi ne olursa olsun, kendisine

adil davranılması gereken tek yer mahkeme salonudur ama insanlar kendi hınçlarını jüri locasına taşımanın bir yolunu buluyor. Yaşın büyüdüğü zaman hayatının her gününde beyaz adamların siyah adamları aldattığını göreceksin ama sana bir şey söyleyeyim ve bu söyleyeceğim şeyi hiç unutma; beyaz bir adam siyah bir adamı aldattığı zaman, o beyaz adam kim olursa ve ne kadar zengin olursa olsun, ne kadar iyi bir aileden gelirse gelsin, beş para etmezsin tekidir.” (Lee, 2019: 278).

Atticus çok sağlam karakterli, cesur ve dürüst bir babadır. Vicdanı en büyük hazinesidir. O, toplum tarafından dışlanacağını bildiği halde kendi doğrularından vazgeçmemiştir. Atticus’a göre her şeyden önce kişinin kendisine dürüst olması gerekir. Hayatında kritik bir eşikten geçerken bu bakış açısıyla olaya bakar ve kararını bu yönde verir. Atticus çocuklarına değer veriyordur ve onları kaybetmekten korkar. Çocuklarının bazı zorbalıklara maruz kalacağını da tahmin ediyordur. Ama bu durum Tom Robinson davasını almaması konusunda onu korkutmaz, aksine çocuklarına karşı dürüst olabilmek için bu davayı üstlenir. Üstlendiği davanın ailesinin hayatını etkileyeceğini bilir. Çocuklarını bu duruma hazırlamaya çalışır. Jem ve Scout’ın alacağı tepkileri tahmin eder. O çocuklarına öğretmeye çalıştığı ahlaki değerleri yaşayarak gösterir. Atticus karakteri bugün bile geçerliliğini hiç yitirmeyen düşüncelere sahiptir:

“Tabii bunu düşünmeye hakları var, düşüncelerine saygı gösterilmesini istemekte de haklılar,” dedi Atticus, “ama başka insanların yüzüne bakabilmek için ilk önce kendi yüzüme bakabilmeliyim. Çoğunluğa bağlı olmayan tek şey insanın vicdanıdır.” (Lee, 2019: 135).

“Onu savunmamam gerekiyorsa bu işi neden yapıyorsun?”

“Çeşitli nedenleri var,” dedi Atticus. “En önemli nedeni, savunmasaydım, bu kasabada insan içine çıkacağım yüzüm olmazdı, yasama meclisinde bu ilçeyi temsil edemezdim, hatta ne sana ne de Jem’e bir daha bir şeyi yapmamanızı söyleyebilirdim.” (Lee, 2019: 98).

Faiz Bey, bazen kızı Neriman’ı anlamaz. Goriot Baba’nın kızlarının babalarına duygusal yönden yaklaşmadıklarından dolayı babaları tarafından anlaşılacak gibi bir derdeleri yoktur. Atticus ise çocuklarını anlayan, çocuklarıyla iyi iletişim kuran bir babadır. Çocuklarının her derdinde onları dinler ve destek olur. Atticus, çocuk eğitimi konusunda bilgilidir. Çocuklarını eğitirken dikkatli davranır. Atticus, kardeşine çocuklarının ona sorduğu herhangi bir şeyin cevabını tam vermesi gerektiğini anlatır. O çoğu insanın yaptığı gibi çocukların “kafası karışmasın” diye gerçekleri saklamaz. Atticus, yalan söylemekten hoşlanmayan bir karakterdir. Hayatının çoğu yerinde yalana başvurmaz. Konu babalığı olsa bile çocuklarına yalan söylemez. Çocuklarına herhangi bir konuda yalan söyleyen kişileri de uyarır. Gerçeği söylemenin birden fazla yolu

vardır. Cümleler ve söylenirken kullanılan mimikler kişinin elindedir. Atticus da yaşları küçük olan çocuklarına doğruları söylerken onların anlayabileceği şekilde söyler. Bir şey anlatırken karşı tarafı suçlamaz. Aksine onların da kendine göre haklı olabileceğini anlatır. Amaçlarından biri de çocuklarını güvenli bir ortamda yetiştirmektir. Atticus, çocuklarını gerçek dünyaya da hazırlamak ister. O, çocuklarının yetişkin olduklarında hayal kırıklıklarının olmasını istemez. Çocukken söylenmeyen, çocuklarından saklanan her şeyin yetişkin hayatlarında karşılarına çıkabileceğini bilir. Çocukları bu gibi durumlarda bocalayabilir. Bunun yaşanmaması için elinden geleni yapar. Bu bilinçle çocuklarına yaşanılanları olduğu gibi anlatır. Bunu yapmayan yakınlarını da uyarır. Çocuklarına her konuda doğru davranışlar aşılar. Dürüstlük Atticus'un önem verdiği bir ilkedir:

“Jack! Bir çocuk sana bir şey sorduğu zaman, Tanrı aşkına, o çocuğa sorduğu şeyin yanıtını ver. Uyduruk şeyler anlatma. Çocuklar çocuktur ama kaçamaklı lafları büyüklerden daha çabuk anlarlar, ayrıca kaçamaklı yanıtlar onların kafalarını daha çok karıştırır. Hayır, diyerek derin derin düşündü babam, bu öğleden sonra yanlış bir nedenle de olsa doğru yanıt vermişsin. Bütün çocuklar küfürlü konuşma evresinden geçer, zamanla küfürlü konuşarak dikkat çekemediklerini görünce küfürlü konuşmayı bırakırlar. Öfke öyle değildir. Scout'ın sinirine hâkim olmayı öğrenmesi gerekiyor, hem de hemen, hele şu önümüzdeki birkaç ay içinde onu nelerin beklediğini düşünürsek. Yavaş yavaş düzeliyor da. Jem büyüyor, Scout da ona iyi kötü ayak uyduruyor. Bazen yardıma gereksinimi oluyor.” (Lee, 2019: 113).

Evet, şüphesiz onu seven bu ihtiyar bile karışık duygulu bir adamdı; bazen kendisinde bir baba şefkatinin zerrisi bulunmayan ve içi kızı için, gazez dolu, korkunç bir düşmandı, düşmanlarının en korkuncu. Vakıa Neriman'ın bütün arzularına hak vermişti, yeni bir maddi fedakârlığı da kabul etmişti, fakat onun asla itiraf edemediği en gizli arzusunu ya anlamamış yahut tatmin etmeye razı olmamıştı (Safa, 2016: 79).

Goriot Baba, babalığın kendinden ödün vermek olduğunu düşünür. Kendinden eksilterek kızlarını tamamlayacağını sanır. Bu bakış açısı sağlıksızdır. Babalık için düşündüğü kavramların çoğunun gerçek hayatta karşılığı yoktur. Goriot Baba bunları fark edecek bir psikolojide değildir. O kendisinin kızlarıyla var olduğunu düşünür. Goriot Baba'nın hayattan zevk alıp almaması kızlarına bağlıdır. Faiz Bey istemediği şeylerin olmasını engellemeye çalışan baba olur. O, olaylara başlangıçta karışır. İstemediği sonuçlar oluşmaması için seçimler yapılırken müdahale eder. Kızını düşünür ama kendi düşündükleri ve hayata bakış açısı bu seçimlerde önem arz eder. Atticus ise babalığın daha derin bir şey olduğunu farkındadır ve çocuklarının kendinden bağımsız bir birey olduğunun bilinciyle hareket eder. Kendi kararları, kendi bakış açısı önemlidir

ama çocuklarının hayatında çocukları karar verir. Çocuklarını yetiştirirken doğruyu, dürüstlüğü esas alan Atticus, çocuklarına da güvenir.

Atticus çocuklara da yetişkinler gibi gerçekleri olduğu gibi anlatmayı doğru bulmaktadır. Bunu yapmayan kardeşini de uyarır. Kardeşine kızının geçirdiği evrede verdiği tepkilerin böyle olabileceğini söyler. *Fatih Harbiye* romanında ise Neriman'ın geçirdiği evreye Faiz Bey'in saygısı yoktur. Başta biraz daha yumuşak davranırken gün geçtikçe daha agresif hâle gelir.

Goriot Baba ise kızlarını şımartır, yaptığı şeylerin yanlışlığında bile kızlarını kaybetme korkusundan çocuklarına doğruyu anlatmaktan çekinir. Kızlarının yanında kalması kendisi için daha önemlidir. Goriot Baba varlıklı bir adam olduğu halde kızlarına yaptığı harcamalardan dolayı pansiyonda kötü bir odada yaşayan adam haline gelmiştir. Pansiyona ilk yerleştiği zaman kaldığı güzel odanın kalitesini zamanla düşürmüş son olarak da pansiyonun en kötü odalarından birinde yaşamına devam eder:

“Berbat bir yatakta yatan yaşlı adamın üstünde ince bir yorgan, ayaklarında ise Madam Vauquer'in eski elbiselerinin sağlam parçalarından yapılmış pamuklu bir pike vardı. Döşeme nemliydi, toz içerisindeydi. Pençelerin karşısında bakır kulpleri yapraklarla ya da çiçeklerle bağ çubuğu tarzında süslenmiş, gövdesi şişkin, gül ağacından eski bir konsol, üzerindeki leğende bir su kavanozu ve tıraş olmak için gerekli tüm gereçlerin bulunduğu tahta raflı eski bir mobilya vardı. Bir köşede ayaktabılar, yatağın başında mermersiz, çekmecesiz olmayan bir komodinin duruyordu: hiç ateş yakılmamış gibi görünen şöminenin köşesinde, ayağı Goriot Baba'nın yaldızlı gümüş kâseyi külçe haline getirmesine yarayan dörtgen ceviz bir masa göze çarpıyordu. Üzerinde yaşlı adamın şapkasının bulunduğu berbat bir yazı masası, samanı dışarı fırlamış bir koltuk ve iki iskemle bu acınacak mobilya takımını tamamlıyordu. Yatağın yere bir paçavrayla bağlanmış demiri, kırmızı beyaz kareli kumaştan berbat bir şeridi tutuyordu. Hiç kuşkusuz yoksul bir hamalın çatı katındaki odasının mobilyası Goriot Baba'nın Vauquer pansiyonundaki odasından daha iyi döşenmiştir.” (Balzac, 2019: 125).

Atticus kızını kendi tecrübeleriyle ve hayatın getirdiği koşullarla yetiştirmektedir. Toplumun doğrularını umursamamakta, kızının istediği gibi davranmasına karışmamaktadır. Hatta bunun için zaman zaman çevresiyle çatışmaktadır. Scout'ın pantolon giymesi Alexandra Hala'yı rahatsız eder çünkü kız çocuklarının elbise giymesinin doğru olduğunu düşünür. Onun da kendi doğruları vardır ve bu doğrulara bağlıdır. Hatta bundan dolayı bir süre Finch ailesinin evinde kalır. Amacı, iki çocuğun - en çok da Scout'ın- kalıplaşmış doğrularına göre yaşamasıdır. Halası için cinsiyet farklılığı önemlidir. Geçmişten beri bunu görüyor bu doğruyla yaşıyordur. Daha geniş bir bakış açısına sahip olan kardeşi Atticus'un çocuklarına olan tutumunu doğru

bulmuyordur. Bu durumdan dolayı Atticus'un kız kardeşi Atticus'u eleştirse bile kendi doğrularından vazgeçmez. Atticus sakın yapıda bir karakter olduğu halde kardeşinin "Çocuklarla yeterince ilgilenmiyorsun" ithamlarına sessiz kalamaz kız kardeşine çıkışır. Atticus'un kasabalıların kendisine karşı sert tutumlar gösterdiği zaman da bile onlarla polemige girmez ama konu çocukları ve onların yetiştirilme tarzı olduğunda kendini tutamaz:

Atticus'un ilk kez birine sert çıktığına tanık oldum; kız kardeşine, "Onlarla elimden geldiği kadar ilgileniyorum!" demişti. Konu benim ortalıkta iş tulumuyla dolaşmamla ilgiliydi

"Alexandra hala benim giyim kuşamıma takmıştı. Pantolon giydiğim sürece kibar bir hanım olamazdım: elbise giydiğim zaman bir şey yapmadığımı söyledim, o da pantolon giymeyi gerektiren şeyler yapmazsın, olur biter, dedi. Alexandra halanın yapmamı istediği şeyler arasında küçük fırınlarla, çay takımlarıyla oynamak, doğduğum zaman armağan ettiği inci kolyeyi takmak vardı; ayrıca babamın yalnızlık hayatında bir güneş ışığı olmalıydım. Pantolon giyerek de bir güneş ışığı olunabileceğini söylediğim zaman halam, insanın bir güneş ışığı gibi davranmak zorunda olduğunu belirtti, iyi bir insan olarak doğmuş ama giderek her yıl biraz daha kötü biri olmuşum. Duygularımı incitiyor beni sinirlendiriyordu ama bu konuyu Atticus'a sorduğumda ailede yeterince güneş ışığının bulunduğunu ve aldırmanı söyledi, nasıl davranmam gerektiği konusunda pek ilgilenmiyordu." (Lee, 2019: 105).

Faiz Bey'in kızı Neriman için babasının düşünceleri önemlidir ve onun kendisini anlayıp anlamadığı değerlidir. Babasına kendini kabul ettirmek istekleri arasındadır. Neriman babasını kabul etmiştir. Babasının doğrularına saygı duyar ama kendisinin de görülmeye ihtiyacı vardır. O, bazen yalnız kaldığını hisseder ve bundan dolayı babasını suçlar. Neriman babasını sever ve bundan dolayı da babasının zaman zaman kendisini anlamadığını düşünür. Neriman anlaşılmak ister:

"Bu insanlar böyle işte, diye düşündü, anlamıyorlar, babalar bile anlamıyorlar, onlara böyle lazım." (Safa, 2016: 48).

Scout kadınların dünyasını yakından gördüğü zaman bu dünyayı merak etmekte ancak babasının dünyasında olmanın kendisine daha fazla zevk verdiğini hisseder. Bir kız çocuğu olmasının yanında bu durumdan daha hoşnuttur. Scout, babasının dünyasına doğmuştur. Annesinin ölmesi babasıyla ve babasının çevresiyle daha fazla zaman geçirmesine neden olur. Scout, kadınların dünyasını da merak eder ama bu "şimdilik" bir meraktan öteye gitmez. Scout, erkek dünyasının rahatlığını sever:

"Alexandra Hala'nın kendisine yapılan yardıma teşekkür borcu duyacak kadar etkilendiğini görmek hoşuma gitmişti. Bu konuda hiç kuşum yoktu, kısa

zamanda bu dünyaya girmeliydim, dışarıdan bakılınca güzel kokulu kadınların ağır ağır sallandıkları, hafifçe yelpazelendikleri ve soğuk su içtikleri dünyaya.

Ama ben babamın dünyasında daha rahattım. Bay Heck Tate gibi insanlar, alay etmek için sordukları masum sorularla sizi tuzağa düşürmüyorlardı; Jem bile aptalca bir şey sormadığınız sürece fazla eleştirel olmuyordu. Kadınlar erkeklerden hafifçe korkarak yaşıyorlardı, onları bütün yürekleriyle beğenmek istemiyorlardı. Ama ben erkekleri seviyordum. Ne kadar sövüp saysalar, içki içip kumar oynasalar, tütün çiğneseler de onlarda sevdiğim bir şey vardı; ne kadar sevimsiz de olsalar onlarda içgüdüsel olarak sevdiğim bir şey... onlar.” (Lee, 2019: 294).

Fatih Harbiye romanı mutlu sonla biter. Neriman istediği, arzuladığı hayattan vazgeçer. Dayısının kızının evine gittiği zaman intihar eden bir kızın hayat hikâyesinden bahsedilir. Kızın tercihleri ve bu tercihlerin sonuçları Neriman’ı düşündürür. Bundan dolayı Neriman istediklerinden vazgeçer. Neriman, babasının istediği hayatı seçer ve Batı düşüncesinden uzaklaşır. Kitabın önemli çatışmalarından biri de bu haberi vermek için heyecanlanan Neriman’ın başka bir manzarayla karşılaşmasıdır. Faiz Bey kızını bu düşünceden vazgeçirmeye çalışırken farklı bir yol dener ve kızının bu yol kızının sinir krizi geçirmesine sebep olur. Bunlara rağmen Neriman isteklerinden vazgeçtiğini söyler ve baba kız ilişkisinin iyi bir şekilde sonuçlandığı görülür.

“On gecedir, saatlerce uyumuyordu. Fakat bu gece, gözleri tamamıyla süzüliverdi. Kitap elinde kalmıştı. Kendini bırakıyordu.” (Safa, 2016: 128).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere Faiz Bey için hayat kızı demektir. Karısının ölümünden sonra kızının tüm sorumluluğunu yüklenmiş ve bu uğurda bir yaşam biçimini tercih etmiştir. Kızının yaşam karşısındaki her bocalaması karşısında o da bocalamış ve o da yaralanmıştır. Ancak o; azimli, kararlı ve ne istediğini bilen bir babadır. Kızının huzura ermesiyle o da huzura ermiştir. Onun için hayat istediği düzleme evrildiğinden huzurludur.

Goriot Baba romanı mutsuz ve hüznü biter. Goriot çok hastadır ve ölüm döşeğindeyken son nefesinde kızlarını görmek ister. Kızları babalarının hasta olduğunu bildiği halde babalarını son kez görmeye gelmezler. O, ölüm döşeğindeyken kızlarına karşı fazla şefkatli olmasından doğan hatalarını anlar. Kızları için bu kadar şey yapmışken kızları onun cenazesini bile kaldırmaz ve Goriot Baba iki üniversite öğrencisinin çabalarıyla defnedilir.

“Kızlarımı göremeden öleceğim, anlıyor musunuz? Her zaman susuzluk çekmek ve hiçbir şey içmemek, işte on yıldır böyle yaşıyorum.” (Balzac, 2019: 261).

Goriot Baba, kızlarını göremeden ölmenin acısını yaşarken, onlara karşı özlem içindeyken onlardan mahrumdur. Hayatın bitiş anında insanın en yakınları, en sevdikleriyle zaman geçirmesi olağan bir durumken Goriot bundan mahrumdur. O, “on yılı” aşkın süredir kızlarını özlemektedir. Yanlarındayken dahi aslında kızlarının kendi yanında olmadığını bilmektedir. Kızlar, babalarının ölecek olmasından dolayı onu terk etmemişlerdir. Goriot gibi onlar da aslında para odaklı bir yaşamı tercih etmişler ve babalarının parasının bitmesiyle babalarıyla işleri bitmiştir. Dolayısıyla kızlar için aslında baba ölmemiş para bitmiştir. Faiz Bey, değerler dünyasına yaslandığından dolayı başarılı olur. Goriot Baba ise değerlerden değil de paradan beslendiği için bu neticede ölür. Bir baba huzur içinde kendi istediği gibi bir hayata adım atarken diğer baba ölmektedir. Faiz Bey, istediği hayatta kızıyla beraber yaşamaya devam eder. Onların hayatında olumsuzluk olmamıştır. Tam aksine olumlu bir değişim olmuştur. Neriman’ın daha önce kafası karışıktır. Babasıyla ve sözlüsüyle olan ilişkisine tam anlamıyla odaklanamaz ama bu yaşananlardan sonra babası ve sözlüsünün bakış açısıyla hayata bakar. Onların istediği hayatı kabullenir. Goriot Baba ise değerlerle değil de para ve kızları odaklı yaşadığı için ölüm döşeğindeyken bile sevdikleri yanında olmaz. Ölümlerinde yalnızdır. Kızlarına bu kadar düşkün bir baba için bu yalnızlık zordur. Goriot Baba, öldükten sonra bile değer görmez. Kızları, Goriot Baba’nın cenazesini kaldırmaz ve pansiyonda tanıştığı iki üniversite öğrencisi Goriot Baba’nın cenazesini kaldırır.

Bülbülü Öldürmek romanı ise Jem ve Scout’ı zarar vermek isteyen bir adama engel olunmasıyla sonuçlanır. Scout okul gösterisinin tiyatrosunda rol alır ve Jem ile eve giderken babasının üstlendiği davada bulunan karşı müvekkil tarafından çocuklara zarar verilmek istenir. Buna Radley engel olur ve kitap Scout’ın tekrar babasına sığınmasıyla biter. *Tespîh Ağacının Gölgesinde* adlı devam kitabı olduğu için romanın sonu havada kalır.

SONUÇ

Bu çalışmada Peyami Safa'nın *Fatih Harbiye*, Honoré de Balzac'ın *Goriot Baba*, Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı yapıtlarında “baba” karakterleri ve temsiliyetleri karşılaştırılmış, yapılan çalışma kapsamında bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Her ne kadar üç eserde farklı konular ele alınmışsa da romanların ortak paydası kızlarını çok seven babalardır. Her üç romanda da baba karakterleri farklı olduğu için bu babaların çocuklarına duydukları sevginin boyutu, niteliği ve sunuluş biçimi de doğal olarak farklılık gösterir. İncelenen eserlerde, babaların çocuklarına karşı bugün için yanlış olduğu düşünülebilecek tutumları olsa dahi bu babaların ortak düşünceleri çocuklarının iyiliğini istemeleridir.

İncelenen babaların çocukları üzerinde etkisi değişiklik göstermektedir. Faiz Bey otoriter yapıda bir babadır. Değerler dünyasına yaslanan Faiz Bey, kızını kendi bildiği doğrularla yetiştirir. Kibar ve okuyan bir adamdır. Kızına tam anlamıyla bir özgürlük tanımayan ama sıkmayan da bir babadır. Sınırları olan ve bu sınırları güvendiği kişilerle aşabilen biridir. Kızını seven ama gerektiği zaman kızının hatalarını da söyleyen bir karakter olan Faiz Bey kızına bağlıdır.

Goriot Baba, kızlarına karşı aşırı denebilecek bir sevgi gösterir ve aşırı fedakârlıklarda bulunur. Onun babalık anlayışı çocuklarını o devrin geleneklerine göre iyi yetiştirmekten ziyade çocukları için olabildiğince çok bonkörlük yapmak, tüm servetini çocuklarının uğruna harcamaktır. Bunu biraz da Balzac'ın baba olmaktan ne anladığıyla açıklayabiliriz. Belki de Balzac'ın yaşadığı dönemde burjuva aileler için babalık demek çocuklar için tüm serveti harcamaktan ibaretti. Bir başka bakış açısı da kanaatimizce -belki de- Balzac'ın istemediği baba tipi tam da Goriot Baba idi. Çünkü Goriot Baba görünürde kızlarına iyilik yapıyor gibi görünse de aslında hiç de iyi bir babalık sınavı vermediği romanın da sonunda ortaya çıkar.

Atticus iki babanın aksine otoriter olmasının yanında, olması gereken zamanlarda kuralları olan; ama yanı sıra çocuklarına hep ılımlı yaklaşan bir babadır. Atticus yaşadığı dönemin şartlarına göre gözünü budaktan sakınmayan, ilkeleri olan, dürüst, yardımsever ve vicdan sahibi bir babadır. Onurlu bir adam olduğu gibi çocuklarının da onurlu yaşamasını, attığı her adımı çocuklarının yüzüne bakabilecek bir baba olarak atar. Üç roman içerisinde en sağlam duruşu olan, çocuk yetiştirmekte -bugün için bile

başarılı bir baba olduğunu söyleyebiliriz- en başarılı olan, babalığın hakkını veren bir babadır.

Her üç yazar da içinde yaşadıkları toplumun ve kültürün örf ve adetlerine uygun şekilde eserler yazmışlardır. Bu örf adetlere uygun karakterler yaratmışlar ve karakterleri kendi coğrafyalarına uygun işlemişlerdir. Peyami Safa'nın *Fatih Harbiye*, Honoré de Balzac'ın *Goriot Baba* ve Lee Harper'ın *Bülbülü Öldürmek* romanı yazarların yaşadığı, gördüğü ve deneyimlediği ülkelerindeki hayatları ve gözlemedikleri kişilere göre yazılmıştır. Faiz Bey Doğulu, Müslüman bir babayken *Goriot Baba* ve *Atticus Batılı* ve Hristiyan bir babadır. Birbirinden çok uzak ülkelerde, farklı tarihlerde yaşamış babaların ele alındığı bu üç romanda romanların konusunun ve temalarının farklı olması ele alınan baba karakterini de etkiler. 1819 yılında yayımlanan *Goriot Baba* romanı 19 yüzyıl başları Fransa'sından izler taşır. *Fatih Harbiye* romanı Tanzimat'tan kopup gelen Batılılaşma hareketlerinin Türk insanındaki ve toplumundaki etkilerini inceleyen ve 1930'ların Türkiye'sini anlatır. *Bülbülü Öldürmek* 1930'lu yıllarda siyahilerin ikinci sınıf insan sayıldığı Amerikan toplumundaki olayları anlatır. Bu yüzden doğaldır ki bu kadar farklı toplumlarda ve zamanlarda yaşayan insanların babalık ve çocuk yetiştirme yöntemleri farklı olacaktır. Karşılaştırmalı edebiyatın en güzel tarafı da bu farklılıkları -ya da benzerlikleri- ele alarak okuru farklı ülkelerde ve zamanlarda baba kavramının edebî eserlere nasıl yansıtıldığını gösterme şansını sunmasıdır.

Fatih Harbiye romanında Doğu-Batı çatışması ekseninde yaşanan bir baba- kız ilişkisi vardır karşımızda. İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçeli neredeyse on yıl olmuştur. Toplum yeni bir devletin kurallarına, kanunlarına, kültürüne, eğitim sistemine alışırken doğal olarak yaşanan bocalamalar, çelişkiler baba-evlat ilişkilerine de yansiyacaktır. *Fatih Harbiye* romanı çalkantılı bir geçiş sürecinde değişime ayak uydurmaya çalışan bir toplumda Faiz Bey'in bir baba olarak aslında başarılı bir temsiliyet gösterdiği söylenebilir.

Goriot Baba romanında yozlaşmış burjuva kültüründe babalığın da kutsallığını yitirdiği vurgulanır. Tüm hayatları eğlenmek, güzel giyinmek, yemek, dans ve balolar olan burjuvalar için artık babalığın bir kutsallığı kalmamıştır. İşin ilginç olan tarafı

romanda anlatılanlardan -romanın realist bir eser olduğu da göz önüne alınırsa- burjuva babaların çocuklarını hiç de iyi eğitemediği söylenebilir.

Bülbülü Öldürmek romanında ise çok daha hassas bir temayla karşı karşıya kalırız: Irkçılık. Zencilere karşı yapılan haksızlık çevresinde avukat bir babanın çocuklarıyla ilişkisinin anlatıldığı romanda babanın -Atticus- babalık yanında tüm insanlığa da babalık yapmak gibi asil bir görevi vardır. Harper Lee yetenekli bir romancı olarak Atticus'a bir taraftan çocuklarını eğittirirken diğer taraftan da tüm dünyaya da insanlık dersi verir.

Üç eserdeki babanın da birbirinden farklı özellikleri ve değerleri vardır, lakin üç baba da çocuklarını çok sever ve hayatlarını bu sevgi üzerine kurarlar. Üç eser de kendi ülkelerinde oldukça sevilmiş üzerinden çokça zaman geçtiği halde klasik romanlar arasına girmiştir. Bahsedilen üç eser de anlatımı ve konusu itibarıyla dünya edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Her üç eserin de edebî değerinin yanında okura baba kavramını farklı yönlerden göstermesi ve okurun zihin dünyasını zenginleştirilmesi açısından da değeri vardır.

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin verileriyle incelenen bu üç romandan okur, farklı din, dil ve kültürlerin egemen olduğu üç farklı toplumda babalık, çocuk terbiyesi, toplumların kendi değerlerini gelecek kuşaklara nasıl ve ne ölçüde aktardıkları, çocuk yetiştirmenin zorlukları, ebeveynlerin çocukların geleceğinde ne kadar önemli oldukları, çocukların ebeveynlerinin kuklası olmadığı, dürüstlüğü çocuk yetiştirmede ne kadar önemli olduğu, çocukların kendilerine özgü bir kişilikleri olduğu, iyi çocuk yetiştirmenin çocukların her istediğini yapmak anlamına gelmediği gibi hayati meseleleri bir edebî eserin düzleminde görme imkânını elde eder.

Her üç romanda da yazarların roman kahramanı olan babalar üzerinden çocuk eğitimine dair bazı öneriler sunduklarına tanık oluruz. Bir bakıma her üç romanın yazarı da kurguladıkları baba karakteriyle okura babalığın nasıl olması ya da olmaması gerektiğini -bir edebî eserin sınırları elverdiğince- ortaya koymaya çalışır. Bu üç romanı okuduktan sonra okurun kafasında babalığın ne olması ya da olmaması gerektiğine dair ciddi fikirlerin oluşacağı, okurun edebî eserin insanın zihin dünyasını her anlamda zenginleştirdiğini fark edeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Alan, S. ve K. Tüylüoğlu (2018). “Hasan Ali Toptaş’ın ‘Kuşlar Yasına Gider’ Romanında Baba Figürü”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 45, 129-139.
- Tamella, A. (1992) *Azerbaycan Amerikan Edebiyatı İlişkileri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Bakü Üniversitesi SBE.
- Tamella, A. (2014). *Çağdaş Türkiye-Azerbaycan Şairlerinin Şiirlerinde Evrensel Temaların Karşılaştırılması*. Eskişehir: Öz Kâğıtçılık Matbaacılık.
- Altunbay, M. ve E. Çakır (2018). “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Savaş ve Göç Olgusu: ‘Uçurtma Avcısı’ ve ‘Kuş Olsam Evime Uçsam’ Adlı Eserler Örneklemi”. *Sakarya University Journal of Education*, Cilt 8, Sayı 2, 96-110.
- Angın, Z. (2022). “Peyami Safa’nın Eserlerinde ‘Biz’ ve ‘Öteki’ Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”. *Kare*, Sayı 14, 21-30.
- Arabacıoğlu, B. (2020). “Edebi Çeviri ve Çeviri Eleştirisi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, Cilt 10, Sayı 2, 1004-1016.
- Aydın, K. (1999) *Karşılaştırmalı Edebiyat*. İstanbul: Birey Yayınları.
- Aytaç, G. (2019). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Aytaç, G. (2001). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Özkan Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (2008). *Peyami Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Balzac, H. (2019). *Goriot Baba*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Canatan, K. vd. (2009). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Cihangir, M. (2020). “Kültürlerarası ve Disiplinlerarası Boyutuyla Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi”. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, Cilt 6, Sayı 3, 328-343.
- Cuma, A. (2009). “Edebiyat Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, Sanat ve Bilimin Sınır Ötesi Etkileşimi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, 81-94.

- Çetin, H. (2002). "Liberalizmin Tarihsel Kökenleri". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 79-96.
- Demir, R. ve T. Türkdöğän (2020). "Baba-Çocuk İlişkisi Bağlamında İtaat ve Sanatta Kurban". *Tykhë Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, 190-216.
- Dodson, F. (1978). *Baba gibi Yâr Olmaz*. İstanbul: Sander Yayınları.
- Enginün, İ. (1992). *Mukayeseli Edebiyat*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Genç, A. (1992). "Peyami Safa'nın 'Fatih-Harbiye' Adlı Romanında Doğu-Batı Çatışması". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 7, 351-356.
- Göze, E. (1987). *Peyami Safa Hayatı, Şahsiyeti, Te'siri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Gözlü, A. ve D. Yılmazcan (2020). "Paternalizm ve Antik Roma'da Baba Figürü". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 232-244 .
- Güngör, H. (2021). "Öteki'ni Öldürmek Ekseninde 'Andorra' ve 'To Kill A Mockingbird'". *KARE*, Türkiye'de Karşılaştırmalı Edebiyat Özel Sayısı, 172-194.
- Güngörmüş, O. (1998). *Baba-Çocuk İlişkisi Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İspir, Z. (2018). "Bülbülü Öldürmek ve Hukukçunun İşi Bağlamında Değerli Eylem Olanığı". *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 76, Sayı 3, 193-222.
- İşyar, N. (2020). "Sosyal İçerikli Türk Çocuk romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri ve Çocuklarıyla İlişkileri". *International Journal of Social Inquiry*, Cilt 13, Sayı 1, 269-300.
- Jirmunskiy, B. M. (1979). *Mükayeseli Edebiyat Doğu ve Batı*. Y., Leningrat: Nauka
- Kamaliev, A. (2013). "Emirhan Yeniki'nin Bir Saatliğine Hikâyesi ve Tatar Edebiyatında Savaşın İzleri". *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 8, Sayı 1, 1781-1792.
- Kantemir, E. (1973). "Gerçekçilik". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 139-155.

- Karababa, S. (2018). "Gogol'un 'Palto' ve Kafka'nın 'Dönüşüm' Romanlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, 1729-1745.
- Karadeniz, H. (2015). "Peyami Safa'nın Fatih-Harbiye Romanında Yapı ve İzlek". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, 55-75.
- Karadoğan, U. C. (2019). "Çocuk ve Çocukluk Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi". *Çocuk ve Medeniyet*, Cilt 4, Sayı 7, 195-226.
- Karakaş, D., ve M. D. Dereli (2022). "Popüler Romanlarda Din, Mutluluk ve Anlam Arayışı: Stefan Zweig Örneği". *Erciyes Akademi*, Cilt 36, Sayı 2, 609-631.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kas, B. (2021). "Peyami Safa ve Korporatizm". *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, Özel Sayı: Ölümünün 60. Yılında Peyami Safa, 148-166.
- Karataş, Turan (2007) *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçag Yayınları
- Kefeli, E. (2006). "Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Sayı 8, 331-350.
- Köksal, N. (2021). "Bülbülü Öldürmek Romanı Üzerine Bazı Dikkatler". *Fikriyat*, Cilt 1, Sayı 1, 69-85.
- Kurt, A. & Ayaz, E. B. (2018). "Ayla Kutlu'nun Yıldız Yavrusu Adlı Çocuk Romanında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Değişen Baba Figürü". *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, Cilt 18, Sayı 18, 311-320.
- Lee, H. (2014). *Bülbülü Öldürmek*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Moran, B. (2001) *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neydim, N. (2006). *Çeviri ve Telif Eserlerde Genç Kız Edebiyatı: Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı*. İstanbul: Bilgeyolu Yayınları.
- Ontaç Güner, A. (2021). "Edebiyat İncelemelerinde 'Tip' Okumalarının Gelenekselleşmesi Sorunu ve 'Fatih-Harbiye' Kişileri". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, Cilt 1, Sayı 51, 311-332.

- Özbek, Ö. (2014). *İnci Aral ve Elif Şafak'ın Romanlarında Baba Figürü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi SBE.
- Özcan, M. E. (2001). Karşılaşma/Karşılaştırma: Komparatistik Zihniyetin Doğuşu. Gültekin, A. (ed.). *I. Ulusal Karşılaştırmalı Edebiyat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (364-371). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Özcan, Y. D. D. N. (2002). "Fatih-Harbiye Romanında Bir Kültür Sonu Olarak Batılılaşma". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Cilt 11, Sayı 3, 169-178.
- Özger, M. (2012). *Türk Romanı'nda 12 Eylül*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Parla, J. (2016). *Babalar ve Oğullar Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Reis, Ö. (2020). "Peyami Safa'nın Fatih- Harbiye Romanı ile Uwe Timm'in Kardeşimin Gölgesinde Eserinde Nesil Çatışması". *Turkish Academic Research Review*, Cilt 5, Sayı 4, 685-706.
- Rousseau A. M. ve C. I. Pichois (1994). *Karşılaştırmalı Edebiyat*. İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Rousseau, M. A. ve C. Pichois (1994). *Karşılaştırmalı Edebiyat*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Safa, P. (2016). *Fatih Harbiye*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sakallı, F. (2017). "Mustafa Çiftçi'nin Öykülerinde 'Baba' Figürü". *Gazi Türkiyat Dergisi*, Sayı 21, 19-29.
- Sarışık, D. (2022). "Kafka'nın ein Landarzt Adlı Öyküsünün Ara Dilden Çeviri Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi". *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, Cilt 10, Sayı 1, 149-162.
- Savaş, Ö. (2020). Modern Türk Edebiyatında Reddedici Baba Figürü ve Etkileri. Dindi, E. (ed.). *Aile Kurumunun Bekasına Yönelik Çağdaş Fırsatlar/Tehditler Bildiriler Kitabı CiltII*. (489-504). Samsun: Sinop Üniversitesi Yayınları.
- Seydioğlu, H. (2016). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

- Solak, C. (2019). "Cervantes'in Münasebetsiz Meraklının Hikayesi ile Peyami Safa'nın Selma ve Gölgesi Adlı Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme". *Sanat Dergisi*, Sayı 33, 19-24.
- Şahin, E. (2010). "Balzac ile Esendal'ın Kiracıları Goriot Baba ve Ayaşlı ile Kiracıları Adlı Romanlara Karşılaştırılmalı Bir Yaklaşım". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 42, 123-131.
- Şengül, M. B. (2018). "Hamlet (William Shakespeare) ile Gülnihal (Namık Kemal) Adlı Tiyatro Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme". *Bilig*, Sayı 84, 219-241.
- Tanpınar, A. H (1970). *Yaşadığım Gibi*. Ankara: Türkiye Kültür Enstitüsü Yayınları.
- Tarancı, C. S. (1940). *Peyami Safa: Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Lütüf Kitapevi.
- Tekin, M. (2019). *Roman Sanatı Roman Unsuru I*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Tekşan, Mesut (2011). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Tural, S. (2019). "Toplumcu Edebiyat Bağlamında Eleştirel Gerçekçiliğin Türk Edebiyatına Uygulanması". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 15, 160-166.
- Uğurlu, Y. S. (2021). "Benzerlikler Bakımından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım: Honoré de Balzac-İki Gelinin Hatıraları ve Raif Necdet Kestelli-İsyân-ı Meşrû". *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 1-16.
- Wach, E. (2013). "Learning about Qualitati ve Document Analysis". *IDS PracticePaper in Brief*, No. 13, 1-10.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, H. (2014). "1980-2000 Arası Türk Romanında Baba Figürünün Eğitimdeki Yeri". *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, 266-286.
- Yelizarov, M. Y., S. P. Gijdeu vd. (1964). *19. Yüzyıl Yabancı Edebiyat Tarihi*. Bakü: Azerbaycan Devlet Pedagoji Edebiyat Yayınları.
- Yıldırım, Ü. ve F. Altun (2023). "Küçük Hafiyeler ve Göl Çocukları Romanları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 33, 780-794.

- Yönten, U. (2019). “Honoré de Balzac’ın Bette Abla’sında Dizginsiz Tutkular”.
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 43, 69-92.
- Yücel, T. (1961). *Balzac Hayatı, Sanatı, Eserleri*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Zweig, S. (2011). *Bir Yaşam Öyküsü*. İstanbul: Can Yayınları.
- Zweig, S. (2018). *Üç Büyük Usta Balzac Dickens Dostoyevski*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

